

*Rodolphi Goclenij Academæ
Marpurgensis Pro-
fessoris,*

ISAGOGE

*IN PERIPATETICO-
RVM ET SCHOLASTI-
corum Primam Philosophiam, quæ
dici confuerit*

METAPHYSICA.

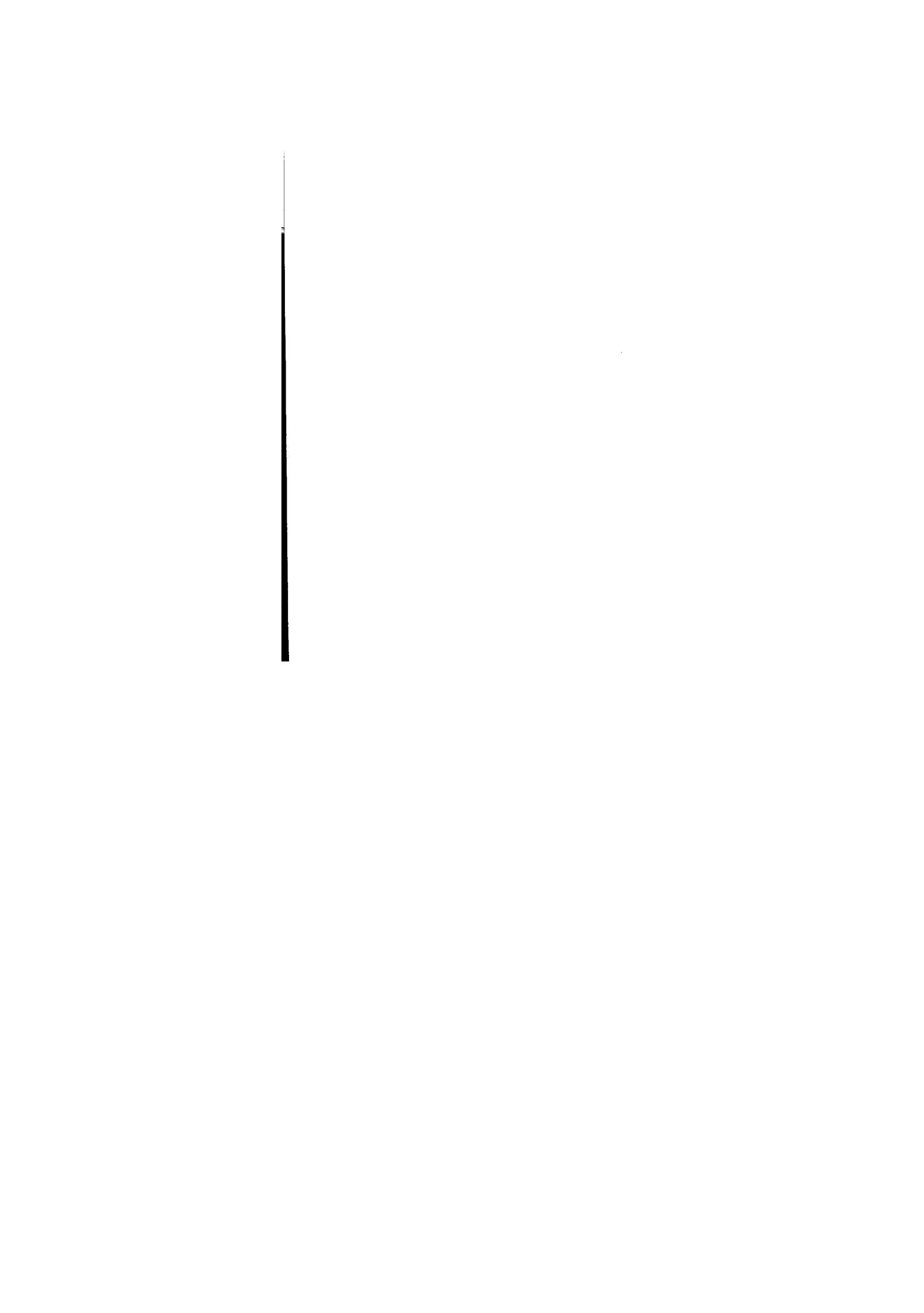
*Accesserunt disputationes huius ge-
neris aliquot.*

Cum priuilegio Sacrae Cæsareæ Maiest.

F R A N C O F V R T I
Ex Officina M. Zachariæ Palthenii.

M. D. XCVIII

CLARISS ET
DOCTRINA AC VIRTUTE
ORNATISS. D. D. GEORGIO GLACIA-
no in incluta Academia Altorfiana Profess.
public. & Adamo Goslavskia Be-
belno Polono. amicis suis ob-
seruandis.

Mo verecundiam :
sed caue , mi Adame,
existimes videri mihi
parum verecunde te facere ,
quod me de facie tibi ignotum
literis tuis appellare , quod tibi
pro modestia tua est interpellare ,
(at nulla scriptione amica
me interpellare potes) non du-
bitasti . Quicunq; enim , crede
mihi affirmanti , pie modeste hu-
maniterque doctus est , est mihi
δόκτορ εἰρήνης (et si nulla οὐνία seu con-
suetudo interueniat . Σπάσαι ; ράψη
)(2

4 DEDICATIO
ait Isocrates, τὰ μάκρα πόντας ἀγ-
πῶσι.) Talis tu essem mihi & ab a-
liis prædicaris & videris ex li-
teris tuis, humanitatis quasi
quodam sale per persis, ut nihil
nunc dicam de vestigiis & in-
dicis doctrina politioris non
adspicenda, quæ in iis non ob-
scure apparent. Itaque, quam
petis, gratiam venia temerita-
tis & audacia, quæ nulla est, fa-
cile tibi facio. De quo ne dubi-
tes, ecce libellum hunc, qui par-
tem Scholarum mearum philo-
sophicarum amplectitur, tibi
dedico & consecro, Sed hunc
ipsum, mi Glaciane, amice ~~μάλλον~~
αξε tuum quoq; ex promisso esse
volo, quem quidem præstantissi-
mo viro Conrado Rittershu-
ſo,

DEDICATIO.

*sio, eius insigni comitate abusus,
dedi ad te preferendum, ne sine
animi erga te mei pignore ad te
rediret. Ab utroq; vestrum pe-
tosum studio, ut placide hoc
literarium munusculum bene-
uoleq; accipiatis, cogitantes il-
lud Plutarchi: φιλάνθρωπον ἐναγ τῷ
μωρᾷ ἐνεργῶς καὶ πεφύμως λαμβάνειν.
Tu vero in primis Glaciane,
nullo usus ῥεόντων λόγων, libere
memonueris, ubi quid offende-
ris, in quo offendi, ut tuum de
meis iudicium non ex amore,
sed amor potius ex iudicio pro-
fectus videatur. Πιστὸν γὰς ἡγεμονία;
μὴ τὸν πᾶν, ὅπι αὐτὸν λέγων ποιῶ, ἐπαινεῖντα,
ἀλλὰ τὸν τοῖς ἀμαρτανομένοις ἐπιπέδον τα.*
*Fidelis mihi amicus est cum Iso-
crate non is, qui omnia dicta*

DEDICATIO.

Et facta mea laudat sed quiet-
iam errata et delicta mea re-
prehendit. Valete bono reipu-
blica, cui inatis estis: et a me offici-
ose salutare lumina illa duo phi-
losophica Nicol. Taurellum et
Philippum Scherbius, Petru
item Wesenbecium egregium.
Iuriscons. in cuius benevolentia
quam mihi Wittembergae, ante
annos non ita multos ostendit,
ad huc suauiter conquiesco. D.
festinabundus Francofurto ex
Officina typographica Paltbe-
niana Non: Septembribus An-
no 1597.

Rodolphus Goclenius.

RO-

RODOLPHVS GOCL-E-

NIVS PHILOSOPHIAE

Professor primæ Philosophiæ

Studioſis S.

X intricatissimis & subtilissimis Metaphysicorum, quos vocant, disputationibus & scholis optimi studioſi, confeci Isagogen in primā Philosophiam, qua cognita, ille facilius & melius intell'gi possunt. Hac igitur si placet duce ad eadē illius scientia utimini, donec perfectiorem & accuratiorem (in quibusdam enim adhuc mihi difficeo) a me, si Iehoua salnum me esse voluerit, una cum Lexico Philosophico habeatis. Non enim possum dissimulare, paulo aliter, quam nunc a me factum est, primam Philosophiam informari posse: cuius quidem informationis breves ideas nunc vobis exhibeo.

1. Duæ sunt communissimæ disciplinæ liberales: Logica, & Metaphysica, quæ & Sapientia dicuntur.
2. Logice, λόγῳ Σωτήριον, adumbratio rationis est: Instrumentum & canon rationis est.
3. Metaphysica seu prima Philosophia cognitionis communis est eorum, quæ sunt per altissimas causas & prima principia.
4. Ea prædicatur esse tanquam aquila, Solis for-

tus, nubilorum perruptrix, scientiarum apex & culmen perhibetur, sola esse libera, nulli subiecta, ceteras scientias & artes sibi absolute subiectas habere.

5. Etsi autem soleant in ea Philosophi tractare non tantum de Ente vniuersaliter sumto: sed etiam de Deo & creatis mentibus, quæ humana Theologia est: tamen non displicet mihi, si doctrina de mentibus separatim tractetur, & Metaphysica a prima Philosophia distinguatur, ac fiat talis distributione.

6. Scientia est vel Vniuersalis vel Particularis.

7. Scientia vniuersalis est, quæ explicat de vniuersalissimis, hoc est, quæ sparsa sunt per omnes disciplinas.

8. Hæc vocatur prima Philosophia.

9. Est itaque prima Philosophia sciœtia de Ente qua ens, hoc est, vniuersaliter sumto.

Quasi πρῶτη περὶ φύσεων. 10. Affectiones seu πάθη maxime communia Entis dicuntur transcendentia. Ea sunt unum, vetum bonum, actus, potentia &c. Huic & proportioni pertinet.

Modi effendi. 11. Gradus seu modi entis proximi (seu quasi species seu quasi differentiae primæ) sunt substantia & accidentis.

12. Substantia Independens est, vel Dependens.

Theologis Christianis. 13. Substantia independens est omnium entium principium primum principium, ut Deus.

gnosēōis. 14. Dependens transnaturalis est vel naturalis.

15. Naturalis est principium, secundum, accidentium etiam. Nam hæc substantia potentia efficiendi accidentia dicitur ab Aristotele,

AD LECTOREM.

16. Substantia & accidens in Prædicamentis distributa sunt.
17. Hic subsistit prima Philosophia, id est, nō descendit ad considerationem vllam specierū entis particulariū. Si enim huc descenderet, euaderet particularis scientia, nec amplius esset ἐπιστήμη vniuersalis.
18. Haec tenus igitur de prima Philosophia, vniuersali scientia θεωρητική, sequitur Particularis.
19. Particularis scientia est quæ explicat de parte aliqua entis.
20. Ex iis una est Metaphysica seu Transnaturalis seu supranaturalis.
21. Metaphysica a parte præstantiore dicta Theologia, est quæ explicat de Entibus seu formis a materia secundum rem & rationem scientiæ. Alias diuina scientia.
22. Partes eius sunt duæ: Deus & Mentes.
23. Mentes sunt intelligentiæ: vel anima rationalis a corpore secreta;
24. Deus est omnium rerum, ideoq; & materialium principium ἀναρχον.
25. Non enim placet mihi, quod Philosophi etiam intelligentias seu angelos pro communib; principiis & vniuersalib; caussis omniū Entium ponunt.
26. Distinguui autem hic potest ita: Deus est forma pura separata ab omni materia, tam intelligibili, quam sensili. Intelligentiæ sunt formæ abiunctæ a materia sensili seu Physica, non vero a spirituali. Etenim esse in potentia, esse

PRÆFATIO

mutable & contingens, esse imperfectum Dei respectu, subiecti, recipere, participare, dependere neficio quid sapientia materia.

27. In Metaphysica igitur doctrina de Deo & in eis explicada est, quatenus Deus (cuius certe essentia in natura divinitatis auctoritate posita est,) & res naturali lumine rationis cognosci possunt.

28. Ita prima Philosophia & Metaphysica inter se distinctæ & diuersæ scientiæ fuerunt.

29. Fortasse etiam non absurdum alicui videatur, si hanc distinctæ, seu diuersæ scientiæ: ea quæ de Deo est, & illa, quæ de mentibus est, propter magnam distantiam inter finitum & infinitum. Sed prior sententia mihi arridet.

Porro si placet sequi Platonicos, qui Deum supra Ens esse dicunt, seu non esse ens, sed esse alio, & principium entis, (sicut ueritas principium numeri est, non numerus, puctum principium magnitudinis, non magnitudo) ita tibi informanda fuerit prima Philosophia.

Prima Philosophia est sciētia Entis vniuersaliter summi. In hac considerantur Principia, & quasi species. Principium Entis est Deus, (ut recte dicatur: Communissimus primus & immediatus effectus Dei est Esse) a deo ex a deo, quod ab alio non habet rationem bonitatis, sed alia propter ipsum dicuntur bona. Sequuntur nūc communissima & aliud quod est esse Entis, &c.

Tu lector ingeniose cogita, qua sententiam rationis sit commodior & euangelicior. Quo probe constituto facile christianorum vel Ithagogen methodicam per teipse concinnare poteris. Vale Script. Marpurgi in Museo meo Cal. Septemb. Anno 97.

INDEX.

CAPITVM SINGVL
RVM PRIMÆ PARTIS META
physicæ Rodolphi Goclenii Professo
ris Marpurgensis.

<i>Cap. I.</i>	
D e definitione prima philosophie & sub iecto eius.	1
	<i>II.</i>
<i>De Entis affectionibus.</i>	23
	<i>III.</i>
<i>De uno & multis.</i>	25
	<i>IV.</i>
<i>De eodem & diuerso.</i>	44
	<i>V.</i>
<i>De Vero & falso.</i>	55. & 59
	<i>VI.</i>
<i>De Bono,</i>	60. & malo. 65.
	<i>VII.</i>
<i>De Ente, Actu (εργασίᾳ) & potentia (δυνάμει).</i>	69
	<i>VIII.</i>
<i>De priore & posteriore.</i>	80
	<i>IX.</i>
<i>De principio & eo quod p̄det ex principio.</i>	88

I N D E X.

X.	
<i>De Ente simplici & composito,</i>	91
<i>XI.</i>	
<i>De Necesario & contingente,</i>	92
<i>XII.</i>	
<i>De immateriali & materiali,</i>	95
<i>XIII.</i>	
<i>De infinito & finito,</i>	96
<i>XIV.</i>	
<i>De Ente Completo & incompleto,</i>	100
<i>XV.</i>	
<i>De uniuerso & particulari.</i>	101
<i>XVI.</i>	
<i>De diuisione entis in substantiam & Acci-</i>	
<i> dens.</i>	109
<i>XVII.</i>	
<i>De substantia,</i>	112
<i>XVIII.</i>	
<i>De Accidente.</i>	118

IN-

INDEX

DISPV TATIONVM SE-
CVNDÆ PARTIS METAPHY-
SICES RODOLPHI GOCLENII PROFESSO-
RIS MARPURGENSIS.

Diss. I.

- De Ente Cōmuni, ad omnes Categorias con-*
sequente 126

II.

- Themata de Entium distinctione, ex quibus*
manat distinctio scientiarum, 133

III.

- Themata prima Philosophiae & Logicae, quod*
ens, qua ens, sit subiectum prima Philosophiae,
non Logicae. 137

IV.

- De rebus & harum signis,* 148

V.

- De Ente absoluto & non absoluto, in primis-*
que relatio. 150

VI.

- De simplici & composito.* 156

VII.

- Vbi sint uniuersalia contra H. Busche-*
rum, 160

I N D E X.

VIII.	
<i>Quæstio. An accidentia habeant materia</i>	
<i>ex qua?</i>	162.
IX.	
<i>Quæstio de principio Accidentium: An o-</i>	
<i>rme accidens proficiuntur a substantia? Et</i>	
<i>an accidens habeat aliquid in se essentia-</i>	
<i>le.</i>	168
X.	
<i>De causa Mali & Vitij.</i>	172
XI.	
<i>An ratione captus nostra intelligentie Deus</i>	
<i>conueniat genus &c.</i>	184
XII.	
<i>De principio individuationis, hoc est, consti-</i>	
<i>tutionis individui.</i>	191
XIII.	
<i>De Ente simplici & composito,</i>	203
XIV.	
<i>Analysis & explicatio Exercit. I. Scalig.</i>	
<i>De Jubilitate.</i>	206
XV.	
<i>Assertiones de Logice Maiestate & servitu-</i>	
<i>te: & Philosophiae virtutum in sacris,</i>	212

ERRATA.

Pag. 10. vers. 17. pro χ ab' lege exar'. Pag. 50. vers. 3. legē innumeris quibusdam dixeris confusat. vers. 18. sens inq. Pag. 53. vers. 17. legē Quantum eorum qua maxime differunt: genere: ut substantia & relatio: aut specie, ut bos & asinus: reliqua expunge. Pag. 54. vers. 23. pro distinctio legē destruccióne. Pag. 60. vers. 2. pro conuentivus legē commentitius. Pag. 63. vers. 6. pro aduersarium legē aduersum. Pag. 64. ad notam n. pro vñq. legē ñwsp. Pag. 70. vers. 42. l. Ergo nullū. versic. ultimo pro & l. at. Pag. 71. vers. 23. post existens pone comma. Disputatio-
nis Pag. 184. An Deus habeat genus, ultima Thesis haec est: Sic secundū rem intellectus Dei neq; prior neq; posterior est voluntate: & tamen nostro concipiendis ordine Deus ut intelligens prius concipitur & apprehenditur a nobis quam volens. Pag. 181. ites 19. pro malum legē Malorum.

Ad Lectorem.

Non omnia, non omnes mihi
Placent. Et quinam ego omnibus?
Num tu quoque LECTOR omnibus?
Paucis bonis, vni Deo
Curo placere: est sat.: Vale.

RODOLPHI
GOCLENI, PROFESSORIS
PHILOSOPHICI ACADEMIA
Marpurgensis,

Præcepta Metaphysica.

CAPVT I.

De definitione primæ philosophiæ
& subiecto eius.

*P*rima philosophia est scientia, quæ contem-
platur ens, quæ ens.

ANNOTATIONES.

Descriptum prima philosophia di-
citur, quia est scientia vniuersalis, & a-
git de principiis omniū primis, ac sub-
stantia prima Deo.

Descriptio est ex genere & subiecto
adæquato exscripta ex Aristotelis. 4.
cap. 1. ἐπιτήμα θεορεῖ τὸ διὸν ὃν καὶ τὰ τέτω
ὑπάρχοντα καθ' αὐτὸν. Genus est scientia

A

2 RODOLPHI GOCLENII

contemplatrix: Subiectum adæquatū
est Ens vniuersitatem acceptum, id est; vt est
commune Deo & creaturis secundum
se: cum ceteræ scientiæ omnes tantum
de ente contracto ad certum aliquod
genus agant, vt Geometria de magni-
tudinibus, Arithmetica de numeris,
Physiologia de re naturali & Æstheticæ
etiam epistemæ etiologæ partì τύ-
ποντος ἦ δι, ἀλλαδ μέρος ἀντίτητο παποτεμόνεμα
θεωρῆσις εἰπεῖται ποτὸ συμβεβηκός, οἵοις μα-
θηματικῇ τῶν επιστήμων ait Aristoteles i-
bidem, id est, Nulla ceterarum scièn-
tiarū de ente, quatenus ens est, vniuer-
se agit, sed partem eius aliquam singu-
læ quasi abscedentes, id quod ei perse
accidit, in illa contemplantur, vt Ma-
thematicæ scientiæ. Subiectum igitur
primæ philosophiæ constat re conside-
rata, & modo considerandi. Illa est
Ens: Hic est, qua Ens. Sic in physica res
considerata est corpus: Modus consi-
derandi; quatenus naturale. Quia Ens
distinguit eam alogica, quæ ens ad ra-
tionem, & unius ex alio deductionem
relatum spectat. Additum est in Ari-
stotelis definitione: χρή τα &c. id est,

Et

Et ea, que huic per se insunt. Hæc appendix per quam τὰ ὑπὸν seu proprietates Entis intelliguntur, omitti potest. Nam in subiecto nominato intelliguntur sicut in corpore naturali, quod physicæ subiicitur, affectiones eius comprehenduntur.

Dicta est eodem sensu Sapientia, Theologia, Metaphysica.

Sapientia & philosophia natη ξοχὴ, quod supremas primas seu maxime uniuersales rerum causas profiteatur, & domina ac princeps sit reliquarum disciplinarum: quæ ab ipsis dependent.

Theologia, quod de rebus diuinis, hoc est, re ipsa seu simpliciter materia expertibus differat, vel quod de primo omnium principio Deo, agat; Quasi Diuina scientia. Theorice igitur nomen verissime ei conuenit. Θεωρία quasi θεωρούσις, diuinorum contemplatio, quibusdam dicitur.

Metaphysica, quod post cognitionem rerum naturalium inuenta sit: quasi scientia post naturaliam: vel quod contineat doctrinam eorum, que supra naturam sunt: quasi scientia supranaturalium.

4 RODOLPHI GOCLENII

ANNOTATIONES.

Zabarella dictam vult Theologiam a parte subiecti nobiliore Deo, qui philosophia subicitur, quatenus lumine naturae cognosci potest. Alii a rebus diuinis, quas interpretatur generatim immateriales & quidem immateriales simpliciter, id est, expertes materiae & sensibilis & intelligibilis sua natura, ad differentias rerum mathematicarum, quae mente abiuncte seu abstracte tantum sunt a materia naturali.

ascaliger ex emplo Bar- barorum id vocat quid- ditatem.	ENS est quo uuno quodque dicitur esse. ENTIS τὸ τι ἐγίνεται seu τὸ εἶναι est esse. Esse enim & esse ens idem sunt, neque diffe- runt nisi loquendi ratione. Seu ens est, cuius est aliqua entitas.
---	--

Hæ nominis interpretationes sunt (in quibus ENS ut concretum explicatur τῷ esse seu essentia seu entitate ut abstracto, annuente Scaligero *exerc. 65. sect. 2.*) ENS enim quia transcendens est & summum in rerum natura, quo cuncta appellatur, seu quia est primus, ut loquuntur Scholastici, conceptus, in quem cetera resoluuntur, definiri non potest. Si Ens definiretur: fieret species,

ies, cuius genus esset in definitione. Non consequens. Non igitur antecedens. Entitas designari definitione nequit, est enim ex primis ante quæ nihil est. *Scalig. exerc. 55. sect. 5.* Porro rō esse est in ambiguis. Alia eius potestas seu significatio est, cum dico, *Cato est;* Hic significatur existentia; Alia cum dico, *Homo est sapiens, Cerberus est μῆν, Cœcitas est in oculo, Utopia est non ens;* Hic significatur propositionis veritas. Ratione posterioris significationis tanta est vis essendi, ut etiam non ens (*Cerberus vel Utopia*) esse Nō ens dicatur, *καὶ τὸ μὴ ἔναι μὴν φαμεν lib. 4. cap. 2.* Vera enim est enuntiatio, *Cerberus est non ens.* At inde non licet inferre, *ergo Cerberus est;* vnde appareat prior significatio essendi. In antecedente scilicet rō Est, est nexus subiecti & prædicati, seu copula significans σύγχρονa seu compositionem. In consequente vero est ipsum prædicatum simpliciter significans ὑπάρξις quandam id est, essentiam vel existentiam oppositam non enti ut rei factæ, ut Deus est, id est, subsistit re vera, non est fomentum. Illatio autem illa legitima

6 RODOLPHI GOCLENII

non est: quia ex veritate enuntiationis non licet inferre eius subiectum esse Ens, quia potest esse non Ens: Seu $\tau\eta\tau\eta$ $\alpha\alpha\alpha$: Enuntiati, non licet inferre $\alpha\alpha\alpha$ subiecti: quia alia huius, alia illius significatio est. Non valet, *Vacuum est opinabile, Ergo Vacuum est*, Libro 3. de anima Aristotelis dicitur cap.4. *Aliud esse carnem, Aliud carnis esse*, id est, carnis essentia (nō vero carnis existentiam.) Sic & ENs & ENtitas duobus modis accipitur. Primum pro quidditate seu essentia, Ita qualibet essentia est ens per se ipsam formaliter. Deinde pro existentia: quæ propria est singularium. Ita res creata est ens per existentiam additam essentiæ earum. Differre autem essentiam ab existentia manifestum evadit, & intelligitur etiam a nō acutis ingenii. Existentia præsupponit, ut loquuntur, essentiam. Nam ante procreationē rosæ, sicut essentia rosæ non erat in rerum natura, ita nec existentia. Ad existentiam corui requiriatur nigredo: Ad existentiam hominis posse loqui, posse ridere, & lacrymari. Sed neque nigredo essentia corui est

est neque facultas ridendi aut loquendi. *Existentia est modus in di essentia hominis est. Alia est essentia fidei saluificæ, alia bonorum operum.* At fides nunquam exsistit sola & separata a bonis operibus. Et operibus gratiæ semper prælucet fides. Fides quæ nulla habeat bona opera, dari non potest. Et opera, quæ sunt sine fide, vere bona non sunt. *Infricatq; fides fructificatq; simul.* Materia habet propriam essentiam distinctam ab essentia formæ. At materia non habet propriam existentiam, nullo tempore existit nuda & absq; illa forma, sed semper sub forma. Sed folius ex materia & forma cōpositi est proprius existere, seu: Materiæ existere conuenit, p formâ, & Forma dat materiæ recipienti existentiæ. Imo nec forma neque materia existentiæ habet propriæ extra cōpositū. Existentia est, ut albedo est. Sed existentia non proprie existit. Ut albedo non est alba, eruditio non est erudita, ut lux proprie non est lucida, sed sola res subiecta, sed est illud, quo aliquod (nēpe subiectū) formaliter albū est vel eruditum. Sic existentia, si proprie lo-

*Vide Poveri
um 374.*

quendum est, non existit, sed est illud, „
quo alia formaliter existunt. Estque in „
creaturis actus existēdi esse & formæ
vltimæ seu insequens specificam for-
mam. Existēntia etiam interdum di-
stinguitur ab intelligentia seu conce- „
ptione mētis, vt sublati omnibus spe-
ciebus et si tollitur genus quod ad ex-
sistēntiam: tamen non quod ad intelli-
gentiam attinet, id est, adhuc potest in-
tellectu concipi, cum specificæ diffe-
rentiæ ad eius constitutionem requi-
rantur. Huius distinctionis inter essē-
ntiam & existēntiam usus per magnus
est in disputationibus philosophicis de
principio Individuationis, & Ideis, &
similibus. Hæc propositio, *Cometa est*
ens, falsa est hoc tēpore, quo nullus ap-
paret, si intelligas existēntiam. Vera est
si intelligas essēntiam: sicut vera est hæc
Peripateticis: *Cometa est halitus fuscus in*
sublimi accensus: etiam nullo Cometa ex-
sistente. Hæc enim enuntiatio solum
cometæ existētiā exprimit, seu intel-
ligitur de Idea, quæ perpetua est, vt de-
finitio. Existēntia cuilibet entitati sin-
gulari per se cōuenit & immediate. Na-
turæ

turæ vniuersales nō existunt per proprias & peculiares existentias, sed per existentias singularium per se. Distinguunt & Theologi in doctrina de persona Christi inter essentiam & existentiam, hoc est, subsistentiam. *Humana, inquit, Christi natura habet propriam essentiam, habet suam perfectionem essentialem* (Hoc vocat esse naturale) *sed in Verbo exsilit, non per se, id est, propriæ iunctio-*
nei *est expers, propria personalitate est destituta, subsistit in persona filii Dei* (hoc vocant Theologi Esse personale: præter hæc duo esse non est tertium, quod vocetur & sit Existencia naturalis.) Humanitas Christi in unam cū λόγῳ seu filio Dei personam ἀσύγχυτον coaluit: Vniam est λόγος affumentis & naturæ assumptæ hypostasis. Atque ita neque λόγος est extra humanam natu-ram, nec humana natura extra λόγον: De quo mysterio hic παρατέλλετο non agendum. Aliqui etiam hic subsistere & existere distinguunt, ut humanitas Christi per se existat, id est, hyparxin habeat essentiale, & quia singulare est, & ratione adiunctoru-m suo-

10 R E D O L P H I G O C L E N I I

rum quæ sustinet; Non vero per se sub-
 fistar, quod hoc sit suppositorum. *Pere-*
Gratiæ, & p-
rius 375. Humanitas autem Christi sup-
 positum non sit. Existentia tamen Dei
 est ipsa eius essentia seu quiditas. Deus
 enim est purus actus. Itaque proprie est
 seu existit, proprie non habet esse. Sed
 lapis ut creature: est res seu Ens, in quo
 distinguitur esse ab habente esse. Tale
 ens Deus non est, & hoc sensu, Platonis
 dicitur Deus esse supra ens, & Dionysio
 in lib. de diuinis nominibus non esse ens.
 Quæ consideratio facit etiam ad intel-
 ligentiam Scaligeri. Cum dicit: *Deus nō est*
Ens, sed essentia, non est bonus, sed bonitas. In-
 terdū Ens p substantia (accidenti op-
 posita) accipitur καθ' εξοχήν. Ens enim
 dicitur ἐπός, εύ, id est, ad unum principi-
 um, id est, substantia per se ipsam dicitur Ens,
 alia omnia dicuntur entia οἰκτικά quadam ad
 substantiam. Vnde Ens dicitur επός, & ad
 unum scilicet principium. Aliquando etiam
 Ens pro vera propositione seu vero e-
 nuntiato accipitur: de quo infra dice-
 tur: postremo pro via ad substantiam &
 accidens accipi, cuiusmodi sunt gene-
 ratio, alteratio & alii motus, monet
 Sencinas.

METAPHYSICS CAP. I. 11

ENTI opponitur nō Ens (Sic Scaliger exercit. 65, sect. 2. Enti contrariū est Nō ens *Non ens ali per contradictionē*) & tamen aliquo modo *quo modo ens.*
est ens: nempe quatenus intellectus in illo apprehendendo versatur, quasi in ente. Cerberus re ipsa est non ens: fingitur tamen esse a Poetis. Cœcitas, quæ negatio accidentis est, est non ens, nechabet simpliciter esse in oculo. Sic mors, quæ negatio essentiæ est, est non ens: & tamen dicimus, mortem esse in cadaue. re. Nota Chimæram & cetera eiusmodi fictitia, non ideo non sunt vera entia, qā nō existūt actu, sed quia non possunt existere.

Non ens *per se* etiam multis modis *Nō ens multis modis accepitur.*
accipitur. Primum pro eo, quod est simpliciter proprio omnino NIHIL, vt ex nō ente, qua nō ens est, non generātur res. Id est, ex nihilo nihil fit. i. *Phys. cap. 8.* Huc pertinet consideratio Non entis, quod nunquā erit; Et quidem hoc duplíciter: Quædam enim haud vnquam erunt, quæ tamē esse possunt, vt *Dei omnipotētia simplici absoluta que multa esse possunt, quæ tamen nunquam erunt.* Quædā nō erunt: qā talis entitas repugnaret entitati vel etiā vnitati vel veritati: Hoc au-

- tem est absurdum; veluti esse duos Deos,
II. duas infinitas naturas coeteras. Secundo
accipitur pro non ente quodammodo
pro Ente impotencia, seu pro priuatione
entis: quæ Aristoteles tamē *εἴδος πνῶσ*
(*forma quadam modo*) est in physicis, quia
omnia nascuntur per mutationem priua-
tionis materiae in habitu, seu quia pri-
uatio est negatio formæ non simplex,
sed definita materia seu certo quodam
subiecto & sibi opposita forma. Sic
mortuum est non ens. Sic *per accidens &*
improprietas sunt ex non ente Peripateticus,
quia priuatio est principium per accidens. *i.*
physic. Hoc non ens est inter entia. Ens
enim impotencia est aliquo modo Ens,
aliquo modo non Ens. Hunc ad modum
seruitus est in itinere etiam, quo
III. tempore nemo it. *Tertio* sumitur pro
materia, quatenus ea non est ens actu,
sed tantum potentia. Ex tali non ente
IV. res physicæ sunt per se. *Quarto* Plato in
Sophist. accipit pro accidente *ὑπόλητη*
ζεῖνότα vocat *ὄντα μὴ οὐτα*. Sed haec A-
V. ristoteles ad Entia refert. *Quinto* op-
positum enti complexo seu enuntia-
to vero significat idem quod falsum,

vt Non ens, id est falsum sciri non potest. i. posterior. Analyticorum contextio.

ENS quod Metaphysica per se & proprie subicitur est Reale.

ENS reale (quod & absolute ens dicitur) est, quod reipsa est in natura etiam nullo intellectu considerans, id est, cuius esse ab operatione mentis non dependet. Vnde *ENS extra intellectum* appellatur, vt *lapis, lignum, numerus applicatus rebus* (vt duo equi) aliaque in mundo, quae vere sunt, et simens nostra non concipiunt. Sic *ENS reale* est *imago alterum representans*, quae est *extra animam*. Sic *valde probabiliter* dicitur: *Orbes Astronomorum non esse reales*, id est, ad *physicam etherei systematis* pertinentes seu *extra mentis actum aliquam essentiam subsistente* habentes. Sic *vniuersalia* (vt *animal*) esse entia realia disputat Scaliger exercit. 307. sect. 22. & exercit. 359 sect. 10.

ANNOTATIONES.

Sic entia realia sunt omnes primæ ^{Prima no-} ^{tiones qd;} notiones exceptis fictis. *Prima notiones* (quæ Barbaris sunt primæ intētiones) sunt nomina rerum seu voces rerum signi-

significatrices : seu sunt conceptus, qui rem immediate repräsentant, (& dicuntur alias ἀρχήτα νοητά , prima nomina , primi conceptus , rerum appellations , voces primæ notionis , voces ἀρχῶν θεων , id est , prime impositionis , vocabula primæ intentionis) vt Deus. ENs nostro more intelligēdi seu nostro ordine concipiendi prius est Deo (et si vt continet omnia virtualiter etiā cōtinet ENS cōmune.) Deus igitur nō est adæquatū subiectū primæ philosophiæ.

Opponitur ENTI reali Rationale.

Ens rationale est, quod est tantum per operationem seu apprehensionem anima : seu, quod nullū habet esse nisi ab operatione mētis.

Scholastici hoc solent dicere intentionale κατ' ἔξοχην , quia tantum intellectus nostri in id intenti , seu incumbens opus & veluti fœtus est, ut prædicatum , subiectum , genus . Esse enim prædicatum non conuenit aliqui rei , nisi vt album vel nigrum est obiective in intellectu . Sic numerus abstractus a rebus (vt duo tria) non habet esse , nisi in anima obiective , ita vt nullo intellectu considerante talis numerus nullum habeat esse . Et

hoc est, quod ait Scaliger: *Numerus intellectus potius quam Nature opus est.* E-picyclus in Astronomia est ens rationis, id est, in cœlo locatus est non naturæ cōsilio, sed hominum arbitrio, vt fictitia hypothesis, sicut p̄spicue differit Abrahamus Scultetus 2. *Sphaerorum.* Sic vniuersalia multi statuant esse entia λογικά. Sanitas finis medici & ægroti habet duplex esse, vnum intentionale seu intelligibile in mente medici, alterum reale, quod est extra animam intelligentem, cum per curationem efficitur in ægrotto. Sic Chimæra & similes res fictæ sunt entia rationis, quia nihil sunt nisi plasmata seu figmēta rationis.

ANNOTATIONES.

Sic entia rationis sunt notiones secundæ, quæ sunt conceptus, q̄ non rem immediate, sed alium conceptū priorē repräsentant, vt cōceptus generis dicitur secundū γόνηα seu secunda intētio, quia repräsentat conceptus animalis & plantæ. Eiusmodi sunt in Grammatica, *Figura, Species, Causa.* In Rhetorica *Tropus. Dextrum in columna est ens*

rationis. At dextrum in homine est ens reale. Multa interim entia habent prout fundamento suo veritatis Ens reale.

Quidam entia rationis etiam subiiciunt negationes, ut priuationes, ut mortuum est: quod non sint actu seu formaliter in rebus secluso omnia acta rationis, quod habeant actu & formaliter esse tantum per actum intellectus, quia praedicatur de rebus tantum, dum ab intellectu apprehenduntur. Sed hi excipiunt Mortuum: hoc est, mortuum esse in accidentibus realibus, non vero rationis numerandum esse existimat. Nam mors conuenit rei verae semota omni operatione intellectus, qua ei obiiciatur, seu ut alius mortuus sit, non neceesse est eum mente concipi. Adde quod separatio vita vera actio & priuatio vita est formae parentia reali, id est, sine operatione intellectus in priuata materia seu corpore ut fundamento existens. Reale igitur accidens Cœcitate & surditatem (sicut & absolutam seu puras negationes qualis est non homo) non Entia vocat Fonseca. Nam etsi ista quatenus concipi possunt mente modo attere realis in-

*Priuationes
sunt secluso a-
ctu intelle-
ctus in rebus
fundamentali-
ter, id est, fu-
tare in en-
tere realis in*

liquo suntentia, sicut & commētitia, quo est apti-
quatenus finguntur. Tamen quia per ^{tudo ad op-}
se ipsa non habent, vnde concipi pos-^{positionū hā}
sint, sed concipiuntur ex iis, quæ negā-^{bitum (vt}
tur, inter non entia ponuntur, quodip-^{& negatio-}
sum Aristoteles sentit. *Phys. cap. 8.* cum
negationes appellat non entia per se
ad differentiam materiæ, quæ est non
ens p accidens. Quo facit quod Scho-
lastici priuationem neq; substantiam „
neque accidens esse dicunt. Ego dico
negationes esse Entia rationis, quod
intellectus versetur circa negationes
quasi circa entia, cum alioquin non
sint entia: vt cœcitas est ens rationis,
quatenus intellectus circa eam versa-
tur, quasi circa ens.

Ens rationis (communiter sumtum) distin-
gitur in ens rationis p̄esse ac proprie sumtū:
& ens fictū, quatenus fictū est.

Ens rationis proprie sumtum est ens; *Ese conce-*
cuius esse ita pendet ab operatione intellectus, *p̄tum seu in-*
vt nihilominus de entibus realibus dici possit. *terionale est*
Cuiusmodi sunt notiones subiecti & quid.
prædicati, generis & speciei, vt quæ di-
cí possunt de animali & homine.

B

Ens fictum, quatenus tale est ens, cuius esse ita pendet ab operatione intellectus, ut de nullo ente reali dici possit, cuiusmodi est Tragelaphus (animal nascens ad Phasin amnē monstrorum, barbā & armorum villosum hirci habens, reliqua ceruofigile, seu hircoceruus, /figmentum ex figura hirci & cerui compositum,) qui de nullo vere singulari dici potest. Quanquam Iulius Scaliger in exercit. Tragelaphum fabulam esse neget, vide excrc. 207. ubi etiam Tragelaphi descriptionem inuenies.

ANNOTATIONES.

Ens fictitium seu ex fictione etiam non ens dicitur. De quo notetur obiectio cum solutione. Non ens, ut Hoc est res Chimera, est opinabile. Ergo non ens est. Ab fictitia. Ergo est tertii adiacentis ad secundum nullatenet consula est hic consecutio: Quia Est adiacens quenam ab secundum non per se, sed secundum adiacente accidens de Non ente praedicatur: ne- cundum, cu per ratione opinabilis. Nam causa opinionis, id quod non est, non censi debet esse simpliciter, sed potius non esse: ens.

est, opinabile quiddam (nō scibile) existimari debeat, quemadmodum ea ratione, qua simpliciter est aliquid, επιγνώσις, seu scibile dicitur.

Porro ne ambiguitate vocis in disputationibus irretiaris, animaduertere Ens rationis dicitur tripliciter. Ens rationis dici tripliciter. Primum i. Effectus. EFFECTIVE. Sic quicquid est effectū, seu efformatum a ratione siue mediate, vt artificiosa (verbi causa tunica) p manus & instrumenta, siue immediate (vt oratio aliqua) est ens rationis. Huius significationis respectu quidam consultatum vocant relationem rationis.

Secundo Subiective. Sic omnia q̄ in- II. Subiecti sunt in ratione hominis, siue sint θεοί- νο-
ensis (affectiones) siue ἔξεις (habitus) vt artes & virtutes, vel vitia, sunt entia rationis.

Tertio Obiective. Sic omnia, quæ eo III. obiecti- tantū modo existunt, q̄ obiectū in- νο-
tellectui dicuntur Entia rationis. Sic Ens rationis est species logica, quia habet esse tātum in anima obiective, id est, quia obiectū actui intellectus. seu terminat actum intellectus. Habet igitur in anima tantum esse cognitum. In hac tertia significatione Ens rationis opponitur Enti reali, de quo

proprie, & ex instituto agit Metaphysicus, nec consulatus, vel Episcopatus, et si eius causa sit ratio & voluntas, ens rationis est, quia entibus rationis tantum conuenit esse cognitum, sed ens reale. Idem iudica de similibus relationibus. Sic nec scientia in mente ens rationis est, et si extra mentem ut subiectum non existit, sed est ens reale, ut ipsa intellectio, quia realiter in subiecto existit. Ad extreum nota, Enti reali & Enti rationis nihil esse communem, nisi nomen: Itaque non valere consecutionem: Hoc est ens rationis, ergo rationis nisi est ens (ac si diceretur, Hic est homo pictus, fictus, mortuus, Ergo est homo) Nam a termino qui sumitur cum alio distrahente seu diminuente ad eundem non valet consecutio (z. προεπινείας) Iam vero τὸ Rationis distrahit seu diminuit rationem entis. Cum enim Ens rationis non habeat nisi esse cognitum, idem dictum est, Hoc est ens rationis, ac si diceretur, hoc est opinabile, imaginable. Hæc autem de ratione entis detrahunt. Quare si quis diuidat Ens in ens reale & rationis, perinde facit ac qui

qui diuidit hominem in hominem verum & hominem mortuum , aut monachos in bonos, malos & neutros: (*id est neq; bonos neque malos*) per hos intelligens pictos in parietibus.

Principia Entium sunt Incomplexa & Cōplexa, id est simplicia & composita.

Principium supremum & primum Entium Scholastici: & cognitionis est Deus. Hic est causa causa- Omne quod est aut est rum & entitatis omnium aliorum : & sum- primū prin- cipium, aut

Secundum: causa secunda: Vt creatura- cipio.

rum Quiditas: (PROPRIA enim Quiditas est id, per quod unum quodque habet, quod est ens: seu: Unum quodque quod est ens, id habet persuam quiditatem) Vt Ens. Nam formaliter pendent res a transcendentibus attributis , & sine his etiam percipi non possunt.

ANNOTATIONES.

Principium καθολικώτατον (maxime universale) efficiens & finale aliorum a se est Deus. Hic A&Ω. Ab uno & ad unum omnia. Huic proximum natura a Deo creata est ut Quiditas , id est

*Quiditas Dei et Deus pro se vnu
prosunt, sed qui ditas homi-
nis & homo vni habens quiditatem
differuntur.*

Quiditas cuiuslibet rei dat ei formaliter quod est ens (vt homo per humanitatem suam est homo, animalitate homo formaliter est animal.) Hoc adeo verum est, vt etiam Deus sua quiditate sit formaliter Ens & habeat principium formale. Sed Deus & principium eius formale realiter non differunt, sed vnu sunt. Porro vt Deus est summum bonum vniuersi separatum (non enim Deus est pars vniuersi, sed extra vniuersum) Sic formale bonum summum est ipse ordo vniuersi,

Essentia rei expertis materia, ut Dei

Quiditas } *Essentia in materia. Sic quiditas hominis
est essentia hominis in materia propria. Ea
significata definitione phrasē Aristotelica
dicitur τοτὶ έστιν id est, Quod quid est, &
τοτὶ λέγεται.*

Aristoteles secutus antececessores suos Deo adiungit intelligentias, quod existimentur motrices esse orbium, & ita motus rerum naturalium perpetuatas & conseruatio ab illis esse. Hoc nunc

nunc in medio relinquimus.

Cōplexa sunt p̄positiones seu sentētia prime
ar̄ comunes, e quibus scientiæ cōstituuntur, vel
demonstrations suas deducunt, vel perficiunt:
vt Necesse est quoduis affirmare aut
negare: Seu Fieri non potest vt aliquid
simul sit & non sit: Seu Non contingit
vnum idemque simul affirmare & ne-
gare. Totum est maius sua parte.

*Rerum igitur principia sunt partim effendi,
partim cognoscendi.*

C A P. II.

DE ENTIS AFFECTIONIBVS.

Affectiones seu propria r̄dūentis, que ra-
tione ab eo differunt, sunt Simplicia vel
Coniuncta.

Propria dico, quia omnia sunt adæquata
enti, id est, reciproca cum ente.

Simplicia sunt, que singula, id est, sine dis-
iunctione cum ente recurrrunt.

Hec, ut & ipsum Ens seu Res, solent vocari
Transcendentia, quod per omnes res fūsa sint,
quod omnibus rebus (veris) tribuantur vel
absolute, vt vnum, vel comparate spectata, vt
verum bonum.

Ens est vnum, & vnum estens. Ens est verum, & verum estens. Hic conuertitur verum cum ente sine adiunctione alterius, seu sine disiunctione p oppositionem. Porro Ens interdum dicitur Aliquid. Dico, *interdum*: quia Aliquid nonnunquam non est transcendens, vt cum significat idem quod particulare ens seu res aliqua.

Coniuncta sunt, que *coniunctim* per *disiunctionem* cum ente conuertuntur: ut *Necessarium* & *contingens* &c. Quidam Disiuncta vocant, quia non dicuntur de omnibus, nisi cum disiunctione oppositi.

Sunt & qui ex Aristotele Vnum inter *μάθη* coniuncta ponunt, contrarie opposentes ei multa, id est, volunt hoc disiunctum conuerti cum ente Vnum vel multa; seu, vt alii loquuntur, vnum & multa esse partes disiunctæ affectionis. Ab his facere mihi videtur illud Scaligeri pag. 247. Vnum minoris est conclusionis seu comprehensionis q Ens: quia alicuius rei essentia est esse non vnum, vt *το πλήν εύαι* numeri. Ego secutus sum istos qui dicunt: Omne vnum

vnum necessario est ens, quia vnum est ens individuum. Et omne ens necessario est vnum, quia omne ens necessario est simplex aut compositum. Quod autem est simplex, est individuum actu & potentia, ut angelus. Quod autem est compositum, est individuum actu, licet sit diuīsum potentia, ut homo.

CAPVT III.

DE VNO ET MVLTIS.

VNUS est quod individuum est in se, ut vni-
tas numeralis, quae est mensura &
pars aliqua multitudinis, ut substantia,
quae vnum mistione ex Elementis
faciunt, ut differentia, tum quae simpli-
cissime vna est, ut λογική, tum quae vna
est, & στοιχεία, id est cōplexione, ut a-
nimata, sentiens, intelligens.

Itaque *Dinūm est ab omni alio.* (Hoc
sequitur rationem vnius.)

Vnius quiditas τὸ τι ἦν est essen-
di individualitas. Scalig. exerc. 65. sect.
2. Re seu realiter vnum ab ente non
esse distinctum sic probatur.

Quae non sunt diuersæ naturæ ab ul-

Ens & vnum non sunt diuersæ natu-
ræ ab illa re particulari. Ergo nec in-
ter se, sed vna atq; eadem natura. Ma-
ior propositio perspicua est ex com-
muni pronuntiato. Quæcunque sunt
eadem eidem tertio, sunt eadem inter
se, quo pacto illi sunt eadem.

*De hac regu
la lege Sche
kü in Topi-
eūpa. 1076.* Quæcunque sunt vnum alicui ter-
tio, ita vt vtrunque includatur per se &
vnum eorum includatur per se, in alio
sunt etiam idem inter se (vt homo &
animal sunt vnum in Socrate, & vtrunque
est de ratione Socratis. Cum enim
Socrates describitur, vtrunque ponit
tur in eius descriptione. Itaque homo
& animal sunt idem realiter inter se,
licet differant ratione.)

Sed ens & vnum, conueniunt in v-
no tertio puta in Socrate, & prædi-
cantur de Socrate per se: quia Socra-
tes per se est Ens, & per se est individus
in se, & Ens per se includitur in ratione
vnius. Ergo ens & vnum sunt idem re-
aliter inter se, et si ratione differunt.

Ens

Ens autem antecedit Vnum, & vnu est in natura, quia essentie particeps est (*εἶδος μετέχει*) vnitatis neque prædicari de se, neque de alio potest, sed ne mente quidem concipi, quin præcipiatur animo prius ipsam esse. Secundo vero loco id esse quod est, Scalig. Porro differunt vnitatis transcendens, & numeralis seu Arithmética: Illa inuenitur in omni nàtura: Hæc vero tantum in genere quantitatis. Vnum transcendens est extra materiam. Vnum numero est in materia. Quod autem a quibusdam vnitatis numeralis sumitur pro singulatitate, seu incommunicabilitate, seu individualitate, cuius fundamentum & radix sit quantitas, & materia, interna vero ratio forma: de eo infra agetur.

Possunt Vnum & Multa dici de ente per se diverso modo sumto.

Omne enim ens quidem est vnum simpliciter. At quod commune est, est vnum *κατὰ τινα*, seu cum adiectione, quatenus est in particularibus. Homo communis in se est vnum simpliciter. At in Cicerone, Socrate & Platone est mul-

28 RODOLPHI GOLENII
ta. Ethocens, & aliud ens, quod non
est hoc ens, sunt multa.

Multa (vel multum) igitur dicimus
esse, quod habet in se plura, quorum v-
num non est aliud, sed unum quodque
in se est diuisum, ut Tres homines sunt
multa, homo *a* non est homo *b*, & ho-
mo *b* non est homo *c*. sed quilibet eo-
rum in se est indiuisus, cu non sit distin-
ctus in multos homines.

ANNOTATIONES.

*Idem Ens
est unum et
multa diuer-* Eadem res unum & multa, seu non
satione. multa simul dicitur sine contradic-
Sic quod est ne: Vnum subiecto, Multa definitio-
unam gene- ne: Vnum actu, Multa potestate. To-
re, est multa tum unum simul & multa dicitur: Vnu
specie. quidem actu, vt continuum; Multa po-
testate, quia in multa diuidum. Hæc
omnia, *Socrates est Philosophus, est albus, est*
musicus, subiecto unum sunt, quia unius
subiecti Socratis sunt accidentia; Mul-
ta vero definitione, quia aliter philoso-
phus, aliter albus, aliter musicus defi-
nitur, cum aliud sit τὸ ἔνα (id est forma
seu natura) Philosophi, aliud albi, aliud
musici,

musici. Vnum res seu vna res sunt Anima, Intelle^ctus, Voluntas, sed multa sunt & distinguuntur definitione. Anima dicit essentiam : Intelle^ctus est ea ipsa essentia, vt apprehendit. Voluntas est idem, quod illa essentia intelligens, *Einselfm rei diversa notiones.* vt extendit sese ad illam rem cognitam potiundam. *Scaliger in exerc.* Oratio & cogitatio sunt idem subiecto: Differunt autem *χέρι* & ratione. Hæc est animi διάλογος sine voce. Illa cum voce & verbis. Vide Platonis Sophistam. Quæ multa sunt, per ordinem fiunt vnum quodammodo. *Scalig. exer. 2.* Sic multa præcepta coordinata fiunt vnum σῶμα, seu corpus, seu σύνημα, quod ars dicitur.

Tabella

T A B E L L A.

	PER se, Cuius partes componentes nō sunt in actu, sed in potentia, quia ex iis uni- tis resultat aliquid, aliud quod est in actu, ideoque per se unū, sic lapis est per se unus. Homo notat speciem Physi- cam per se & simpliciter unam.
I. Vnuū.	Per In hoc quilibet pars est in actu, acciden- quia habet esse proprium. Homo tis aliud est unum per accidentem. In acciden- eo, aliud est esse albedinis, aliud esse tis aliud esse hominis.
Vnum affectionis enitatis an- tecedit affectionis nemesis Bonum. Estque	Simplicitas. Sic anima intelligens est una, quia simplex. Sic Deus, cuius simplicitas est singularissima. Est forma alterius. Sic v-
II. Vni- tas.	num per se sunt composi- ta ex materia & forma. Composi- Quorundam par- tionis: eo- tes constituunt v- rum, quae sunt est num ridiri (hoc „ composita, & habent for- aliqd) personam „ partes, qua- rum una, alte- turaliter contin- rius. Ea sunt pars non potest moueri, nisi & in du- reliqua moneantur. plici Quorundam par- diffe- tes constituunt rentia. vnum per artē, ideoque per ac- cidens, et domus, scamnum.
	Aggregationis quomodo aceruis lapi- di dicitur aliqd unum per accidentem.

Multiplex significatio vnius.

Vnum ita est entis proprium, ut cum eo sit res eadem, non differens, nisi modo. *Scaliger. exerc. 307. scđt. 27. Si vnum esset accidens entis, oportaret, ut a differentia fueret, qua ipsum ens constitueretur. Ergo ens est genus, & haberet se ente prius ens.* Et alibi *Quod non est vnum, ne est quidem. exerc. 310. scđt. 2. Que duo sunt atque vnum, esse queunt, appetunt esse vnum. Hoc enim est eorum esse verum. Scalig. ibid.*

Vnum dicitur multis modis.

Proprie vel Improperie.

Proprie partim per Se, partim per Accidens.

Vnius per se traduntur ab Aristotele duæ diuisiones, quarē prior hæc est

Per se vnum aliquid dicitur I. *εὐνέχεια* Continuitate, seu Continuatione: Ratione Quantitatis.

Sive^a Res sit Continua per se ipsa, id est, quia continuitatem in se habet. *Hæc natura sunt vnum*

Vel secundum Essentiam. Sic vnum quid est Linea, etiam si sit inflexa & angulum faciat.

Vel secundum inhærentiam, id est, si Continuitas in re inhæreat: quo pa-

et ocrus (quod constat ex tibia & femore) est unum. Musculus qui compositus est ex substantia carnosa, & nervorum, est unum concretione συθέσει (naturali.)

b.
Hec arte sunt unum.
e Quod velut forma est.

Siue tres sit continua ratione alterius rei continuæ, quod quasi forma eius est, ut fascis ratione συθέσεις, id est vinculi, & mensa ratione glutinis: per continuitatem igitur alterius.

II. Dicitur aliquid unum p se Συμφύσει naturali. Talis est unitas temperamenti, quæ συμφύσει mixtorum elementorum definitur: ac soluitur violentis alterationibus, præsertim caloris & frigoris.

III. Dicitur aliquid unum per se ratione subiecti vel materiæ.

Siue ea sit simplex, seu prima & insensibilis. Sic omnes substantiae corruptioni obnoxiae unum quid sunt ratione materiæ primæ habentis annexam sibi priuationem.

Siue ea sit sensibilis & secunda.

Quæ vel proxima est in constitutione. Sic omnes fluuii sunt unum ratione a-

ne aquæ. Omnia melicrata sunt vnum ratione mellis.

Vest est ultima in resolutione. Sic omnia humida, & quæ liquefcere possunt, dicuntur vnum ratione aquæ & aeris, in quam materiam resoluuntur.

IV. Genere, vel generali forma id est, quorum genus est diuisum oppositis differentiis.

Siue genus sit proximum. Sic homo & asinus, sunt vnum & idem in genere Animali (etsi non sunt vnum & idem animal.)

Siue sit remotum: sic homo & querqus sunt vnum in corpore animato.

V. Notione & ñas, seu Ratione, id est, quorum Essentialis definitio dividit nequit in aliam quam sub se tâquam partem subiectam contineat.

Hoc unitatis genere ea tantum vnu sunt, quæ conueniunt in eadem specie infima, hoc est, individuis proxima, ut Cicero & Cato. Sic vnum est id, quod augescit, ut Alcibiades puer, & id quod decrescit, ut Socrates senex. Sunt enim individua eiusdem speciei, ut ho-

C

34 RODOLPHI GOCLENII
minis, eandemque speciei hominis
definitionem habent.

Vl. Re & Ratione, ut polyonyma
(Barbari verterunt multiuoca) *ensis* &
gladius, Socrates & hic homo. Quæ nume-
ro vnum sunt. Huc quidam referunt
definitum & definitionem.

*Sequitur altera Divisione vnius per se: Ubi Ari-
stoteles ponit illos modos, qui se conse-
quuntur, ut *superius* & *inferius*.*

Quæ vnu sunt aut numero, aut specie,
aut genere, aut analogia vnu dicuntur.

Numerico ca sunt vnum, quæ ha-
bent vnam singularē rationē, & formā.
Sic dicta: qā nō cōstant ex collectione
alicuius numeri. Aristotelici definiūt,
quorū materia est vna, vt *Tulli* et *Cicero*.

Materiā hic intelligunt singularem,
quā barbari Philosophi & Scholastici
dicunt *signatam*, quasi dicas certa quā-
titate affectam & quasi insignitam.

*Ramus vo-
cat vnu spe-
cie ut Me-
thodus est v
na specie.* Intelligunt autē definitionē hanc de
Individuis tantum substantiis, & qui-
dē iis, q̄ materiæ sunt participes. Nam
& candor & sapor huius lacticis sunt in
eadem materia quanta, nec tamen
sunt vnum numero. Et Michael &
hic

hic angelus sunt vnum numero, & tamen materiæ expertes sunt. Soncinas per materiam intelligi vult non tantū *materiam internam, seu ex qua, sed & externam, seu in qua.* Ideoque accidentia eiusdem speciei esse vnum numero q̄a sunt in uno subiecto.

Sunt & vnum numero Individuum & accidentia, q̄bus illud a reliquis omnibus distinguitur: Subiectum & proprium reciprocum, item vna eademq; rem significantia, definitū & definitio: et si modo intelligendi nō sunt omnino vnum, quia definitum item est vnu aliquid: definitio vero est multa q̄dam explicantia obscuritatem definiti. Sic aliquo modo diuersa sunt definitum & definitio, tametsi vnius rei numero essentiam significant.

Specie vnu dicuntur esse, quorū vna est ratio, id est, definitio. Sic vnu specie sunt Individua eiusdē speciei, q̄ multa sunt numero, vt *Cato & Cicero.* Vnu igitur sunt definitione. Deus nō est unus specie, tres n. dii dici nō possunt. Pater Filius & spiritus S. nō secundum rationē specificā, nō autē singularem, & individuā sunt unus Deus. C 2

Huc reuoca vnum Differentia speciales, vt *Cato* & *Cicero* sunt vnum, quatenus sunt rationis participes.

*De his defini-
tio Aristote-
li loqui-
tur.* Vnum genere sunt, quæ habent idem genus, vel summum, vt *corpus* & *spiritus substantiam*: Sic *Socrates* & *Plato*: vel subalternum, vt *animal* & *planta* *corpus animatum*. Corpus autem & spiritus non sunt vnum genere subalterno.

Huc reuoca vnum differentia generali, vt *equus* & *laurus* sunt vnum, quatenus viventia.

Aristoteles vnius differentia & proprio nō meminit I. Quia non solemus dicere, res esse idem differentia, cum nomen differentiæ usurpetur in declarando discrimine rerum potius, quam unitate & conuenientia. II. Quia esse vnum differentia, vel proprio non ponit speciale gradum unitatis. Nam, quæ vnum sunt specie, sunt etiam vnu differentia & proprio, & quæ vnum sunt accidente, sunt vnum genere, vel faltem analogia.

*Hae unitas
rationis est.* Vnum analogia (*Sola*) dicuntur, quorum vnum habet rationem ad alterū, vt aliud ad aliud, veluti aspectus corporis

poris ad corpus, vt aspectus mentis ad mentem, tranquillitas maris, & tranquillitas aeris, pes mentis, & pes animalis, Visio oculorum, & visio mentis sunt proportione vnum, Vt se habet pes animalis ad animal: sic pes mentis *Analogia* ad mentem, vt aspectus oculorum se *et cum* *duo duobus* habet ad corpus, sic aspectus mentis *funt similia.* ad animū, vt oculi percipiunt colores, sic mens percipit species intelligibiles.

Huic (vni analogia secundum proportionem;) affine est vnum analogia secundum attributionem; Cum dicūtur vnum esse, quibus vnum eadē quodammodo ratione, id est, huic quidem principaliter, reliquis minus principaliter, attribuitur. Sic Ens substantiæ & accidentibus tribuitur, sed illi principaliter, quia est res per se subsistens, his vero minus principaliter, quia per substantiam cui inhærent, vel adhærent subsistunt. Animal & habenti formam animalis, & depicto animali tribuitur, sed huic minus principaliter. Medicum & habenti artem medicinæ & instrumentis ad medicinam comparatis tribuitur; Sed illi principaliter.

C 3

Sanum tribuitur & habenti sanitatem,
& efficienti, & cōscruanti: sed illi prin-
cipaliter.

Quæcunque sunt vnum numero,
sunt etiam vnum specie, nec neceſſe
est vnum & ſic conſtituere.

Quæ sunt vnum ſpecie, ſunt & vnum
genere.

Quæ sunt vnum genere, ſunt & vna
analogia.

*Vnum Sub-
iecto.* Vnum per accidens aliquid dicitur,
cum plura dicuntur eſſe vnum, quia in
iis ſubiectum eſt vnum.

Vel cum ſubiecta dicuntur vnuſ ra-
tione vnius accidentis.

Prioris modi aliud eſt præcipuum,
aliud alii annexum.

Primum præcipuum genus vnius
per accidens eſt, quo ſubiectum & ac-
cidens dicuntur vnum, vt Socrates &
Philosophus ideo ſunt vnum, q̄a alterum
accidit alteri, nempe Philosophus
Socrati.

Multa accidentia, quæ ſunt in con-
creta carne, conſtituunt vnum per ac-
cidens, nempe ~~mat̄er~~, vel ſubiecto vnum:
ſed eſſentiæ partes, nempe gen⁹ & dif-
fe.

ferentia vnum per essentiam.)

Secundum præcipuum genus est quo duo accidētia appellantur vnum, quid, quod eidem subiecto insint, vt si doctum & iustum dicantur de Socrate. Idcirco enim cēsentur vnum, quia ambo accidunt Socrati.

Primo generi aliud quoddā genus vnius annexum est, quo subiectura & compositum ex subiecto & accidente dicuntur vnum, vt Socrates & Socrates Philosophus. Ea enim ideo sunt vnum, quia totum hoc Socrates Philosophus accidit Socrati.

Secundo annexum est, quo compositum ex subiecto & accidente dicitur vnum idemq; cum composito ex eodem subiecto & alio accidente. Ita Socrates Philosophus, & Socrates iustus dicuntur vnum. Ideo enim sunt vnum, quia utriusque compositi altera pars (*ut musicum, iustum*) accidit vni & eidem parti utriusque.

Posterior modus vnius per accidens est, quo subiecta plura dicuntur vnum ratione vnius accidentis.

Siue proprium illud sit, vt si quis di-

cat, omnes homines esse unum viridendi.

*Sicut commune: ut si quis dicat, omnes
Aethiopes esse unum ratione nigredinis.*

Dicitur & *vnum* per accidens, quod
aggregatum est ex multis; sic *vunità* ag-
gregationis est in cumulo lapidū. Sica-
cerus aliarum rerum est *vnum* per
aggregationem. Sic quidam nume-
rum, quod sit aggregatus ex *vnitati-*
bus, vnum per accidens esse dicunt.

Sed numerus ab aceruo differt, q̄a
aceruo si addantur aliquot partes, vel
auferantur, non ppter ea mutatur eius
species: at species numeri mutatur, si
vunità addatur vel adimatur.

Hactenus de *vno* magis proprie
dicto.

*Vnum in-
proprie di-
ctum*

*Vnum im-
propriæ dictum,* quia ali-
quid aliud *vnum* est, *varium* est; vt cum
vnum aliquid esse dicitur, quia est totū
& perfectum, vt *vnum calceus, deus, in-*
teger & habens propriam formam, vna linea,
id est, perfecta.

Item, cum eiusdem effectus caussæ
dicuntur *vnum* quid, vt *Hi tres, Spiritus,*
hoc est, vox Euangelii, teu ministeriū
verbī, per quod spiritus sanctus efficax
est;

est, *Aqua, & Sanguis*, id est, Sacra menta noui testamenti, Baptismus, & Cœna Domini, vnum sunt, quia idem est effectus verbi & Sacramentorum, sicut enim verbum in aures infunditur: Sic Baptismus & Cœna Domini in oculos incurruunt, quasi verba quædam visibilia & operariæ fidei.

Item, si dicas, qui habent eundem Christum & idem Baptisma, eos esse unum, quod Christus sit unus, Baptisma sit unum.

Si dicas, Vnam Ecclesiam qua ab uno regitur.

Item si dicas, Extrema vitia esse vnum comparative: quod aduersentur uni virtuti media.

Sic impropriæ, vel per accidens vnu continuū est fascis, si consideretur absolute ratione materiæ, quatenus ex multis partibus constat: Ratione formæ, quatenus illæ partes vinculo fiunt vnum, fascis per se vnum quiddam efficitur: sic & sciamnum.

Omnia autem vnius genera ad generalem quandam vnius rationem reuocantur.

Vniuerse omnia vnum dicuntur,
quia suncindiuisa , vt quatenus homo
diuisionem non habet , vnum dicitur
homo, quatenus animal, vnum dicitur
animal, quatenus magnitudo , vna di-
citur magnitudo.

Nemo intelligit nisi vnum, id est , a-
liquod certa distinctaque notione ap-
prehensum aliquid ab aliis distinctum:
cōcipiens enim Helenam non omnia
simul concipit.

Vnum est principium internum nu-
meri scilicet materiale, id est, ex ratio-
ne vnius nascitur, ratio principii multi-
tudinis (*Sensu non est formalis, sed causalis*
propositio) Nam omnis prima mensura
cuiuscunque generis sit eius principi-
um est: Vnum autem est prima multi-
tudinis mensura. Ergo. Propositio pro-
batur. *Vnde res primo cognoscitur, id ipsum*
est eius mensura prima. Res autem qua habet
principia, ex iis primo cognoscitur. Vnde
enim res habet vt sit, inde primum ha-
bet vt cognoscatur.

Multa.

Multa (*multe*) dicuntur diuisione vel
continui, vt hec aqua & illa aquaplures ap-
pellantur, quia non sunt continuata:

Vel

*Vel formæ, ut pars rami viridis & secca,
sunt plura, quia eorum non est una forma:*

*Vel relationis, ut actio et passio sunt multa,
quia non sunt eiusdem rationis. Conexum
& concavum in eadem superficie sunt idem re,
non sunt tamen simpliciter unū ratione. Al-
bum & quantum in pariete sunt unum sub-
iecto, sed ratione multa & diversa. Ens &
vnum esse vnam & eandem naturam
ait Aristoteles, tametsi ratione, id est,
qualicunque descriptione distinguitur.
Definitionibus differunt homo &
humanitas in Christo, Schekius in
lib. 7. Topicor. præfatione.*

Scholion.

*Vnum ut est quoddam transcedens, id est,
quod non est plura talia, quale ipsum est, a quo
late patet; atque ipsum Ens, atque ita non po-
test ipsum ens dividere, & m̄bos disunitum
entis facere. Sed unū quatenus idem est, quod
quoddam simplex, in quo nulla est pluralitas
rerum distinctarum, est membrum dividens
ens, ut dicatur, Omne ens, aut est vnum aut
multa.*

*Deinde Multa sunt Numero vel
genere &c. Cato, Cicero, & Aristote-*

44 RODOLPHI GOCLENII
les sunt tria individua trium essentia-
rum singularitate distincta. Multa igi-
tur numero.

SCHOLION.

*Dii multe neque genere, neque specie, neque
numero sunt. (Se a non nisi unus Deus est)
Deus nō est vere gen⁹ vel species, Patris, Fi-
lii, & spiritus Sancti.*

CAP. IV.

DE EODEM ET DIVERSO.

OMNE ens entia alteri comparatum,
vel est Idem, vel Diuersum abente.
Et Idem & Diuersum sequuntur vnum
& multa.

Affectio entis in primis que substantia
/ hæc enim non requirit aliud sub-
iectum, in quo subsistit, ut accidens) est idem, cui opponitur diuersum. Re-
spectu non entis idem & diuersum nō
vsurpantur. Nam Non ens respectu en-
tis dicitur non idem esse, non vero di-
citur diuersum esse.

Omne igitur aut est idem, aut nō
idem. Sed non omne, aut est idem aut
diuersum: tantum omne ens, aut est
idem

idem aut diuersum, τὸν δὲ ἕποντα τὸν
όνδρον. Aristoteles lib. Iota Metaphys.
Aliquādo etiā p̄tessū accipiuntur ea-
dē, vt cum dicitur, *Ad unū sequuntur eadē equalia, similia.* Eadem dicuntur
quæ vnum sunt in sublstantia: *equalia,*
quæ in quantitate: *similia, quæ in qua-*
litate. Abstracta hic sunt ταὐτότης, ισό-
της, ὁμοιότης: id est, *identitas, equalitas, si-*
militudo.

Idem igitur & diuersum quot mo-
dis dicantur considerabimus.

Alia sunt eadem per se: Alia per ac-
cidens.

Per se eadem tot modis distinguen- *et alio tempore*
tur, quot ipsum vnum, id est, alia sunt *s.*
eadem numero, alia specie, alia pro-
portionē &c. Hinc dicitur, idem nu-
mero non potest naturaliter reparari,
Socrates est idem numero sibiipſi (vt
contra est diuersus a Platone,) Eadem ἀναλο-
γίæ sunt, caput hominis & Christus, membra
hominis & Ecclesia. Hic & iste circulus sunt
figura ὁμοεδεῖς.

Discrimen tamen est aliquod inter
Vnum & Idem. (Id Aristoteles indicat,
vbi vocat ταῦτα, eadem, & νό ταῦτα, Idem.

Item cum dicit, idem esse quiddam unum vel plurimum.) Illa, quæ dicuntur Eadem, semper habent respectum plurimum, siue plura sint re, siue ratione, siue plura vere sint, siue eiusdem rei ad se ipsam relatae, dum bis idem assumitur: ut cum dicimus, quod idem sit sibi idem: Socrates est idem sibi: quia non est distinctus in plures. Quæ autem unum sunt omnem multitudinem excludunt, id est, sine multitudine considerantur.

Eadem per accidens. Eadem per accidens sunt, in simplicibus vel compositis. In simplicibus duo dicuntur idem tripliciter.

Vno modo, quia eidem subiecto accidunt, ut *album & musicum*.

Altefo, quia id, quod prædicatur, accedit ei, quod subiicitur, ut *Homo Musicus*.

Tertio, quia id, quod subiicitur, accedit ei, quod prædicatur, ut *Musicum accedit homini, idemque cum eo est*.

In compositis duobus modis aliquid appellatur idem.

Vno si compositum subiiciatur: ut *Homo musicus est Homo*, *Homo musicus est Musicus*.

Altero

Altero, si compositum prædicetur,
vt *Homo vel Musicus, est homo musicus.*

Idem per accidens, non dicitur vniuersale seu generaliter, vt non vere dicimus: *Omnem huminem & musicum idem esse.*

De vniuersalibus enim ea sola, quæ per se dicuntur, vniuersale prædicantur, vt *omnis homo est animal.*

De singularibus autem ea, quæ per accidens dicuntur, simpliciter dicuntur, vt *Socrates est Musicus, Non omnis Socrates &c.*

Sequitur de eorum de oppositis diuersis.
Non idem sunt diuersum esse, & non idem esse. Nam Ens, & non ens quidem non idem dicuntur, sed diuersa non dicuntur. Aer & inane non sunt idem numero & formaliter, sed non sunt ~~enippe~~ seu diuersa. Quia aer est ens, Inane est non ens. Chimæra est non idem cum homine, sed non est propriæ ab eo diuersa. Chimæra & tragelaphus non sunt diuersa, sed sunt non idem, quia diuersitas requirit extrema realia.

Diuersum est, quod est aliud quid.

Et opposito plane modo atque Idem dicitur.

Alia sunt diuersa specie: Alia materia & numero.

Alia ratione essentiæ & definitione.

Aliquid specie diuersum dicitur sex modis.

Vnus est eorum, quæ quidem eodem genere continentur, sed alterum sub altero non collocatur: ut *scientia & color sub eodem genere summo qualitatis continentur, non tamen sunt sub alterna.*

Alter eorum, quæ ita collocantur sub eodem genere, ut sint membra eiusdem diuisionis factæ per oppositas differentias, ut *homo & bestia, album & nigrum.*

Tertius eorum, quæ habent aliquā contrarietatē sua essentia, etiam si sub eodem genere non collocantur, ut *Equus & Geometria, Aspectus & locus.*

Quartus est vel quorumlibet contrariorum, vel certe eorum, quæ primo seu per se contraria dicuntur.

Nam inter contraria per aliud multa reperiuntur, quæ specie non sunt diuersa, ut *homines docti & indocti specie non differe-*

M E T A P H Y S I C E S . C A P . I V . 49
differunt per se, sed per aliud.

Quintus eorum, quæ cum genere
sint individua, & in eodem genere con-
ueniant, diuersas tamen definitiones
habent, vt *canis* & *lupus*: cumque duæ
species sint infimæ, eiusdem infimi ge-
neris, specie differre dicuntur, quia non
diuersa etiam sunt genere.

Sextus eorum, quæ cum in eodem
sint subiecto, differentiam tamen ha-
bent inter se, vt *candor* & *dulcedo in lacte*.

Quæ differunt forma, vt essentiam
constituente, differunt specie. At quæ
differunt forma, vt existente extra a-
nimam, non est necesse vt specie dif-
ferant. *Zab. pag. 354.*

Diuersa numero, sunt individua di-
stincta re ipsa, eidem speciei subiecta:
vt *Johannes* & *Paulus*.

Diuersa genere, sunt diuersorum
generum individua, vt *Cato* & *Rhenus*,
2. species subiectæ diuersis generibus,
vt *homo* & *scientia*. 3. Ipsa genera diuer-
sa: vt *animal* & *habitus*.

O B I E C T I O.

Plato in Sophista ait, *Ipsum* & *diuer-*
D

Sap posse esse simul, quia ipsum seu à utrō dī (exempli gratia homo) multis & quodammodo numeris quibusdam diuersis, quæ infinitis nominibus (exempli gratia non homo) exprimuntur. Ergo entis proprietates opposite nō sunt ipsum & diuersum.

Reſp. Ipsum & diuersum possunt esse simul κατά π, quatenus simplex & sincera rei essentia mentis secretione ab aliis separata ipsum (à utrō) intelligitur. Adiuncta huic accidentia diuersum ἐπόνητο πονοῦnt. Homo non tantū homo, sed etiam multa est, quæ sunt Non homo. Homo non est sua quantitas, nō est sua qualitas, non est id quo refertur, non est locus, non tempus, nō actio. Ad summā reb⁹ naturalib⁹ θερέπεια seu φύσις est admista. Caro multa habet, quæ caro non sunt: verbi gratia, caro neque qualitas sua est, neque quantitas, neque passio. Separatur igitur ipsum sincerum & simplex esse carnis intelligentia, qua caro iam νοντὸν quiddam fit ratione definitionis separantis omnia, quæ extra quiditatem, id est, essentiam sunt carnis, in qua definitione nihil sit, quod respectu essentiæ

tiæ carnis non sit ὅπερ αὐτοῦ, vt sunt genus & differentia, definitionis partes, qua esse carnis, vt αὐτὸν separatur ab omnibus aliis, quæ ipsis insunt, aut accidunt, nec vt quid prædicari de ipsa possunt.

Diuersis subiiciuntur *Differentia*, quo- *Differentia*
rum quatuor sunt genera. *genera qua-*
tuor.

Vnū quo differentia dicuntur, quæ aliquid idem sunt, vel numero, vel spe-
cie, vel genere, vel analogia, & in ali-
quo tamen sunt diueria, vt *Christus pa-*
tiens & idem regnans sunt *differentia*, licet
numero sit idem Christus.

Secundum est eorum, quæ ita sunt
diuersa genere, vt quatenus talia dicū-
tur, ne analogica quidem conuenien-
tia cernatur, vt *Homo & peniculus*, si utrū-
que casu, & ob nullam conuenientiam eodem
nomine appellantur. Quomodo maxime
improprie dicuntur differentia.

Tertium est tum specierum con-
triarum, tum differentiarum eiusdē
generis. Quæ contrariæ quoque ap-
pellari solent.

Quartum, quo omnia, quæ in essen-
tia diuersitatem habent, dicuntur dif-

II.
III.
IV.
D 2

ferentia, tametsi nec sint cōtraria, nec
sub eodem genere contineantur, vt
materia & forma dicuntur differre, quia di-
uersitatem quandam habent in sua essentia.

Opposita.

Opposita etiam sunt quædam di-
uersa. Et differentiam consequitur cō-
trarietas. Hæc enim est maxima diffe-
rentia.

**Oppositorū
genera qua-
tuor.**

Oppositorum seu ἀντιφατικῶν quatu-
or sunt genera: Contradicentia, Con-
traria, Relate opposita, Priuatio & Ha-
bitus.

Vox tamen contrarietatis etiā pri-
uantibus tribuitur, vt cum dicitur, *pri-
ma contrarietas est secundum habitum &
privationem. Et: prima contrarietas, est habi-
bitus & priuatio.*

**Contradic-
toria.**

Contradicторia ἀντιφατικὰ sunt sim-
plex, seu absoluta affirmatio & nega-
tio. Simplex dicitur ad differentiam nega-
tionis priuatione que subiectum aliquod suppo-
nit.

Contraria.

Contraria sunt vel per Se, vel per A-
liud.

Per se, quæ ratione sua contraria
sunt, vt *calidum & frigidum.*

Con-

Contrariorum per se plura sunt genera.
*Contraria
per se.*

Vnum eorum, quæ cum genere differant, simile eidem inesse nequeunt,
ut agere & pati, eidem simul non insunt.

I.

Alterum eorum, quæ plurimum differunt sub eodem genere, ut *album* &
nigrum sub colore.

II.

Tertium eorum: quæ in eodem genere plurimum differunt, ut *sanum* &
grum in animali.

III.

Quartum eorum, quæ inter ea maxime differunt, quæ cadunt sub eandem facultatem, sive naturalem, sive aduetitiam, ut *dulce* & *amarum sub gustatum,*
Suoso & diffusio sub logicam vel oratoriam.

IV.

Quintum eorum, quæ maxime differunt, aut simpliciter, ut *album* & *non album*, aut genere, ut *substantia* & *relatio*, aut specie, ut *bos* & *afinus.*

V.

Contraria per aliud dicuntur, quæ ratione aliorum sunt contraria.
*Contraria
per aliud.*

Horum itidem varia sunt genera.

I.

Primo quedam dicuntur contraria, quia habent contraria, seu ut iis insunt contraria, ut *Ignis & AQUA.*

II. Quia habent peculiares propen-

II.

D 3

pensiones ad suscipienda contraria, ut
puer bone indolis, propensus est ad virtutem,
male ad vitia.

III. Quia contrariis afficere aut af-
fici possunt, ut homines bona constitutionis
& valetudinarii.

IV. Quia contrariis afficiunt aut af-
ficiuntur, ut venena & antidota.

V. Quia sunt contrariorum abiectiones
aut acceptiones, ut bona et mala in-
stitutiones.

VI. Quia sunt contrariorum habi-
tus, ut scientia & error.

VII. Quia sunt priuationes contra-
riorum, praesertim immediatorum, ut
priuatio sanitatis & agritudinis.

Differētia specifica specierum, quæ
sunt eiusdem generis, ad contrarietatem
reducitur.

Habitus. HABITVS, est res existens vel
inexistens actu, aut potentia per na-
turam.

Priuatio est distinctio, vel absentia
habitus in subiecto, capace:

Dicitur ἔδος τῶν, quodāmodo forma q̄a
priuationis caussa, seu poti⁹ occasione
fiunt mutationes: s̄en: quia res nascun-
tur

Priuatio,

tur permutatione priuationis materiæ in habitum: *vel* quia priuatio est negatio determinata materia, seu subiecto, & sibi opposita forma: *vel* qa est priuatio & habitus diminutus. *Ezis* vero est habitus completus.

Priuationes Non entia dicuntur, vt intelliguntur concipi ex iis, quæ negantur. At quatenus concipi possunt aliquo modo sunt Entia.

C A P . V.
D E V E R O E T F A L S O .

Verum est, quod conforme est intellectui diuino, *id est*, rei rationi formalis, quæ est in mente diuina.

Vel, Veritas est conformitas, seu congruentia rei cum intellectu (sive res conformetur intellectui, vt esse possit, sive ut sit actu.)

Verum connexum est ita cum ente, vt de eo negari non possit, sine eius eversione! *Hilarius de Trinit.* Perime aquæ, quod aqua est, & per id poteris abolere quod vera sit. Intelligimus autem hic simplicem veritatem rei, *id est*, entis realis eius, quod habet esse

reale, siue actu, siue potestate, & conformitatem secundum existentiam realem, si non actualem, sicutem potentiale. Huic veritati non opponitur falsitas proprie dicta, sicut *Aristotelis 3. de anima dicitur, Indivisibilium intellectio in iis consistit, circa qua falsitas non est*: Opponitur autem ei figuratum, ut Chimæra est figuratum, id est, non est verum ens, non quidem ideo, quia non existit actu, sed quia non potest existere.

Exemplum huius veritatis est, cum dico, *Cælum beatorum est verares*. Talis etiam fuit *Caro Christi ante exhibitionem*,

Sequitur Tabella.

Veritas.	{ Simplex, quae consistit in simplici rerū apprehensione, seu quae est absolute sine affirmatione & negatione conformitatis.	Rei cū intellectu.	Hinc res vera dicuntur, quia habent conformitatem cum intellectu, ut verū gladius.
		Intellectus cum re.	Hinc intellectus verus, quia habet notiones conformes rebus: ut intellectus cognoscens gladium est verus, id est, in intellectu est species seu conceptus gladii, representans gladium, ut est.
Composita συμπλήρωμα, quae consistit in compositione & divisione intellectus.	{ Orationis cum re, id est, cum sententia conformatur rei.	Intellectus cum re.	Hinc propositio debet vera.
Huic opponitur falsitas, cum sententia discrepat a re, ut hec oratio est vera, est falsa.	D 5		

Ita igitur Veritas, seu verum est *πό-*
θος rerum *νόητος* & *διανοητός*.

Veritas vero & falsitas *πόθη* sunt pro-
pria complexorum, *ideft.* notiarum
compositorum, seu *διανοίας*. (Et si ali-
quando falsum etiam latius accipia-
tur.)

Seu

Νόητον, id est, quod percipit
νόησις: Est verum simplicium. Sim-
plicissima scilicet est η ερέψεια μεν-
τις. Huc pertinet veritas definitio-
nis. Et vocatur φάσις (νόητη) non
κατάφασις.

Verum } *Διανοητόν Compositum*
} *ex antecedente & cōsequē-*
} *te, quod διδυοια apprehēdit, com-*
} *ponens aliquid affirmando & di-*
} *uidens negando. Veritas enuntia-*
} *tionis est ens rationis. Cum enim*
} *dico, Cæcitas est in oculo, nihil ali-*
} *ud dico, quam oculum esse priua-*
} *tum visu, verum est. Hanc com-*
} *positionem facit intellectus.*

Scali-

Sic Scalig. exer. 307. sect. 27.

Verum est } *Entis simpliciter accepti & intel-*
affectio. } *lecti.*
 } *Orationis dependens ex rerum si-*
 } *gnificantiarum conuenientia.*

Hinc intellectus, cum simplex, tum
compositus, vel verus est ex conuenien-
tia cum re, vel non verus, ex discon-
uenientia.

O M N I A dicuntur vera a prima ve-
ritate D e o.

D E F A L S O .

F Alitas (*voce generalius sumta, quā pau-*
lo ante) est vel Rei vel Propositionis.

Secundum illam dicitur falsum id,
quod est supposititium, corruptum,
depravatum, fucatum, laruatum, ad-
ulterinum, fictitium, res ficta.

Falsum testamentum, id est, supposititi-
um, corruptum.

Falsus tutor, id est, qui protutore se-
gerit, sed verus tutor non est.

Idolum est res falsa, id est, est nihil tale,

quale ab Ethnicis putatur.

Falsus Deus, id est, conuentius.

*Falsum aurum, id est, adulterinum, vel
vitiatum.*

Falsa fortitudo, id est, non vera.

Catull. ad
Mallium e-
pigram. 63. *Falsiparens (qua voce utitur Catullus)*
est, qui falsum habet parentem, id est,
cuius pater esse creditur, quod minim et a-
mē est, *φευδότενος, ὅτες γρίπες φευδόμενος.*

*Hinc falsarius pro eo, quod falsum facit, id
est, deprauat publicū scriptū, & *falsare*
pondera aut mensuras. Modest. I. pen. ff ad
*L. Cor. de ful.**

CAP. VI. DE BONO.

BONUM est, quod congruit enti.
Ideoque appetibile. *Id omnia entia
appetunt, quia esse appetunt.*

Estque perfectum.

*Perfectio, intellige transcendentem, est
negatio defectus cuiusque rei in suo
generi.*

SCHOLION.

*Bonum est] Deus ut essentia est, ita boni-
tas est. Omnis res create, quatenus entia sunt bo-
nae. In quātū, inquit Augustinus, sumus boni,
sumus. Bonitas igitur creaturarum, que ad
tran-*

*transcendentem refertur, eique subiicitur, est,
qua queque earum congruit Deo. Dei bonitas
est, qua sibi congruit. Sic Deus bonus, quia
est sibi congruens. Cum igitur nulla natura
& substantia per se mala sit, & bonum cum
ente conuertatur, non diuiditur ens in bonum
& malum. At inquis. Angelorum alii, sunt obiectio.
boni, alii mali. Angeli sunt entia. Ergo
quædam entia sunt bona vel mala. Ref. Solutio.
Distingue inter bonitatem transcendentem, id
est, vniuersalem seu primam, que est ratio evanescere
& accidentariam, ut moralem. Et malus an-
gelus est bonus, bonitate effendi. Idem non est
bonus bonitate accidentaria ut morali. Se-
cundum priorem bonitatem non diuiditur ens
in bonum & malum. Secundum posteriorem
potest. Ad summam: Bonum transcendentis de-
iis quoque entibus, que mala dicuntur, vere
predicatur. Porro priuationes & negationes
absolutæ non sunt entia realia. Igitur nec bona
per se dicuntur. Priuatio, quæ obicitur intellectui, ut
ens rationis, est perfectio intellectus cognoscitivis
eam, quatenus λόγος eius noscit, qui malum
non est, qui priuatione non est. Febrilis calor est
bonus ratione materia, seu subiecti corporis,
malus respectu formæ.*

Appetibile] obiiciunt, Materiam primam non esse appetibilem, & tamen esse bonam, Respond. Materiam negant Physici esse appetibilem respectu forma, quæ est appetibilis. Interim rei naturali ad sui conservationem appetibilis est durabilis coniunctio materiae cum forma.

In suo genere] Ut perfectio cœli in genere corporum, intellectus in genere potentiarum agentium. Materia dicitur perfecta potentia materialis & bona. Quia in genere potentiae passiva nihil ei deficit. Sic loquor, quia materia non est ens perfectum, id est, actuale. Ab hoc perfectionis genere dicimus perfectam ac bonam etiam, quæ alias dicuntur mala, ut bonum furum, bonum Sophistam, id est, perfectum in suo genere.

*Perfectio;
triplex.*

Est autem triplex perfectio: Naturalis: Moralis: Transcendens.

Naturalis est actus perficiens secundum naturam subiecti, ut calor ignis, frigus aquæ, & utriusque naturalis motus.

Moralis est actus, id est forma vel evipuya, q[ui] perficit secundum rectam agendi rationem, ut temperantia & eius operaciones. Hæc solis entibus intelligentibus conuenit.

Trans-

Transcendens ī ante descripta est.

Sic cum Scaligero triplicem bonitatem constituitus.

Prima est affectio entis, quæ non habet contrariam, id est, *Bono transcendenti malum contrarium seu aduersarium non est.*

Talis est bonitas creaturæ, quæ proficit ex essentia eius, ut ex essentia hominis proficiat potentia ridendi.

Secunda est relativa, quæ est congruentia quædam naturæ. Huic contrarium est Malum. Sic dicimus, *bōnam mulierem*, quia & mala inueniuntur. Huc pertinet pulcritudo, sanitas & fortasse bonitas intellectus, qui tunc quoque bonus erit, cum intelligat malum.

Tertia est moralis, quæ est perfectio actus cum recta ratione, & appellatur *Habitus*. Est enim qualitas animæ ad agendum secundum rectam rationem. Habitui ego addo θεστην, id est, dispositionem ad habitum, quæ in suo genere etiam perfecta est, et si imperfectus sit habitus.

T A B V L A.

<i>Bonitas perfetto que.</i>	<i>Essentialis, Formalis, Im- mutabilis, qua quicque bonum est per ESSENTIAM.</i>	<i>Independenter ex se! & eminenter, virtuali- ter, ut Dei.</i>
		<i>Per participationem a Deo & dependenter, ut Crea- ture.</i>
<i>Acciden- taria & Mu- tabilis sua natura. Ex hortatione.</i>	<i>Gratia</i>	<i>Singulari, ut quod angeli quidam sunt confirmati in bono. Communi, ut na- turali, ut quod ho- mo conditus fuit bonus.</i>
		<i>Habitus vel dialeges; ac- quisitione.</i>

a Hinc res dicitur Bonum, ut Deus est Bo-
num. Hoc bonum est ὑπὲρ τοδέτι.

b Bonitas participata essentialiter.

c Bonitas participata accidentaliter. τοῖος
δε τις τὸ δένει τῷ δέ, aliquid in aliquo.

d Bonitas ex tempore habitualis & επίκυρης,
idest, acquista.

Et

Et Deus est Bonum essentialiter & ^{Et Deus}_{creatura} Creatura. Essentia enim & bonum distinguuntur sola ratione, non re. Solus ^{bona per se.}_{sensitam suam} tamen Deus bonus est per essentiam suā summa & simplicissima pfectione ac prima origine, seu independenti, & bonitate eminente, siue naturalem, siue quasi moralem in eo species perfectionē, cum natura diuina, seu Deus sit ipsa diuina existētia, potētia, sapiētia, iustitia, & tota omnino sit bonitas, q̄ in nullam creaturā cadit. Ideo dicitur, *Deus est bonitas, est absolute bonitas, nō vero, Homo est bonitas*, quia homo non est actus purus. Dicitur etiam, *Deus est ἀντὸς ἀγαθοῦ, ipsum bonum, ipsa bonitas, & τὸ ἀγαθόν* (vbi τὸ articulus significat excellentiam & eminentiam) ad differentiam ἀγαθοῦ, id est, *participati boni*, quod rationem habet bonitatis ab alio, vt Deo.

DE M A L O.

SVbie&tum sua natura bonum potest accidentaliter & παρωνύμως, id est, denominatiū esse malum, vt *angelus*

E

bona Dei creatura est, et si malus esse posse per accidens.

Sic anima, voluntas, ratio per se bona est, per accidens mala.

Sic quoque natura per se est bona, per accidens mala.

Bona est quatenus ipsius Dei est.

Mala vero quatenus vitiata & depravata.

S C H O L I O N.

Disputatur hic, quomodo natura possit esse bona & mala, cum contraria eiusmodi sint bonum & malum, ut nunquam in eodem subiecto esse possint? Respondeo, Non omne bonum malo contrarium est, ut tuæ animæ, quæ ratione creationis, ut Dei opus est, est bonum, adiacet peccatum, quod est malum. Hoc peccatum non est contrarium animæ, ut substantie, quia ut duo vere contraria sunt, necesse est, utrumque esse vel accidens, vel utrumque esse substantiam, ut hominem & bestiam. Iam cum anima substantia sit, peccatum vero accidens: sequitur necessario & aevitatem animam & peccatum non esse contraria. Quid igitur sunt? Resp. Diversa sunt, id est, ratione differunt.

Malum

Malum est priuatio boni, hoc est,
negatio bonitatis & pfectio nis, rei de-
bitæ, id est, quæ debet & potest rei in-
esse.

Malum igitur formaliter ac essenti-
aliter est ens rationis, seu in anima non
est ens positium.

S C H O L I O N.

*Dico formaliter, quia secundum quid
nempe materialiter est ens reale seu positiu m.
Hoc sensu Scaliger malum Non ens vocat pag.
972. Malum non ens, non enti cum vero en-
se nulla coniunctio.*

Malorum per se cauſa est *Natura* miseri-
tia, in materia & voluntate crea-
ta: quia *Natura* res sunt mutabiles ex
meliore statu in deteriorem, & rursus
ex deteriore in meliorem.

Bonum est cauſa efficiens mali per
accidens: efficit enim per se bonum a-
liquid, cum quo est coniunctum ali-
q[ue] malū, (vt bonū in claudicāte est efficiens p[ro]p[ter] se motus, est & bonum cauſa per accidens im-
perfectionis & defectionis in motu) Vnde il-
la ex Augustino ex bonis mala orta sunt.
Et si bonum non esset, in quo malum

est, prorsus nec malum esse potuisset,
quia non modo ubi consideret, sed unde
oriretur corruptio, non haberet.

Malis subiectum est bonum, seu bonum
non tantum materialiter, ut ens
est, sed etiam formaliter, ut bonum est,
est subiectum mali. August. in Enchir.
cap. 14. Mala omnino sine bonis, &
nisi in bonis esse non possunt. quamuis
bona sine malis esse possint.

Malum igitur penitus tollere bonum
non potest.

Malum non appetitur nisi per acci-
dens sub ratione alicuius boni. Itaque
qui se ipsis interimunt per se non appe-
tunt non esse, sed per accidens, quate-
nus cogitant quoddam bonum esse in
non esse, hoc est, in sui corruptione &
destructione.

Sequitur Tabella.

TABELLA.

			Naturale, ut Mors.
			Morale ut peccatum, mala actio.
Malum est tale.			
	Secundum quid.	Denomina tive.	Habens in se malum aliquod, ut homo ma- lus. Nulla enim res, ut est natura quedam & essentia, est malafor- maliter.
	Secundum reflectum ad id, quod est malum formaliter.	Causa taliter. Cibus malus, id est, causa mali.	
			Significativa. Color malus, id est, indici- um mali.

CAP. VII.

DE ENTE, ACTU (*metaphysica*)
& Potentia (*de potentia*.)

ENs est Actu vel Potentia.
Ens actu est, quod habet existen- ¹ Simpliciter
tiam, seu quod habet perfectam, de- ^{ens aliquan-}
terminata inq; naturam, ut hoc aliquid, ^{do dicitur,} &
seu singulare, quod demonstrari po- ^{ens: actualitate.}
test, ut Cicero.

Hæc autem determinatio & perfe-
tio est formæ.

E 3

Forma igitur actus dicitur, Græce
τύπος.

*Katērion
aliquando
dicitur.*

Ens Potentia, quod potest habere existentiam, seu cuius imperfecta indefinitaque est natura, ut Pontificis Antichristus. Sic materia prima est substantia imperfecta, non est ens contractum ad certam naturam, non est ex ceteris determinata nature, secundum se non est hoc aliquid, nec actu existit: est οὐ πενερ τόδετι. Unde aliquando potestas dicitur, potestate homo nihil aliud est, quam ipsamet hominis materia. Materia est aliquid perfectibile.

O B I E C T I O.

I. *Materia
non est sub-
stantia com-
pleta et per-
ficiatur
in specie, nō
est species
physica.*

II.

Materia proprie ens non dicitur, sed principium Entium. Resp. Non dicitur proprie ens, quatenus non est in rerū natura species entis habet certā naturā, sed tantum principium specierū entis.

Materia est ens rationis. Resp. Nullum ens rationis est pars constituta substantiae. Materia est pars substantiae composite. Ergo nullū ens rationis est primo aut secundario procreatum, quia entia rationis tantū habent esse cognitū, Materia est procreata, Ergo. Materia non est qd, nec quantū, nec quale. Resp. scilicet actu: & potentia hæc est omnia.

*Significationes actus hic explicabo,
Actus est Perfectus, vel Imperfectus.
Perfectus, est Primus vel Secundus.*

*Primus, est ipsa essentia & forma,
sicut scientia est forma scientis.*

Hic saepe actus absolute dicitur, ut
cum ita distinguitur. Actus interdum
accipitur pro quiditate seu essentia, q
& forma Metaphysica dicitur: ut cum
dicitur: *Dens est actus purus, id est, prorsus
expers materiae, & potentie passiva, est essentia
mere formalis.* Interdum pro forma, quæ
altera pars compositi est, qualis est
Physica, sic anima est actus animati.

*Secundus, est operatio a forma profi-
ciscens, sicut contemplatio a scientia
prouenit, ut qui scientiam alicuius rei habet,
is de eadem re differere potest. Sic exscientia
est effectus formæ, id est, cum dico hoc ali-
quid, ut hac herba existat, actus existendi
nō est forma, sed effectus formæ, cū for-
mæ specificæ seu ultimæ proprium munus
sit res singularis, p se existentes constituere.*

Primus respectu secundi dicitur *potestas:* Et secundus respectu primi *actus*
absolute, ut sensus potestate est ipsa sentiendi
vis, sicut visus oculi absente eo quod cerni potest:

*sensus actu est ipsa operatio sensus, ut visio,
qua actu rem praesentem comprehendit.*

*Archangelo primus actus est forma, que
habet se, ut est otiosa; secundus ut forma, que
est eveyntio.*

Imperfectionus est progressio ad ipsam
formam, seu profectio ad perfectionem.
Sic motus definitur entelecheia.

V s v s.

Scaliger ex. 325. sect. 4. & 5. Color a-
ctu visibilis est, licet actu non videatur:
actus, qui est videri, accidentalis est.

*Actu scilicet primo & habitu. Actus
scilicet secundus. Actu est homo risi-
nus sed accidit, ut rideat. Actu, id est na-
tura sua, seu actu primo, seu naturali
eius.*

Significationes potentiarum.

Potentia est potest vel non potest, id
est, Passiva vel Activa.

*Pati materia est quae
est forma re-
ceptrix.* Passiva seu receptiva est, ratione cu-
tius patitur aliquid materia, ac res po-
test esse vel non esse. Vnde & materia
aliquando dicitur tropice Potentia,
quia habet potentiam recipiendi for-
mam, & est in potentia ad utrumque
contrariorum.

Effectus naturalis cum nondum est, esse tamen potest, dicitur esse in passiva potentia materiæ. In Deum talis potentia non cadit. Sæpe dicitur δύναμις ἀτιφάσεως potentia contradictionis, q[uod]a propter eam potest res esse, aut non esse. Hæc materiæ potentia & priuatio physica, sunt idem re, differunt tantum ratione: illa habet hanc coniunctam. De hac potentia dicitur, Δύναμις ad contraria simul in eodem potest esse subiecto.

Potentia actiua seu operandi est, ratione cuius aliquid agitur, ut δύναμις refrigerandi & humectandi ἐνεργεία est in aqua.

Hæc formæ tribuitur, & Deus, antequam crearetur mundus, habuit potentiam actiuam creandi mundum, non fuit auctu creator.

In Physicis potentia actiua, est potentia transmutandi aliud, pro ut est aliud, id est, ducendi de potestate ad actum. Hæc potentia est causa motus efficiens.

Potentia actiua, aut in est substantia tanquam accidens, ut sunt habitus, dialecti-

*Aristoteles
9. Metaphys.*

compatibilis qualitates. Aut sunt rei efféti-
ales, & ab ipsa inseparabiles sūt, ipsa ref
essentia: *ut partes anime, id est, potentiae
essentiales, per quas anima agit, vide Scalig.
pag 945. exer. 307. sect. 15.*

Potentiae actiuae in pycna impediri per
accidens potest, ut si sal aut nitrum admo-
neatur aqua.

S C H O L I O N.

Nec hic apud Aristotelem in Ethicis lib.
2. cap. 4. *Audius et levitas* (potentias
compatibilis) esse affectus permanentes ejus consta-
tes, & vel natura inserviunt cordis naturali tem-
perie, vel ab aduentitia temperatura acquisitos.
In Categoris vocantur virtutes et levitatisque
qualitates inferentes passionem seu affidentes.

A M A S.

Potentia duplamente accipitur, Pro-
prie & Impropietate.

<i>Potestas est
aliquid dno
bus modis.</i>	Proprie pro illa, quæ præcedit actu.
	Ita aliquid potestate esse duobus modis dicit.
I.	Vno essentiali & remota potentia, <i>sicut dicimus puerum posse militare.</i>
II.	Altero aduentitia & propinquua, <i>sicut vir dictetur posse militare.</i>
	Sic aliud sentiens dicitur potestate remota,
<i>sicut Embryo in generatione animalis:</i> aliud po-
tentia propinquua, <i>sicut vel dormies, vel a quo ab-</i>

est

Vno modo potestate sciens dicitur, quia scientiā actū nō habet, seu quia destitutus est habitu scientiæ, animū tamen habet vt subiectū, quo scire potest, & ex iis est animalibus, in quibus sciētia inesse dicitur, sicut puer vel homo indoctus sciens appellatur.

Altero modo potestate sciens dicit, qui scientia actū nō vtitur, habitum tamen habet scientiæ, vt qui Grammaticā scit, & tamen ea non vtitur: quia vel dormit, vel aliud aliquid agit.

Prior effētualis dicitur, quia mera est potestas, nihilque de actu commune & coniunctum habet.

Posterior propinqua dicitur, quia absque omni mora in actū deduci potest, & ppterēa etiam accidētalis nominatur, quia accidit ei tantum, vt sit potestas ratione scilicet v̄sus.

Hoc clatius & magis intelligenter sic traduntur.

Primo accipitur potentia, pro natūrali quadā habilitate. Sic puerum adhuc rudem dicimus esse potentia musicum, eo quia sit aptus ad eam discendum.

Secundo pro habitu, quo præditus potest promere operari, sed fortasse, quia aliis rebus occupatus est, vel non vult, non operatur, *vt qui iam Musicam didicit, potest quidam canere, sed non semper sanit.*

Hic habitus dicitur potentia, respectu earum actionum, quæ proficiuntur ex ipso. Earundemque respectu dici potest *potentia secunda*, ad differentiam primæ, quæ hunc habitum præcedit, Respectu vero primæ potentiaz potest appellari *actus*; potest & nominari *actus primus* ad differentiam actus secundi. qui oritur ex ipso. Actus autem secundus idem est, quod actio seu operatio. Porro potentia secunda, & actus primus, re nō differunt, sed ratione tantum.

Improprie accipitur, & æquiuoce potentia pro illa, quæ est coniuncta cum actu, *vt cælum potest moueri, dum actu mouetur, Deus potest gubernare mundum.*

Aλλως.

Potentia est vel Antecedens actum vel Actualis.

Illa est actus perfectio: sed cum eo vnum

*Habitu-
nes ab oner-
iis suis di-
tinguenda.*

Numero, ut Grammaticus dormiens
idem numero est, qui & loquetur.

Specie, ut murinæ speciei potentia
in simeto, quæ fiat actus, exempli gratia
in Talpa.

Agnosco, ut potentia futuri pulli in
ovo.

Actualis, est principium operarum
& effectionum; sic intellectus est prin-
cipium *εργίας*, id est, functionis intel-
ligendi.

V S V S.

Harū distinctionū magnus usus est.
Id sic ostendo.

Pronuntiatum, *Si causa est actu, effe-*
tus etiam actu erit, verum est, & non
verum. Verum est, si intelligatur de a-
ctu secundo. Non verum, si de primo.
Nam si præceptor actu docet Musicā,
necessitatis est aliquem esse, qui actu doce-
atur. Ac sit, ut præceptor prædictus sit
habitu doctrinæ, & tamen actu ab eo
nemo doceatur.

Sic pronuntiatum, *Id quod est potentia*

tales reducitur ad actum ab eo, quod est actuale, verum est, & non verum. Verum, de eo quod est in prima potentia. Nam puer, qui potest esse Musicus actu, fit Musicus ab eo, qui actu scit Musicam. Non est verum de eo, quod est in secunda potentia. Is enim, qui habitum Musicæ sibi comparauit, si quando non canit, tunc est in potentia, sed ex tali potentia non traducitur ad actum ab alio, sed a se ipso cum vult.

Fallit, & in hoc exemplo, Stirpes sunt actu auctes, flavae, albae &c. non ab eo quod est actu dulce, sed beneficio aquæ, qua irritantur, & Solis.

Obiectio.

Rapponso.

Sic obiiciat aliquis. Quod est in subiecto, seu quod habet esse in alio, non est substantia. Commune enim est omni substantie non inesse in subiecto. Aristoteles in Categoris. Animæ est in subiecto corpore. Ergo anima non est substantia. Hic respondetur per distinctionem. Est in subiecto, scilicet existente in actu est proprium accidentis, & non nulli formæ substantiali conuenit. Est autem in subiecto mere potentiæ informatius non inheret, seu per informationem, aut per inhesionem est proprium substantialis formæ.

REGV-

REGVLÆ.

ACtus simpliciter prior est potentia.
AQuod actu est præcedit id, q; potestate est. Quia quod est in potentia nō reducitur ad actu, nisi per ens actu, & illa, quæ denuo generantur, prius fuerunt in actu secundum speciem, vt *pri-
mum ex gallina ovi, postea ex ovo pullus: An ouli pri-
mum ex homine semen, postea ex semine ho- us fuerit gal-
mo.* Si quis edoceri debet, & potestate est doctus, ab eo, qui actu doctus est, discat, & doceatur necesse habet. Omnis potentia, vt *aptitudo operandi* necessario præsupponit aliquā naturā actualem, a qua proueniat, vt *potentia reci-
piendi omnes formas, que inesse dicitur prime
materiæ, materia naturam insequitur. In Ele-
mentis grauitas & levitas, q; nihil aliud sunt,
quā naturales potentia, quibus elementa pro-
pensa fiunt ad loca sua naturalia, ipsas elemē-
torum formas comitantur. seu naturaliter co-
sequuntur.*

Æternum igitur est prius caduco.

*Caducorū actus naturæ qdē intētio-
ne, prior est, sed tempore posterior. In
omni n. q; procedit de potentia ad a-
ctū, necesse est potētiā esse priorē actu.*

*Eνέργεια seu actus, suam congruentē
δύναμιν præsupponit, vt nihil potest mori,
pati, ridere re ipsa, nisi si quod dūdū usi ad
patiendum, moriendum, ridendum aptum sit.*

Nulla singularis natura est duarum simul contradictiarum δύναμεων vel i^{ne}ρέγειών capax. Non igitur potest aliquis esse simul δύναμις, mortalis & immortalis, γελασμὸς, & non γελασμὸς, πάθητος καὶ παθής, nec simul actu mortuus & viuus, ridens & nō ridens. Hoc ad præceptum de contradictione pertinet.

C A P. VIII.

DE PRIORE ET POSTERIORE.

ENs est Prius vel Posterius: vel Simul cum alio; vt Deus est prior omni creatura Natura & aeternitate: quia est primum, solum, ultimum, in aeternitate. Creaturae sunt posteriores Deo, a quo dependent, unde τὰ ὄντα seu entia dicuntur, ὡς ἡ φύη ἐόντος, id est, ab uno, id est, a summo illo ente Deo.

Potētia, ait Scaliger, est apparatus ipsius actus: actus est pfectio potētiae. Hæc igitur illo prior est. Aptitudo præcedit suum actum: ut antequam canas necesse est,

vt

ut aptus sis ad cantum. In nostratisbus, inqt
Scaliger in lib. de cauſis latinæ linguaꝝ
8. cap. 153, quies est prior motu, non quod sit
priuatio motus, ut aiunt (Motus enim item
quietis priuatio est) sed quia nobilior. Moue-
mur enim ut quiescamus. Cōtra videatur ^{Duo otiosas.}
cuipiam motum esse priorem: tum quia (ut
ipſi credidere) semper in caelo fuit: tum quia
vult Auerrois, Motum esse perfectionem cor-
poris naturalis. Verū ut de orbe loqua-
mur, dicimus ipum moueri ut ceteris ^{Solutio pri-}
quiescat. Intelligo nunc Quiescere ad-
ipſiſi, quod non habebat hac vel illa
parte. Deinde satis patet, ipsum toto
loco quiescere. Quiescere igitur pro-
pter ſe: moueti autem propter nos
noſtraque: At finis ſui perfectior est,
Auerrois autem nō debuit intelligere
vltimā perfectionē, ſed perfectionem
*per processus, & quam vocant *in τῷ**
γένεσι. Perficimur enim mouendo,
propterea quod ad quietem propius
accedimus.

Forma in naturalibus rebus prior
 est materia, actus potētia, ordine per-
 fectionis & ſcopo naturæ.

Formæ enim gratia natura in ma-
 teriam agit. F

52 ROBOLPHI GOCLENII

Materia est prior forma, potentia,
actu, ordine temporis & *γενετικης*.

Substantia prior est accidente φορητη
καταλογη.

Necessitas est prior natura: poste-
riora sunt possibile & contingens.

Genus { Prius specie τη λογια, id est, definitione, quatenus genus est pars essentialis species eiusque naturam constitutens.
Posteriorius specie τη φορητη, quatenus genus ut totum consideratur, quod ambitu suo species continet, & ita species pars generis est.
Simul natura cum specie: causa relationis: consideratum ut vox secundi voniatos.

Alius est ordo Generationis: alias Creationis.

Natura iam constituta priuationem habitus antecedit, lux tenebras: At in creatione priuatio prior fuit habitu, tenebræ luce.

GENERA priorū & posteriorū sunt Communiora vel Minus communia.

Communiorum sunt duo modi.

PRIMVS modus extractione alicuius primi, q̄ principiū sit in certo aliquo rerum genere (id est, in primo modo definiti cuiusdā primi & principii est respe-

M E T A P H Y S I C E S C A P . V I I I . 83
respe&tus.) sic aqua dicitur prior aere: q[ue]a ratione loci ppior est centro mudi: Contra vero aer dicitur posterior aqua: quia est a centro remotior. Orbis stellarum fixarum est primum quiddam in genere mobilium. Summus magistratus sub Rege est primus a rege. In oratione est primum unde dicenti libet ordiri.

Huic primo modo subiiciuntur Priora aut Posteriora: Loco, Tempore, Motu, Potestate, Ordine.

Priora { Definito { Mediū. In loco medio qui est ter-
 | secundum } re, propior est aqua quam aer.
loco | naturā: vt { Extremum. In loco extremo ignis
est Mudi | est Mudi | prior est ad concanū Luna, q[uod] aer.
sunt vi- | Cuicunque: cuius principium sit constitutū
cino- | ex hominum placito. Sic ratione motu & consti-
ta loco | tute pro fine cursus erit prior, qui huius loci
 | termino est vicinior.

Posteriora dicuntur, quæ longius absunt ab huiusmodi locorum principiis.

Priora tempore dicuntur, vel Simpliciter, vel *rg. rati.* Simpliciter, quæ momento primo, quo mundus conditus est, sunt propiora.

Katān: vel q[uod] lōgius absunt a præsentī momēto seu Tēpore, vt in p̄teritis, (vt posteriora, que propius absunt:) vel quæ p̄pius absunt a plenti tēpore seu præsentimomēto sunt viciniora, vt in futuris: vt posteriora, q[uod] ab eodē absunt lōgius.)

Prius secundum motum est, quod vicinus est primo mouenti, ut prior est puer, quam vir: quia puer est vicinior motui generationis & primo mouenti. (Simpliciter igitur & secundum naturam puer prior est q̄ vir.)

Prius Potestate est, quod est potentius. Sic Princeps dicitur prior iis, quibus imperat, Abbas Monachis prior est, cuius voluntate & electionem necesse est alios sequi. Huc pertinet prius & prior, id est, dignitate.

Priora Ordine sunt, in quibus nihil aliud attenditur, quam Ordo ipse enumerationis, ut, In saltatione is, qui secundum locum tenet, prior est eo, qui tertium: & in fidibus penultima chorda prior est ultima. Nam in choro & saltatione, qui ductor est chori (Grecis est choragus) principium est chori: In fidibus vero principium est media chorda.

Simpliciter & omnino: Quod suapte natura est primū in aliquo genere: ut Rex in Republica optima. Huc pertinet primum, quod obtinet primum locum natura designatum.
 Primo igitur prius inde dicitur, quod in unoquoque genere prium quiddam est & principio vicinus:

Loci, non definitia natura.
 Comparatione alterius, nepe Temporis Motus Ordinis.

ALTER.

ALTER Modus est eorum, quae ex solo mutuo respectu inter se dicuntur priora & posteriora: sicut causa dicitur prior effectus.

Hic posterior sine comparatione aliquius primi dicitur: Sicut Deus est prior creaturis, nec tamen est prior habitu respectu ad aliquid prius, cui diuina natura sit prior: id est, in hoc modo nulla habetur ratio primi & principii cuiusdam determinati.

Huius modi ὑποδιαίρεσις est in duos modos: unus est priorum & posteriorum cognitione (λόγῳ) Alter, Natura seu simpliciter (τῇ φύσῃ.)

Ea, quae secundum cognitionē priora sunt, sunt aut sensu aut Ratione priora. Cognitio enim fit vel per sensum, vel per intellectum.

Priora cognitione secundum sensum sunt Singulalia.

Priora cognitione secundum intellectum sunt Univeralia.

In his, quae pertinent ad cognitionē secundum rationem & definitionem, accidens priorem locum obtinet quam totum, ut Muscum prius cognoscitur quam homo Musicus. Nam huius totius HOMINIS

Musici non est λόγος, id est, ratio, seu definitio sine partis definitione: tametsi non potest esse sine subiecto, cui inheret.

Illæ affectiones rerum, quæ aliis antecedunt, dicuntur affectionibus istis priores, quæ ad res posteriores pertinēt; ut rectitudo, quæ affectio linea est, prior est lauitate, quæ est nātūra superficie: quemadmodum & linea superficiem antecedit. His igitur modis aliqua priora & posteriora dicuntur: Ratione quidē vniuersalia particularibus, partes toto, affectiones priorum subiectorum affectionibus posteriorum. Sensu autē particularia vniuersalibus, totum partibus, affectiones posteriorū affectionibus priorum. *Sic semper causæ sunt ratione priores effectis: Effecta autem ut plurimum sensu sunt priora causis.*

*Priora natura-
stura.*

Priora natura, (id est, naturali effendi ordine) esse dicuntur, quæ nō simūl tolluntur cū aliis, sed cū iis cetera. Possunt enim esse sine aliis: Alia vero non possunt esse sine ipsis (Non conuertitur hic ratio subsistendi.)

Huiusmodi tres quasi species sunt: *Prima sumitur ex distinctione entis in vniuersale & Particulare.*

Secunda ex distinctione entis in substantiam & accidens:

Tertia ex distinctione entis secundum potentiam & actum.

Primo igitur aliqua sunt priora natura: quia sunt vniuersalia: aliqua posteriora natura, quia sunt minus vniuersalia & singularia.

Secundo: Quia substantia est prior accidentibus. Nam potest substantia esse sine accidentibus. Accidentia vero sine substantia non item.

Tertio, quia quædam potentia priora sunt, quædam actu. *Totum ordine generationis prius est potentia quam actu: (contra vero ordine corruptionis prius est actu, quam iterum fit potentia secundum speciem.) At partes, ex quibus ante existentibus fit totum, prius in generatione totius sunt actu. Priori natura in mysterio Trinitatis analogū est prius originis. Pater origine prior est quam filius: quia hic ut persona producta ab illo esse accipit. Sed uterque est eternus. Aeternitas autem vita quædam seu existentia interminabilis est.*

Intellige tot esse modos etiam Posterioris, quot sunt Prioris.

	{ Tempore: quorum <i>γένετος</i> seu generatio in eo dem tempore est. Sic <i>gemelli sunt simul</i> . Sic <i>si- mul sunt λόγικον καὶ γελασινὸν</i> .
Simul quæp' am dicuntur	{ Reciproca seu conuertibilia inter se, quorum neutrum alterius est causa. Ea sunt vere relata, atque ea etiam <i>λόγικη</i> seu cognitione simul sunt. Sic <i>Servus & Dominus sunt si- mul</i> . Si <i>Dominus est</i> , <i>servus quoque est</i> . Et si <i>servus est</i> , <i>dominus quoque est</i> . Neque <i>servus dominus</i> , neque <i>ser- vus domini causa est</i> .
Natura	{ Natura in diuisione animalis.

Huc pertinent oppositæ differentiæ
diuidétes aliquod genus, ut *corporœum*
& *incorporeū sunt simul natura*. Et omnes
species sub aliquo genere cōtentæ &
æqualiter ab eo distantes: ut *homo & e-
quis*. Si enim comparatio fiat nō inter
æqualia, sed inter superius & inferius,
non sunt simul natura. Nam inferiore
superius est natura prius.

CAPUT IX.

DE PRINCPIO ET PRINCIPIATO.

ENs est principium vel principiatū,
ἀριθμός (causa) vel *ἀριθμός (causatum)*
Causa est ens, cuius vires est: Estq; Ef-
ficiens, a qua: Materia, ex qua: Forma,
per quam res est id, quod est: Finis,

M E T A P H Y S I C E S C A P . I X . 89
cuius gratia res est.

A N N O T A T I O .

Principium latius patet quam causa: quia dati potest aliquid quod principium dicitur: at non proprie causa
ut Terminus a quo seu unde incipit motus dicitur principium non causa

Principium & causa est Prima vel Secunda.

Principium primum est, quod a nullo est, quod sui ipsius principium est, nec alterius cuiusquam effectus. Seu Prima causa est principium, quo nullum est prius: seu quod alteri originem suam non debet. *vt Deus.*

Principiū secundū, quod a primo est,
vt Natura & ars que medio Natura vtitur.

A N N O T A T I O .

Natura non potest esse primū principium, quia fieri multa deprehendimus, quorum causas superiori principio tribuere necesse habemus.

Effectum est ens, quod vi cause est,
vt Mundus. Estq; efficientis, Materiæ, Formæ, Finis.

Effectum Efficientis aut separatum est ab efficiente: aut non est ab ea se-

paratum, id est, ita efficienti coniunctum est, ut, nisi eius essentia sustineatur, consistere nequeat.

Effecti separati ea ratio est, vt causa sublata ipsum remaneat, aut ipso sublato remaneat causa. *Tale est effectum quod fit.*

Effectum quod in causa est, ab eo separari nequit, quin penitus intereat. Seu: Effectum a causa separatum est, quod substantiam a causa diuersam non habet.

Tale est Effectum emanans seu procedens.

Eiusmodi non est mundus, quia separatus est a Dei essentia, non subjicitur in Deo, nec semper existit cum Deo.

Primum genus effectorum posterius est causa tempore: Secundū causa posterius tempore non est.

In principiis ac causis & principiatis ac causatis non abitur in infinitū.

Causæ suas habent causas præter primam, in qua conquiescere necesse est, & ab ea causarum omnium seriem quasi catenā auream traducere. Vide Bodinū theatro naturæ lib. 1. pag. 25.

CAP.

DE ENTE SIMPLICI ET
COMPOSITO.

ENs est *Simplex* seu *Complexum*: vel
Compositum seu *Incomplexum* (*συμπε-
ντλεγμένον*).

Illud aliquando Ens per se dicitur,
id est, quodlibet Ens separatum (non
coniunctum cum alio Ente) sumtum:
vt *Homo, albedo*. Hoc Ens *κατὰ συμβεβη-
κός*, id est, per accidens, id est, cū con-
iunguntur duo Entia, quæ non effici-
unt vnum, nisi per accidens: vt *Homo
Musicus* ens est aggregatum ex rebus diuer-
sorum generum.

Simplex etiā accipitur pro eo, quod
non constat ex hoc, & hoc.

Compositum contra.

Simplex: vt *cum Deus definitur Ens
simplicissimum per se, a nullo, nulliusq; cauſā
subſtens. Deus enim si conſideretur per se, nec
genus habet, nec differentiā, nec accidens. Hec
tantum nostri & aliarum rerum reſpectu in
deſcriptione ei tribuuntur.*

*Dicitur enim rerum reſpectu cauſa, dicitur
noſtri reſpectu iuſtitia exercere, quæ accidētia*

*Dei sunt, quatenus creaturis non exsistentibus
nec causa actu fuerit, nec iustitiam exercere
potuerit.*

CAPUT XI.

DE NECESSARIO ET
contingente.

Ense est Necessarium vel Contingens
ex se.

Necessarium est, quod non potest
non esse. (Scaliger *Necesse*, inquit, *dicitur, quod necesse aliter potest.*) Contingens
quod potest non esse.

Necessarium ad perfectionem: contingens ad imperfectionem pertinet.

Illud est Independens: quia
habet esse ex se, & a nullo dependet:
ut *Dens*.

Hoc est dependens: ut *Creature*.

ANNOTATIO.

*Quædam tamen res, quæ Deus non
sunt, κατάπι necessariæ dicuntur, ut res
naturales oppositæ artificalibus, omninoq; ipsi
quarum causa est voluntas, seu arbitrium
hominis. Hac ratione Iulio Scaligero
Ne-*

Necessitas est { Absoluta, vt Deus est, neceſſario enim est non ab alio, quia immutabiliter est primum & ſimpli- citer & omnium cauſa.
 Dependens. Exſtat ſua naturaſt
 Eius duo capax. Hic homo modi. Nam cauſa eſt & ſeipſo ipſa cauſa, exſtat in oratione.
 quā aliquid Per hypothefin ſequitur, statuitur: ut ſi ambu lat, mouetur.

Et Zabarelli ex 3. cap. 6. de Mori- bus Aristotelis.

Res ſunt { Quæ per ſe ſem- per ſunt & nunquā
 Necesariæ fiunt: vt Ens diuinū.
 ac ſempiter Quæ fiunt quidē,
 næ. sed a natura percer
 } tas cauſas operan- te, non a noſtravō-
 luntate. Tales ſunt
 Quæ per ſe ſem- per ſunt & nunquā
 Contingentes, quas facere, vel non face re in noſtro arbitrio po- ſitum eſt, id eſt quæ tum eſſe tum
 & noſt ro arbitratu poſſunt.
 Artificiaſa tales ſunt.

Illud (neceſſarium) eſt incorrupti- bile. Hoc (contingens) eſt caduca fragi-

liq; natura seu corruptibile natura sua.
(Dico natura sua: quia angelii actu non
corrumptuntur ex Dei voluntate.) Sic
animæ nostræ sunt perpetuae non ex se, sed be-
neficio Dei seu diuinæ gratiæ.

Omne Ens excepto diuino, quan-
Nullum est do & quatenus re ipsa est, necesse est
Ens ex se preesse, non quidem absolute, sed neces-
serer Dei: ab hoc reliqua sitate hypothetica. Potentiaz enim
existunt. ratione, quæ actum præcessit, potu-
it non esse.

EXPLICATIO.

Omnes res extra Deum sunt præ-
ditæ δύναμει ἀντιφίσεως, id est potentia co-
tradicitionis (qua possunt esse & non es-
se.) Necessariae igitur tantum sunt ex
hypothesi, non absolute. Perpetuitas
quarundam est ex Dei gratia.

*Ut actus seu ἐνέργεια τῇ φύσει καὶ λόγῳ.
Id est, natura & ratione, prior est: posterior
δύναμις, id est, potentia. Sic quoque necessari-
um prius est: Contingens posterius.*

Quærat aliquis: Posse esse, & posse non
esse cur Ens non dividant? Resp. Quia hæc
ambo simul sunt in eodem, ideo non
dividunt amplitudinem Entis.

Δύνα-

*Δύμις ad opposita simul in eodem
potest esse subiecto, ut potest fieri ut ve-
stis hæc scindatur, potest etiam fieri ut non
scindatur.*

Ens incomplexum in possibile &
in impossibile non dividitur, quia impos-
sibile non est, seu est non Ens, ideoque
nec per se nec per accidentes est *invenit*.

CAP. XII.

DE IMMATERIALE ET
Materiali.

ENs est Immateriale vel Materia-
le.

Sic accidentia quædam dicuntur
materialia seu spiritualia: ut *Non potest
accidens materiale migrare de subiecto in
subiectum. Tale accidens est calor ignis. Ita-
que ignis agens in ferrum, cum id ignit, non
tribuit ei suummet calorem eundem numero,
sed alium similem in eo; ut paciente, generat,
quem licet dicere eundem specie.*

*Sic morbus est accidens materiale, nec idem
numero transplantatur seu contagione tran-
sit in aliud. Accidentis spiritualis exemplum
est species visus.*

C A P . XIII .
D E I N F I N I T O E T
Finito.

Ens est Infinitum vel Finitum. *Illud est infinitum simpliciter vel $\pi\alpha\tau\alpha\pi$.*

Infinitum simpliciter est interminatae perfectionis, essentiae, virtutis & durationis. (Itaque aeternum est.)

Estque incomprehensibile, ut *solum Deus*.

Hinc axioma. *Infinitum abhorret Natura. Et infinita plura uno esse non possunt.*

Finitum autem contra: *Scilicet, Cuius essentiae perfectio certis finibus & quasi limitibus continetur, ut Mundus & omnia temporalia.*

A N N O T A T I O .

a Vocant illud infinitum etiam interdum accipitum non restricto seu in determinato certa forma, seu eo, quod nulli formae addictum est, ut Ἀπείρως δέντε τοις οὐσίαις.
Infinito nullum est esse. Hoc de Deo intelligi nequit, quia Deo maxime conuenit esse, sed intelligendum est de materia, quae ex se non habet esse actuale. Dico actuale: quia materia habet esse potentiale (est enim pura potentia: $\alpha\eta\gamma\chi\eta$)

$\gamma\alpha\beta$

*γὰρ εἴη τι ποὺ μόνον οὐδὲ ξένον, id est,
nam & id quod sit, & id ex quo sit aliquid sit
necessari. Arist. lib. 3. cap. 4.*

Infinitum & determinate, id
est cū adiecta moderatioē est infinitū
potentia vel successione. Potentia in-
finitus dicitur esse numerus, quoad
accretionem. Vnicuique enti insita
est appetitio infinitatis & aternitatis,
propter quam, in animalibus per ge-
nerationem, in elementis per trans-
mutationem, fit formarum propaga-
tio.

Hæc aternitas, & infinitas, qua
obtinetur, est insuccessione. Scalig. pag.
52. & 13.

Axiomata de finito & infinito.

*Res ipsæ finitæ sunt suæ pte natura.
Omnis res creata est finita necessitate sim-
plici, id est, non potest non esse finita.* Scal.

Nullum ens finitum a se est.

*Omnis finitum habet aliquid quod est in a-
ctu, & aliquid quod est in potentia. Ergo ali-
quid prius & posterius.* Scal.

Quippe operationis principium
quoddam est potentia.

G

Infinitum (Deus) simplicissimum est, in quo nihil in potentia, in actu omnia, imo ipsum purus, primus, medius, ultimus actus.

Infinitum magis & minus non recipit.

Infinitum intellectione nostra & partiri & finire possumus potius, quam in suo ambitu comprehendere.

Intelligentia eti cognoscit Deum esse infinitum, non tamen cognoscit, hoc est, comprehendit ipsam infinitatem.

OBJECTIO.

Obiectio.

In rerum natura dantur duo quedam spatia infinita : alterum Successuum, quod ab aeterno fuit & in aeternum erit : alterum Extensuum, quod respectu nostri in omnem partem infinite extenditur, sive sum, deorsum, & in ceteras loci differentias

Hæc omnia sunt simpliciter necessaria, id est, non possunt non esse. Ergo plura entia quam unum infinita sunt.

Refforatio.

Respondent quidam, huiusmodi spatia non esse Entia seu res, sed quasdam rerum capacitates, alterum quidem omnium motuum,

ut n.

um, quo ad successionem, alterum vero omnium corporum, quo ad extensionem.

Ego respondeo, spatiū infinitum extensum esse imaginariū, seu habere tantum esse in imaginatione eorum, qui illud concipiunt animo: aeternitatem vero (quae est rei sempiternae & immutabilis duratio permanens, seu duratio permanens, independens) esse ipsammet DEI essentiam, & ab ipsa DEI natura non distingui, nisi nostra consideratione. Aeternitatem etiam propriæ successiū spatiū non esse, quod tota sit simul, & in ea non sit prius & posterior, non successio prioris & posterioris. Duratio permanens & tota simul non est successiva. Aeternitas est duratio talis. Ergo non est successiva.

Seu: Aeternitas est esse diuinum infinite undequaque, id est, ex parte finis & principii totum simul durans. Ego non esse spatiū successiuū.

OBIECTIO. II.

Mathematici dicūt lineas parallelas *Oblivias.*
G 2

100 RODOLPHI GOLENII
esse, que non concurrunt, et si in infinitum pro-
trahantur.

Ergo est infinitum. Respond. Ex infinite
to secundum quid non recte infertur infinitum
simpliciter.

Quantitas Mathematicorum infinita ni-
hil aliud est, quam quantitas definita indefi-
nite, id est, terminata quidem, sed certo ter-
mino non adstricta, non addicta, non circum-
scripta.

Nec valet consecutio a suppositione ad
rem ipsam. Supponitur quidem a mathema-
ticis infinita quantitas, sed sola finita ab eis
tractatur.

CAP. XIV.

DE ENTE COMPLETO ET INCOMPLETO.

ENS EST CÖPLETUM, IDEST, PERFECTUM:
ut homo, vel incompletum: ut Entis in-
coationi: forma, quæ ideo non sufficit perse:
ut substantia completa: & tamen & oīa dici-
tur.

Ad Ens incompletum referunt Materiam primam, quæ et si suam habet es-
sentiā, pene & devotn, ramen eius quæ
dam a Peripateticis decatatur. Sc. ex. 17.

Ad

M E T A P H Y S I C E S C A P . X I V . 101

Ad Ens completum refero etiam animam hominis, non enim est *ὑπάρχεια* aut forma naturalis, sed substantia per se subsistens.

C A P . X V .

D E V N I E R S O E T P A R T I -
c u l a r i .

E N s simplex est Vniuersale, vel Particulare,

Illud *completum primo ac simpliciter*. Hoc *completum secundum quid vocant*. quidam e Scholasticis.

Vniuersale est, quod natura sua aptum est esse in multis, *i.e.* Metaphysica homo est τὸ καθόλως, quia habet aptitudinem, ut sit in pluribus in Petro, Paulo, &c.

Forma vniuersalitatis est in aptitudine essendi in pluribus. Vulgo hoc dicitur ita: *De ratione vniuersalis est non esse in multis, scilicet per essentialem identitatem.*

Tātum ratione seu solo modo differt vniuersale a particulari. Quia nihil aliud est particulare, quam vni-

uersale coarctatum, seu contrac-
tum per conditionem indiui-
duantem. Vnde aiunt Scholastici,
*Genus & Species esse idem, sed incon-
vertibiliter, & Genus & Species non differ-
re a suis individuis re ipsa sed ratione.* Di-
cunt *vniuersale Ens completum primo &
simpliciter*: quia ad nullius Ens per se,
costitutionem pertinet, ut hinc homo,
hic candor.

Vniuersale inest in particularibus
simpliciter vel quodammodo, *ut totū
in partibus, per modum identitatis.*

Duplex est duorum identitas. Vna
qua duo sunt in aliquo tertio idem,
ut homo, & equus in animali.

Altera, qua duo sunt idem inter se,
sine ratione tertii, id est, simpliciter,
seu qua vnum est alterum ratione sui
tantum.

*Sic Socrates est idem cum homine, quia
est homo, & homo idem est cum Socrate, quia
est Socrates,*

Vniuersalia separatim seu seor-
sim non existunt existentia reali, no
existunt in rerum natura, nisi in suis
fin.

singularibus: præter singularia seu individualia non existit universalis seu commune, scilicet secundum ab ipsis. Scu: *Nihil est præter singularia, καὶ ὅπερ ξὺν φυσικὸν ab his separatum.*

Universalia seu ideas, non circumscribuntur loco & tempore, per se ipsæ in nullo certo loco & tempore sunt.

Singulare seu particulare est, quod est multis incomunicabile, & ab aliis est numerice distinctum, vt *Cato* (qui neque est in aliis per informationem, ne per essentialem identitatem.)

Dicunt *Ens completum secundo & secundum quid*, quia prædicatur essentia liter de completo simpliciter, vt, homo, candor.

Hoc extra animam existit.

Singularia, καὶ ἔχεται agunt vel partituntur aliquid per se. Universalia vero per accidens, id est, per aliud, vt per singularia: vt *Filius Dei* est id, quod ^{In materia} incarnatio per se operatur, & diuinæ operationes per ^{nisi diuinæ} verbi expressio turam diuinam, & operationes humanas per ^{benignitas a-} naturam humanam: per se, inquam, non ^{est actus sup} essentia per accidens. Nam et si *D E O* erat a ^{est actus sup} substancia natura humana, & vivissim homini posuit.

natura diuina: tamen ex quo natura humana assunta subsistere caput, eadem substantia, qua λόγος ab aeterno, subsistebat. Ita verbum seu λόγος per se, naturam ve suam, huc est, humanam operari caput humana: sicut per naturam suam, id est, diuinam operabantur diuina. Vtraque enim propter unionem hypostaticam est verbi diuini, ut hominis facta, hoc est, Christi natura & substantia. Sic Apelles pingit, Aristoteles disputat, Iohannes Baptista patitur: Omnes igitur actiones presuici per se ab agentibus singularibus per se existentibus, & in ipsisdem per se recipi, certum est.

Singulari subiicitur Personarationalis, siue intelligens naturae incomunicabilis substantia, non sustentata in alio. Sic Christus (νατ' ἵξοχην vocē accepta) teste Damasceno est nomen hypostaseos seu personae, quod duas naturas significat, humanam & diuinam.

Ideo quidam e scholasticis tradunt, Personas operatae esse no. CHRISTVM esse unum per se unitate grammatis suppositi, hoc est, Personæ: non vero unitate naturæ seu essentiae, quia et si Verbum diuinum sua personalitate naturam assumtam ter-

METAPHYSICES CAP. XV. 105

terminet, tamen non informat eam. Petrus et Paulus sunt in meo loco, persone, & in me, id est, res suis proprietatibus circumscriptae, definitaque, intelligentes, complete, & in sua communione subsistentes.

Quod in rebus extra intellectum est non, id est, hoc aliquid, illud in rebus intellectu comprehensis est in me etiam, id est, definitio.

Explicatio questionis: *Vtrum uniuersalia sint reuera res seu naturae mulieris communes, an sola notio[n]es & species in animo nostro impressae seu infixa?*

Grauis & ardua ideoque celebris questionis est de vniuersalibus, hoc est, iis, quæ multis communiter attribuantur, ut sunt *Genera, Species, Differentie, Proprietates, & communia Accidentia*.

Quidam existimant nihil esse præter singularia, vel vniuersalia sola mentis opera in rebus constare, eaq[ue] semota nulla esse. Alii contra, vniuersalia seu τὰ κοινά in rebus constare citra villam mentis operam seu intellectus actionem. Disputationem igitur de vniuersis in duo membra distribuam. I. An vniuersalia sint? deinde, si sint, quaratione consistit? Primo certum est,

*omnia esse singularia, quatenus uniuersale
non est ab iis recipia distinctum. Deinde
esse vniuersalia præter singularia (non
quidem ab his abiuncta, sed in his exis-
tentia) hinc patet: Si tantum essent singula-
ria & nihil præterea, nulla esset rerum scien-
tia. Atque scientiam esse constat. Est igitur
necessæ ut præter singulare aliquid sit: Id au-
tem non potest non esse vniuersum, quia uni-
uersa sub scientiam cadunt. Propositio
probatur.*

*Infinitum a mente finita scientia comprehendendi. Singularia tam multa
sunt, ut pene infinita sint in quaque specie.
Ergo singula percurri & unumquodque
propria intelligentia cognosci inequit. Itaque
singularium non est scientia, sed necessario
constituendum est, unum quipiam commu-
ne, quo cognito omnia singularia sub eo com-
prehensa cognoscantur.*

*Definitio & scientia sunt rerum perpetu-
arum & immutabilium. At res singulares fe-
re omnes sunt mutabiles, nec semper eodem
modo se habent. Et go rerum singularium
nulla est definitio eorum scientia.*

*Sed cum certum sit esse scientiam,
necessæ est in singularibus inesse ali-
quid*

quid perpetuum & constans , de quo ea habeatur. Id non potest esse nō vniuersale, quod est vnum in multis, nec ab ipsis seiuentum , nec reipsa diuersum.

Secundo, vt, qua ratione constent vniuersalia, petcipiatur , duas de eo nobiles sententias afferimus?

Altera est, quod vniuersalia fiant mentis seu intellectus agentis opera . Altera, quod citra vllam mentis nostra operam

De priore: modus quo fit vniuersale a mente hic statuitur: *Intellectus agens, hoc est, facultas anime, que efficit, ut qua potestate sunt intelligibilia, fiant actus intelligibilia, illustrando phantasma, que sunt in facultate imaginandi, efficit ut apparet in eo species & imago naturae, que refert solam & nudam naturam, quasi abstractam a proprietatibus atq. omnino ab ipsis singularibus. Eandem refert species intelligibilis, que est impressa in mente possibili, quam vocant. Huiusmodi igitur natura ita accepta, que illa specie refertur, est vniuersa. Atq. hoc ipso dicitur vniuersa, quod sumatur abducta a singularibus: hec enim natura ita sumta est una, quia una specie refertur & concipitur, & una*

habet in omnibus rationem. Est in multis, quia hoc modo sumta, non est determinata ad hoc vel illud singulare, imo vero est apta ut multis communicetur. Natura enim humana nude sumta non est magis Socratis, quam Platonis, sed indifferens, ut apta ad multa.

Quod ad alteram sententiam attinet, sine villa mentis opera vniuersa in rebus esse (ut hominem contineri in Socrate, Catone,) probbo.

Duo sunt necessaria in natura vniuersali, unitas & communitas. Si igitur natura vniuersa ante mentis operam est & una & communis, seu & unitatem & communitatem habet, erit in rebus citra mentis operam. Sed antecedens. Ergo & consequens.

Affumtio probatur. Primum, ante mentis operam natura vniuersa est una in multis, propter unam rationem, quam in omnibus habet. Exempli cauffa. Natura humana, qua est in omnibus hominibus, est una ratione essentiali, sine mentis actione.

Nam unum est indiuisum ex ratione, qua unum. Sed λόγος οἰας, id est, ratio essentialis nature humanae, qua est in hominibus, est indiuisa, quatalis, Vna igitur. Propositio minor probatur. Si essentialis ratio, qua talis

METAPHYSICES CAP. XV. 109

*talis est, diuisa est, alia ratione essentiali est
Socrates homo, & alia Plato. Sed non hoc. Er-
go nec illud. Assumto manifesta est.
Quia nemo dubitat, per quam rationem &
essentiali Socrates est homo, per eandem Pla-
tonem quoq; esse hominem. Est enim Socra-
tes homo, quia animal rationis particeps: Ea-
dem ratione Plato quoq; homo est.*

*Secundo. Natura ante mentis operam
est communis multis. Nam quae multis apta
sunt inesse, sunt universa. Iam natura, ex-
empli causa, humana est citra ullam mentis
actionem in multis, ut omnibus hominibus
inest. Nam naturam humanam inesse in So-
crate nihil est aliud quam Socratem esse ho-
minem: atq; in aliis eadem ratio est, quod nul-
la intercedente mentis opera ita esse non est
dubium. Natura ergo humana ante mentis
operam est communis.*

CAPUT XVI.

DE DIVISIONE ENTIS IN SUB-
STANTIAM ET ACCIDENTEM.

*E*nsa est Substantia (*εσία*) vel Acci-
dens (*συμβεβηκός*). a Intelligenda
simplici &
uno per se.

SCHOLION.

Partitur, inquit Scaliger, Ioannes

NO RODOLPHI GOCLENII

Duns (quem *Scotum* vocant) *semperens in substantiam & accidens uniuoce, licet analogice exerc.* 325. *sect. 2.* Quidam tamē medium per *αὐθιπότατην*, id est, per negationem simul vtriusq; inter substātiam & accidens cōstituunt, de quo in explicatione monebimus.

Sunt autem hæcentia extraanimā. At vera Enuntiatio est ens in anima, ac etiam dicitur *Ens verum*, cui nō ens oppositū significat propositionis falsitatem. Porro essentia & substantia differunt. Nam essentia tum ad rerum vniuersalium, seu accidentalium, seu substantiarū, tum etiā ad indiuiduarum rerum & accidentium naturam pertinet, hoc est, significat quidditatem rei siue τοπίον. Non igitur tantum corporis Physici, sed etiam coloris essentia est.

Substantia αὐθιπότατην primum & primarium ens dicitur, quia primo existit.

Accidens vero επεπότατην secundum & secundarium, quia per substantiam existit: Seu subiecti tantum beneficio existit.

Sub.

*Essentia &
substantia
differunt.*

M E T A P H Y S I C E S C A P . X V I . II

Substantia ens per se & ens simpli-
citer: Accidens vero Ens, per acci-
dens, id est, per aliud (δ' $\alpha\lambda\lambda\gamma$) & ens
 $\chi\sigma\tau\alpha\pi\alpha$ quibusdam dicitur.

S C H O L I O N .

Dico *a quibusdam*. Quia Aristotelii
accidens est Ens per se, & ens per acci-
dens est coniunctio duorum entium,
quaes faciunt tantum unum per acci-
dens. Homonymia igitur hic obser-
uanda est, quam etiam annotauit Sca-
liger exerc. 307 sect. 27. his verbis: *Simplex*
ut est in 8. Metaph. est unum per se, ideo dici-
tur in intellectus simplex, quia est unius rei in-
tellectio. Est ergo simplex per se unum,
quia statim est id quod est. *C o m-*
p o s i t u m vero est unum per alia.
Atque ita $\tau\hat{\alpha}\chi\theta'\alpha\tau\theta$, id est, per se
hic opponitur $\tau\hat{\alpha}\delta'\alpha\lambda\lambda\omega\tau$ (ei quod
est per alia.) Sed tamen utrumque
est unum per se, ac opponitur $\tau\hat{\alpha}$
 $\chi\sigma\tau\alpha\pi\beta\epsilon\beta\mu\omega\tau$, id est, ei quod est per
accidens.

Videtur & forma rei esse $\iota\pi\rho\gamma\pi\delta\zeta\alpha-$
 $\tau\omega\tau$: quia non habet per se $\iota\pi\delta\zeta\alpha\eta\tau$:

Itaq; ens diuidendum esse in *αὐθινός-
τον* & *ἐπερπάντοτον*: ut *αὐθινός-
τον* sit
substantia, *ἐπερπάντοτον* forma & acci-
dētia. Nā nulla forma (*excepta humana*)
nullum accidens ex se vllam habet
hypostasin. Nec materia si formam
ab ea segreges, per se & separatim sub-
sistere potest.

C A P. XVII.

D E S V B S T A N T I A.

S V b s t a n t i a e s t E n s p e r s e s u b s i s t e n s .

S C H O L I O N .

Hæc descriptio etiam Deo conue-
nit. *Substantia* ait Augustinus *de Deo*
proprie(id est, non metaphorice) *dicitur*,
qua seipso subsistit. Multo tamen excel-
lentius de Deo quam de creaturis.
Itaque Scholastici dicunt *analogie dicitur substantiam de Deo*. Idem Augustinus
ait, *Deum ab sine dici substantiam & im-
proprie, intellige quatenus substantia a
substantio dicitur*. Deus enim pro-
prie non substantia bonitati suæ. Et eate-
nus dicitur *ὑπερβοτος*. Notandum
Substantiam accipi pro quidditate seu
naturæ rei, quæ definitione explicari
potest: id est, pro essentia.

Substan-

Substantiam Aristoteles diuidit in *lib.10. Metaph.*
Immobilem & Mobilem. Sub immobili
 constituit *De M.*, *sic* *per* *perfectissimam*
 & *primam*, *eamque* *vnicam*.

Is simpliciter est immobilis & im-
 mutabilis, & *actus* *purus*, *hoc est*, *essen-*
tia, *cui* *nihil* *causae* *poteſt* *euenire*, *quo* *malis*
fit *hoc* *quod* *est*.

SCHOLION.

Solus Deus *est a se*: *est causa sine causa*,
 & *ens absque ente*. *Est enim mera essentia*, &
exsistentia eius est ipsa eius quidditas: *Deus* *Exerc. 359.*
est suum esse: agere & esse in eo sunt idem, *operatio* *scilicet. 2. Scab.*
eius idem est cum eius essentia. *Est itaque purus actus*.

Mentes seu spiritus creati sunt im-
 mobiles & immutables secundū quid
 & quodammodo, & constant ex ali-
 quo tanquam potentia, & aliquo tanquam
 actu. *Scal. exerc. 359. scilicet. 12.*

Itaque *compositæ* dici possunt substan-
 tiæ. Bodinus *compositas* dicit *ex hoc a-*
liquid & Quale quid.

SCHOLION.

Actus demonii *est eius essentia*, *qua est id*
quod est, *potentia eius est eius esse*, *nempe rece-*
ptiuitas essentiae. *Fingere enim fas est voces*
ad abstrusarum intellectionum usum. *Sed*

H

Aristoteles intelligentias facit eveyrias ab sgz
duáue: q nō pbo. Substātiæ mobiles seu
motui obnoxiae sunt res cōpositæ sen-
tiales (vt Cælū, Elementū) quarū partes es-
tentiales, Materia & Forma. Vnde ma-
teriatae dicuntur, & materiæ immersæ.

Omnis substātiæ finitæ sunt exce-
pto DEO. (Ne enim duo quidem infinita,
neg. in natura, neq; extra naturā esse posse.)
Et qdē finitæ sunt. I. Essentia, quia vnu
tantum est infinitum, II. Potentia, quia
pendenta prima. III. Aktion, quia vir-
tus finita est. IV. Numero, qdē sunt extra
vnum infinitum. V. Magnitudine, quia
non potest excedere magnitudo substantiam.

Nulla substātiæ finita est, q iuxta cō-
ditionē ppteræ naturæ aliquibus acci-
dentibus nō sit subiecta. Aliqua igitur
compositio in creatas mentes cadit.
Quicquid est circa primum (inquit Boe-
tius, lib. de hebdomadibus) *est hoc ēr hoc, id*
est, aliiquid compositum.

Dividitur & substātiæ in Corporeæ seu
Corporis expertæ, q & separata dicitur, &
Corpoream seu Corporatæ. Sic Damasce-
nus in Elementario dicit, *Incorporeum*
est differentiam substantia, eamq; differentiæ
continere Deum & Angelam.

Corporæ omnes habent materiam informatâ, ut πνεῦμα, id est, spiritus, pro扁u proprio acceptus. Corpus (id est, substantiam corpoream) enim dicere esse non materiatum seu non materiale seu corpus facere sine materia, est facere insomniū sine somno.

Suntque vel Incoatae vel Perfectæ. Ha quidem perfectâ formâ sunt affectæ. Illarū autem materia ad formam perfectiorem tendit: ut semen progerminans & metallica rudimenta.

Incorporeæ (quæ & forma immateriales dicuntur) non habent πνεῦμα, sed unaquæq; earum est πνεῦμα, id est, spiritus, hoc est, substantia spiritualis seu incorporea. Auctore Aristotele. Bodinus tribuit eis corpora spiritualia.

SCHOLION.

Refert quidem s. Phys. cap. 8. Aristoteles dæmonia ad substantias sensiles, sed id ex opinione Platonis qui dæmonia facit animalia subtilissimæ ratione prædicta & perpetua.

Substantiæ creatæ sunt Prime vel Secunde.

Prima sunt singulares, ut Cato.

H 2

Secundæ sunt vniuersales, ut homo, animal.

Prima substantia omnibus aliis rebus substat. Nam est subiectum secundæ substantiæ. *τοῦτο λογικόν, secundum prædicationem, id est, quia de ipsa prædicantur secundæ, & est subiectum accidentium τοῦτο, ὑπερέως (secundum existentiam) quia accidentia insunt in ea.*

Sublata igitur prima substantia nihil est reliquum, *id est,* necesse est etiam tolli secundas substantias & accidentia. Secundæ igitur per se primo non subsistunt in rerum natura, sed in ipsis primis.

D E P R I N C I P I O I N D I V I D U A -
tionis substantiæ primæ materia-
teriatæ.

Principium Individuationis substantiæ materiatæ internum, *id est,* causa, per quam Individuum substantiæ cōstatis ex partibus diversarū rationū materia & forma constituitur, & ab altero distinguitur proprie & principali-

paliter est forma: Itaque essentialis differentia. Nam quod est causa existentiae, est etiam causa singulatatis seu constitutionis Individui: Seu: *et quo quid habet suum esse, ab eodem habet suam unitatem & distinctionem.* Individuum substantiae materialis habet suum esse a materia & forma, & quidem ab hac proxime seu ultimo & principaliter. Ergo ab *iisdem* habet singularitatem seu unitatem & distinctionem, & quidem præcipue a forma. Et *tis seu individuum* per diplum constituitur *vnumquodque ut sit, per quod distinguitur ab aliis.*

Compositum præcipue distinguitur ab aliis per formam. Nam actus *forma.* est, qui distinguit, *7. cap. 13. Metaphys.* Ergo forma est princeps ratio constitutionis compositi, *id est*, ob quam compositum est hoc aliquid. Quo facit, quod Aristoteles *specie* formam vocat, *Hoc Aliqvid.*

Præterea per formam præcipue est & animal & homo. Ergo & per formam præcipue est *bis homo.* Valet consecutio: *Quia superiora & inferiora, Ut homo*

718 RODOLPHI GOOLENI.

& hic homo) re idem sunt: ratione tan-

tum differunt.
Addo Apagogē ad impossibile: Cato,
Cicero, Virgilius habent commune genus ut
materiam, habent & communem formam
essentiālēm, differunt tamen certis acciden-
tibus. Detrahantur illis saltem cogitatio-
ne illa accidentia, quid reliquum erit? Com-
munis & Idealis homo, substantia singularis
nulla erit. At hoc absurdum. Absur-
dum igitur antecedens, vnde hoc in-
fertur, nempe Catonem, Ciceronem &c.
tantum certis accidentibus differre. (Vide
Scaligerum, Exerc. 307, sect. 17. de prin-
cipiis naturae Individuæ, de quibus cū
sint tā variæ & vacillat̄es doctorū sen-
tentia, arguento id est, quā parum
nostrī constet acies ingenii, ad naturæ
arcana cernenda.)

C A P. XVII.

D E A C C I D E N T E.

*ACCI-
DEN S.*
Accidens est ens, quod vi substan-
tiæ subsistit, nec pertinet ad eius
essentiam, vt Eruditio, quæ pendet ab ho-
mine, in quo inest. Breuiter: Accidens est
ens in subiecto.

Acci-

METAPHYSICS CAP. XVIII. 119

Accidentia sine substantiæ fulcro
subsistere ~~advenit~~ non est.

Pleraque accidentia sine interitu
subiecti abesse aeo possunt. Dico *pleraque*: quia, quæ maxime propria sunt
rei, abesse non possunt sine rei interi-
tu: ut *Calor ignem, humor aquam, sine*
obitu ignis & aquæ deserere non possunt.

Accidens est *Absolutum vel Respecti-*
um.

Absolutum, quod in se simpliciter
consideratur.

Absolutum est inhærens, id est, *in-*
heret in subiecto.

Estque *Quantitas vel Qualitas.*

Quantitas est accidens absolutum,
quo res dicuntur quantæ. Seu: *Ens per*
se extensum, ratione cuius substantia est diui-
dua in partes.

Estque *Continua vel Discreta.*

Continua est, cuius partes simul
sunt.

Discreta, cuius partes diuisæ nu-
meris habentur.

Continuæ subiicit Aristoteles line-
am, superficiem, corpus, & spatiū temporis
ac loci: Discretæ numerum & orationem.

Qualitas est accidens absolutū, quo
res dicuntur quales, *ut sunt Dispositio &
Habitus, naturalis Potentia & Impotentia,
Passio et patibilis Qualitas, Figura, et Forma.*

*Qualitas est Intellectualis vel Sensibilis.
Sensibilis est Interna vel Externa.*

*Respectuum accidentis est, quod
consideratur cum respectu ad aliud.
Ac dicitur Relatum seu τὸ ἅπος την.*

*Relatiua sunt accidentia, quae hoc
ipsum quod sunt, aliorum sunt.*

*Suntque talia Simpliciter, seu secundum
esse, vel Quodammodo, seu secundū dici.*

*Simpliciter, quae nullam aliam habent
naturam præter respectum ad aliud,
(quorum essentia proorsus est ad alterū.)*

*Quodammodo, quae præter respectum
habent naturam absolutam (*ut qualiti-
tatem*) Vel dicunt modū essendi prin-
cipaliter, qui non est relatio proprie,
sed ad quem sequitur relatio, *vt Actio,
Passio, Vbi, Quando, Situs, Habitus.**

ACTIO. *Actio applicatio agentis ad patiens.
Intellige de actione transeunte. Immanentes
actiones reiiciuntur ad qualitates. Genera-
lius: Est accidentis, secundum quod aliquid a-
gere dicitur.*

Comi-

Comitatur relationem agentis ad patiens.

Passio receptio actionis in patiente est accidens, secundum quod aliquid dicitur pati. Comitatur relationem patientis ad agens.

Vbi esse in loco : *Se*n significat locationem substantiae in spatio, ut in foro.

Quando significat rem esse in tempore, ut heri.

Situm esse significat sic esse in loco, *Situm.* ut iacere, sedere.

Habere dicimus illa, quae circa *Habera.* corpus sunt, ut *Vestes, annulum.*

Huc pertinet, esse armatum, calceatum esse, habere diuitias. Categorie igitur decem sunt.

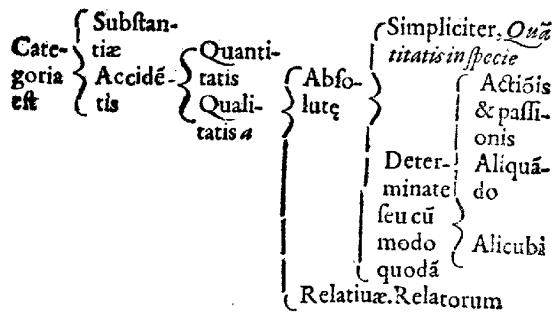
Est autem Categoria generis alicuius summi, & eorum, que ipsi subiecta sunt, dispositio.

Sequitur
Tabula continens praedicamentorum divisionem.

Prædi- camē- ta	Orta e- primis	Simpli- cis	Substan- tia	Quantitatis
			accidētis	Qualitatis
E N T I S	Relati	Agere	Substātia enim est, quæ agit & patitur, sed agit p qualitatem.	
			Pati	
e Sub- stantia	Cum Qua- litate	CumQuā- titate	Alicubi	Situs esse. Prædicamentū Situs oritur ex respectu partiū corporis mutuo.
			Aliquando	
Cum relati- one.	Habere.	Habere.	Situm esse. Prædicamentū Situs oritur ex respectu corporis ad rem cor- poream exter- nam, quæ circa ipsum est & i- psum tangit,	Oritur ex re- spectu corpo- ris ad rem cor- poream exter- nam, quæ circa ipsum est & i- psum tangit,

Aliis sex prædicamenta posteriora
orta sunt ex rebus aliorū prædicantē-
torum, modis quibusdam essendi ad-
ditis. *Fonseca s. Metaph. pag. 351.*

Alia

** Hie vocabulum qualitatis generatius accipitur.
Sic Bodin. & Vessod.*

ALIA ACCIDENTIVM DISTINCTIO.

Accidens aut est Permanens aut Successivum.

Permanens, quod habet omnes suas partes simul.

Successivum, quod nunquam habet omnes suas partes simul, vt Tempus.

SCHOLION.

Habitus sunt qualitates spirituales in esse quieto, permanente, fixo. Eclipse sit. Motus est ἐν τίτλοις imperfecta. (Motus, inquit Zabarella, est via in Ens, non est Ens perfectum)

*est forma imperfecta & nondum absoluta-
sed tendens adhuc in perfectionem. Est for-
ma partim acquisita parvum acquirenda, est
perfectio eius, quod est perfectibile, ideoq;
imperfecta. Oratio est exponua fluens, que ema-
nat a substantia.*

Hinc accidentia alia dicuntur esse
ut virtus, alia fieri, ut exusio.

*In explicatione Exer. 2. I. Scaligeri hac
sic tradidi.*

Accidentia aut sunt a^chabent esse
permanēs ac fixum: ut *habitus* iam *fixa*
est qualitas, acquisita & firmata rerum usu.
Aut fiunt seu sunt in fluxu, & ut lo-
quitur Plato in Cratyllo, *εν τῷ ἔπειν*, id
est, habent esse fluxile, ut *operationes,*
motiones, disputationes, actiones virtutum,
Eclipses. Vt triasque generis quædam fa-
ciunt, ut motus, qualitates prime Elemento-
rum. Quædam non faciunt, id est, sunt
inertia & otiosa, ut locus & tempus (τρί-
χωμά). Scaligeri nō videtur mihi satis
logica: Accidentia aut sunt, aut fiunt,
aut faciunt. Itaq; præcedentem διχο-
τομιῶν retinet.)

Ad accidentia formam consequē-
tia

tia Zabarella hanc distinctionem adstringit. Ait enim: *Accidentia formam consequentia duplia sunt. Alia habent esse permanēs, ut risibilitas in homine & calor in igne. Alia vero habent esse fluxile, cuiusmodi est motus.* De prioribus verum est: *Agens una eademque actione, qua dat formā, dat etiam formam consequentia.* At de motu secus est. Generans enim dans elemento formam, nō dat eadē actione motum.

126 RODOLPHI GOCLENII.
METAPHYSICAE

R V D O L P H I G O C L E N I I ,
Philosophi, & Professoris Aca-
demici,
Pars secunda,

Continens aliquot Disputationes
Metaphysicas.

D I S P V T A T I O I .

*De Ente, Communi, ad omnes Categorias
consequente.*

PRimæ Philosophiæ, quam vulgo
Metaphysicam vocant, quidam duas
partes faciunt. Vnam vniuersalem *de
Ente in communi*: Alteram particula-
rem, *de Deo, demonibus & intellectu sépa-
rato a corpore.*

2. Talis enim est Aristotelis prima
philosophia.

3. At mihi magis placet distinctio
scientiæ in *Vniuersalem & Particularem*,
ut *Vniuersalis* sit, *qua explicat de En-
te communiter, nempe prima philosophia.*
Particularis vero sit, *qua explicat de par-
te quapam Entis, puta de Deo, de Natura &c.*
eique

Eaque subiiciantur Transnaturalis, ut
qua de Deo est, & Naturalis, vi qua de natu-
ralibus est rebus.

¶ Vniuersalis igitur scientia, seu pri-
mæ philosophiæ est subiectum E N S
qua Ens : Non Logicae: contra H.
Buscherum, quem breuiter hic refu-
to. Si Ens qua Ens est subiectum Logicae, aut
est docentis aut videntis: Sed neutrius. Ergo
non est. Assumptio probatur. Si est subiectum
docentis Logicae, non erit huius subiectum mo-
dus differendi preceptis explicatus. At mo-
dus differendi preceptis explicatus est subie-
ctum Logicae docentis. Ergo non Ens qua Ens.
Si Ens qua Ens est videntis Logica subiectum,
nimis angustum nec arti adequatum fuerit.
At arti adequatum esse opertet: Id est Ens
simpliciter, siue fit Ens uniuersale siue parti-
culare. Ens autem qua Ens excludit particu-
lare. Qui igitur dicit, Ens quatenus Ens
subijci alicui, is negat certam speciem Entis
subijci. At Logica videnti certæ etiam species
Entis subijciuntur. Ergo subiectum Logica
videntis non est Ens qua Ens. Et qui di-
cit, Ens quatenus Ens subijci Logica viden-
ti seu operanti, is negat certam speciem

Entis subiici: & ita negat, Logicam esse disciplinam communissimam, & subiectum eius esse communissimum contra omnes Logicos. Illud autem dicit Buscherus. Ergo hoc negat, et si inscius (hoc est, verbis negat, non mete,) contra communem Logorum consensum & ipsam veritatem.

5. Ens significat quicquid quoquo modo est seu Ens est, cuius est essentia:

(*ut humanitas mea, id est, forma, qua homo sum, est essentia. Totum hoc, quod sum, est Ens*)

6. Cuius enim nulla prorsus est Essentia, id nihil est.

7. Res cum Ente conuertitur, seu Res & Ens sunt *αντίστοιχα*.

Conclusio. 8. Ens per se & proprius genus non est, *id est*, non significat unam aliquam naturam generalem & diuersam ab aliis.

9. Nullum enim genus proprius de quibuslibet dicitur.

10. At Ens dicitur de omnibus Essentialiter seu in *Quid*.

Propositio. 11. Omnia enim sunt Essentialiter Entia.

Affirmatio. 12. Nec genus habet.

Quia

13. Quia nihil essentiale communius ei dari potest.
14. Itaque Ens commune ab uno, vel potius ad unum dicitur: Significat scilicet primo & principaliter *substantiam*, consequenter vero *accidentia*.
15. Id quod additur Enti est *modus effendi intrinsecus inherens ipsi enti*, quem non exprimit Ens.
16. Nam Ens omnia indistincte, seu confuse quolibet Ens significat.
17. Res seu Entia non eodem modo sunt: Exempli gratia: alia per se sunt ut *Substantie*: alia in aliis, ut *accidentia*.
18. Modi Entis ab ente non differunt *Modi Entis*, nisi ratione. Itaque ut Ens transuolant per omnia praedicamenta.
19. Ac sunt alii *Generales*, alii *Speciales*.
20. Modi Entis generales sunt, qui ^{*Generales*} consequuntur Ens in communitate seu generalitate sua, ut sunt *Vnum, Verum, Bonum*.
21. Hic cum Ente conuertuntur. ^{*Speciales*}
22. Speciales sunt, qui Ens ad Speciale adstringunt, ut sunt esse per se & esse

130 RODOLPHI GOCLENII
vi alterius, id est, *substantia & accidentis.*
Vtrig; conuenit *Essentia.*

23. Per se subsistit *substantia*, quia nul-
li subiecto inhæret, per quod existat.

24. Siue sit *substantia* vniuersalis, si-
ue individua. Illa in hac includitur &
una cum illa existit.

25. *Accidens* non per se existit, sed
per subiectum a quo suscipitur.

26. Estq; *in Alio* vel *Ad aliud.*

27. *In alio*, vt *qualitas & quantitas.*

28. *Inesse* est, vel *per veram & realem in-*
harentiam, vel *per quasi & secundum ratio-*
nem in harentia (*vt absentia, adhærentia,*
adiacentia, circumstantiam: quod & per de-
nominationem vocant.)

29. Per *veram & propriā inhären-*
tiam inest albedo corpori vel parieti, vulnus
capiti. Sic actio transiens est in paciente.

30. Per *quasi inharentiam* locus loca-
to inest. *Sic tribuitur corpori Vbi, Quando,*
Situs, vestitum & armatum esse. Sic actio
transiens est in agente per denominacionem.
Dicitur enim, ignis calefacit. Dextrum &

sinistrum in columna inhæret secundū rationē.

31. *Accidens*, quod est per aliud, dici-
tar *Relatum*, quia *essentia eius est ad a-*
liud

liud, nempe *Correlatum*.

32. Ceteroquin Relatum Substantiæ respectu est Ens in alio : quia Accidens.

33. Ad finem huius διαλέξεως moueo quæstione: *An substantia possit fieri accidentes & accidentis substantia?*

34. Resp. Accidentia licet interdum rationem seu vicem substancialium subeant: substantiae tamen non sunt: ut cum numerus velati substat (id est subiicitur) suis affectionibus. Sic substancialiter interdum rationem accidentium subeant, accidentia tamen non sunt, ut uestes nostro corpori accidentant, hoc est, adiunguntur, & tamen sunt substancialia ratione materia.

38. Hoc est, quod ait Hieronymus Saunarola, *Minus propriæ accidentis dicitur, cum de substantia dicatur, quod accidat alteri, ut quod vestis accidat Socrati.* In Epitoma Physicæ pag. 212. Sic Aristoteles in Categoriam Relat. hominem dicit accidentem res uno & domino (id est, *adesse domino præter ipsius essentiam.*)

36. Virtus est accidentes: quia qualitas est subiecto inhærens. Cū dicitur, *Fortitudo*

est virtus, virtus non fit substantia, sed dicitur esse Essentialis fortitudini, quia in est fortitudini per se primomo- do, ut genus.

37. Constantiam igitur naturæ hic agnoscimus.

38. Distinguui etiam potest hic inter Accidens prædicamentale & prædicabile. *Pix est vas accidens prædicabile, a quo denominatur vas picatum, sed non est accidens prædicamentale, quia est res per se subsistens. Substantia igitur.*

40. *Candor accidens prædicabile seu uniuersale est, quod prædicatur de cygno & nive. Non est accidens prædicabile, cum prædicatur de colore. Tunc enim genus coloris est. Non est accidens prædicabile cum tribuitur candido. Tunc enim forma essentialis est candidi. Candidus enim per candorem est id, quod est. Candor denique absolute spectatus est accidens prædicamentale, quia habet esse a subiecto, nec per se & seorsum, ac sciunctum a subiecto subsistere potest.*

II. Disputatio.

THEMATA DE ENTIVM
distinctione, ex quibus manat distinc^{tio} Scientiarum.

Ad Exerc. Scalig. i. sect. 3. in qua dicitur: *secantur scientie quemadmodum et res, ut est scriptum in 3. de anima.*

Thes. I.

ENtium alias sunt *Θεωρητα*, (speculabiles res,) alia *ποιητα* (res factibiles,) alia *πρακτα* (res agibiles.)

2. *Θεωρητα* cognoscuntur, & fieri a nobis non possunt. *ποιητα* fabricantur, *πρακτα* aguntur.

3. Ex hac distinctione nascitur distinctio scientiarum voce latius accepta, ut aliae sint *Θεωρηται* (speculatrices:) aliae *πρακται* (actuas:) aliae *ποιηται* (factrices seu fabricatrices.)

4. Speculatrices seu contemplatives scientiae sint; *Transnaturalis*, *Naturalis* & *Mathematica* (*Διχοτόμως Transnaturalis & Naturalis*). *Naturalis* est *Naturalis speciatim dicta* (*Physiologia*) vel *Mathesis*.)

5. Scientia *πρακτη* est *Philosophia moralis*, seu *humanarum actionum*.

6. Ad *ποιητη* referuntur artes

Mechanicæ, quæ administræ sunt facultatis *præceptuū*, seu politicæ: Medica quæ cognitionē applicat ad opus, nēpe ad sanitatem, & Logica instrumentum doctrinarum reliquarum.

7. Sed explicatiū hæc sic tradi & percipi possunt.

8. Ens vel est vniuersaliter sumtum seu qua Ens (*qua Aristotelis cūrā dīπλωσις* seu *geminatio eſt*) vel definitum seu particula.

9. Ex hac distinctione oritur diuisio Philosophiæ in *vniuerſalē* & *particularē*.
10. Vniuersalis agit de Transcendētib. & vniuersalissimis rebus, seu in communi & confuse res omnes, communesq; earum affectiones exquirit. Ac est **PRIMA PHILOSOPHIA**.

11. Particularis de rebus particularib. vt certis Entium speciebus. Ac est **SECVNDA PHILOSOPHIA**.

12. Porro res (*particulares intellige*) sunt *Necessaria* vel *Contingentes*.

13. Necessariæ quidem, quæ aut semp

funt absolute, vel *κατά πάντα* (*secundum quid*)

14. Necessariæ sunt aut immateriales penitus, hoc est, & re, & ratione a mate

ria secretæ separatæq;: aut materiale^s omnino: aut mediæ, id est, partim seu modo quodā materiales, partim immateriales.

15. Ex huius distinctionis priori membrona scitur diuisione scientiarū theoreticarū, seu cōtemptracie Philosophiæ.

16. Alia enim est *Metaphysica*, quæ Entium est penitus materiæ expertiū ac immobiliū, vt incorporeæ substantiæ tū infinitæ, tū finite. Alia *Physica*, quæ rerum est corporatarum materiæque immersarum. Alia *Mathematica*, quæ rerum est natura quidem sua materialium, sed secundum rationem a materia (*sensili*) abstractarum.

17. Sed & ex tribus modis definiendi diuersis hæc diuisione ostenditur. Qui definiunt quippiā, aut definiūt absq; materia emni, vt *Metaphysicus*. Is enim cōsiderat ea, quæ sunt separata leuētaq; ab omni materiâ. Aut definiūt cū materia sē fili, subiecta nimirū qualitatibus sensibibus, vt *Naturalis Philosophus*. Aut absq; materia sensili quidē sed non absq; intelligibili, vt *Mathematicus*. Is enim nō cōsiderat qualitatates, vt subiectū qualitatib. sub sensu cadētibus, seu vt sūt in corporib^o subiectis illis qualitatib^o, sed qua sunt in substâlia materiali, nō curâs, quomodo cunque seu ad illas qualitates habeant. *Hieron.*
Sauon. in Epitom. Phys. pag. 237.

18. Contingentes RES sunt mutabiles, quæ a nobislibt libere operatib. vel Agendo vel Efficiendo.
19. Seu Res contingentes sunt Agentæ vel Efficiendæ.
20. In agendis, seu *in opere* versatur *Philosophia Moralis* seu *civilis*.
21. In rebus efficiendis versatur Ars. Quo pertinet facultas communis & generalis omnibus scientiis, *Logica*.
22. Nihilominus verum manet, quod dicunt Philosophi, *scientiam esse Necessariorum, siue talia sint simpliciter absolute, siue quodammodo.*
23. Etsi enim quædā res sunt contingentes, tamen in iis intellectus noster inuenit prædicata vniuersalia, & inde necessarias enuntiationes facit, quæ vocatae ratione sciēt. *Te sedere est contingēs.* Sed, *Quod tu sedes, esse contingēs,* hoc ipsū est necessariū. Actiones humanæ sunt mutabiles & variae, sed ipsas mutabiles & varias esse, est immutabile & perpetuum, seu *āti* verū: Sicut equus est corruptioni obnoxius: Sed hoc ipsum nempe *equum esse corruptioni obnoxium,* est aliqd corruptioni minime obnoxium.
24. Distinguēdū igitur est inter Res i-

phas seu subiecta q̄ possunt esse mutabilia
& fluxa, & ipsas de iis p̄dicationes, q̄ sunt
imotæ & imutabiles. Ac tenēdū istud
Thomæ Aquinatis: *Si considerentur no-*
tiones uniuersales rerum sensibilium, omnes
scientias esse de necessariis 1. par. q. 86. art. 3.

III. Disputatio.

THEMATA PRIMÆ PHI-
LOSOPHIÆ & LOGICÆ, quod Ens, qua
Ens, sit subiectum primæ Philo-
phiæ, non Logicæ.

Metaphysicarum subtilitatum in-
dagatio, et si non est utilis ad ma-
chinæ farinarias conficiendas, *vt ait*
Scaliger, exiit tamen animum inscitæ
rubigine, acuitque ad alia, & vegetis
ingeniis summā cognoscendi affert
voluptatem, *exer. 307. sect. 3.*

*Contra M.
Heiz Bu
scherum pro
M. Cornelio.*

2. Tantum virum affensione nostra
dignum putantes, de sententia huius
enuntiati: *Prima Philosophia subiectum*
ad equatum est ens qua ens: disputabimus,
valere iussis iis, quib. *μηδενι δένται οὐδὲ τοις*
βίοις, id est, in nil sciendo vita iucundissi-
ma est.

3. Statuimus autem, eos veram senten-

*tiam defendere, qui negant Dialectici
subiectum esse ens qua ens.*

4. Qui enim huius sit, cum primæ
philosophiæ sit proprium:

5. Prima scilicet philosophia sibi
vendicat τὸν λόγον, & quidem μάλιστα
καθόλου καιρού μέρους, id est, quæ com-
muniter & in genere, non in specie,
rebus competit omnibus.

6. Est enim Scientia Vniuersalis, non
particularis.

7. Considerationis igitur primæ phi-
losophiæ est ens *qua ens*, hoc est, vni-
uersum seu vniuersale, seu cui nullum
certi & definiti entis nomen potest
competere, non singulare (quod extra
intellectum vere consistit) Non, ver-
bi gratia, Deus, non homo, non cœ-
lum.

8. Deus. n. non est ens, vt ens, sed vt
Deus: Homo etiā ens est, non vt ens,
sed vt homo: & cœlū est ens vt cœlū.

9. At Logica docens versatur in mo-
do *differendi*.

10. Operans non tantū in ente *qua ens*
(de eo enim Metaphysicus agit logice) sed in
omni

omni ente, ideoq; ēt in qbuslibet par-
ticularib. entibus & reb singularibus.
Differit.n.de Metaphysicis, Physicis,
Mathematicis, Politicis: & qdē versa-
tur modo in thesi, modo in hypothesi,
modo in genere, modo in specie.

11. At vero, inquiunt, q aduersi nobis sunt,
Logica versatur in öni ente, in quolibet ente:
ens autem quatenus ens Aristotelī idem est
prorsus qnod omne ens, seu quodvis ens.

12. Respondemus afferuerāter, ens qua-
ens esse simpliciter öne ens, neg. somnians neg.
vigilans Aristoteles cogitauit vñq, nec ex in-
terpretib. eius q ita interpretetur, quenq; esse
puto. Et fortasse tu, vt dici solet, heri mihi ta-
lē interpretēm mōstraueris (hoc est nunquā.)

13. Dilcepitat qdē prima philosophia
de omni ente, (quidni enim largiar? sed
sub ratione vniuersali, hoc est in com-
muni & confuse tractat res omnes: nō
versatur in singulis entis speciebus
seu gradibus.

14. Hoc ipsum est q dicit Scal. exer. i.
sc̄t. 3. sola Metaphysica (id est, prima phi-
losophia, se exerceat in contemplatione cuius-
cung; entis quatenus ens, id est, cōtemplatur ens
non astrictum ad certū genus. Et Franc. Pi-
col. in Eth. subiectū Metaphysicæ est

*Omne quod est latissime sumtum. Soncinas.
lib. 4. quæst. Metaphys. ii. Metaphysica
objecitum est ens commune, siue ens in qua-
ntum ens. Et Metaphysicus considerat quiddi-
tates non in particulari, sed in uniuersali. Et
Metaphysica considerat omnem quiddita-
tem, sed non in singulari, nec in particulari:
Ergo in uniuersali: Hæc acutissimus ille.*

*15. Sic Celsus Mancinius Rauennas
philosophus in illustriss. Gymnasio
Ferrariensi in tract. de risu & ridiculis
cap. 8. Metaphysicus, inquit, & Dialecticus
genere conueniunt: Metaphysicus ens late-
sumtum quatenus ens considerat: Dialecti-
cus de omni ente considerat, de quacunque re
disputat. At differunt habitu: Metaphysicus
ens quatenus ens considerat, hoc est, ut a suis
veris causis dependet: Dialecticus probabili-
ter procedit cum agit de ente.*

*16. Sic Hier. Sauan. philos. & theol.
in signis martyrii corona ornatus, Ens.
qua ens, de vniuersali ente interpreta-
tur his verbis in epitome vniuersæ
philosophiæ pag. 201. Scientia particula-
res non considerant ens vniuersale, sed
partes entis, id est, entia particularia. Ens ergo
in quantum ens, non potest considerari nisi a
scientia*

Scientia uniuersali, que est Metaphysica.

17. Sic Nicolaus Tarellus in Cæsis Alpibus: *ens ut ens est ens, cui nullius certi & definiti entis nomen potest competere: lapis non est ens ut ens, sed ut lapis. Homo etiam est ens non ut ens, sed ut homo. Et Deus ens est ut Deus. Ens igitur ut ens genus est maxime καθόλως, indefinitum & uniuersale, non singulariter quiddam extra intellectum vere consistens. Si qua igitur est entis ut entis scientia, generalis haec est de ente, non singularis, de Deo.* Et paulo ante *Ens quaens interpretatur absolute*, pag. 242. Sane si ens quaens, esset simpliciter omne ens, hoc: *Ens, qua ens, est transcendentis: idem esset, quod: Omne ens est transcendentis.* At hoc falsum. Homo enim ens est, sed non ens transcendentis, cum sit in uno praedicamento substantiæ. Cum igitur dicatur: *Ens qua ens est transcendentis: hoc dicatur: Ens uniuersum seu uniuersum esse transcendentis.*

18. At qui nobis aduersantur Omnes & Vniuersum seu commune coniungunt pro æquipollentibus.

19. Grauis profecto hic error est, qui non solum ex communiloquendi

consuetudine, sed etiam ex philosophorum scriptis castigatus est. Zabarella inquit: *Omnis significat uniuersitatem cum distributione in singulos, non cum collectione in naturam unam.* Scal.lib.6. de causis lat.linguæ: *Omnis hoc significat atque si singulos homines (id est singula entia) nominatum redderes usque ad unum ultimum.* Est enim nomine distributium. De uniuerso seu communione studiū dici non potest. Non valet, inquit Simonius lib.1. Amisbeck pag.187 *De propos. reduplicata:* Ens est subiectum in Metaphysicis propter ipsum. Igitur omne ens est subiectum in Metaphysica. Si homo, qua homo est, λόγιος est, idem est, φύσις homo est λόγιος, cōfunduntur τὸ κατὰ παρόν & τὸ καθόλως πρῶτον.

20. Quid queris? Omne opponitur cuiusdam: Cōmune proprio seu particulari.

21. Ex his hoc intelligendum est, τὸ qua ens significare modum considerandi ens, eumque esse generalem.

22. Verum ut hoc plenius percipiatur de vi particulæ qua, seu ut, seu quatenus, quanta possum maxima perspicuitate

quædam ex Scholasticis huc afferam.
23. Quia particula est reduplicans & restrin-

stringēs seu limitās, & mōstrat vel subiectū, vel rationē aliq̄, vel partē certā.

24. Hoc vt excutiatur p̄be, fiat limitatio, vel reduplicatiua p̄prie, vel ætiologica, vel specifica *εἰδῶν*, vel Syneccochica, q̄ tñ alicubi concurrunt.

25. Reduplicatiua p̄prie est qua subiectū tantū repetitur, vt ostēdatur hoc p̄prium esse attributi, vt: *homo qua homo est scientia et capax*. Hic dictio geminās seu reduplicās subiectū declarat, nēpe *φωνὴν* & vernaculum sit scientiæ capacitati, *Christus qua Christus*, id est, qua Deus & homo, redemtor noster est.

26. Ætiologica seu caussalis est, in qua caussa redditur, cur prædicatum de subiecto dicatur.

27. Ætiologica est proprie, vel reductione quadam.

28. Ætiologica p̄prie est, cū ea significat aliqd vere caussā esse p̄dicati, vt: *homo, qua rationalis, est capax discipline seu iπικῆμης*. Hic mōstratur immediata & propria caussa attributi. Vnde homini est capacitas sciētię? A ratione seu mēte, hominis forma. *Animal non qua animal, sed qua calidus est, natura masculū est.*

Nam si definit masculinū esse, non etiam necesse est ut animal perimitur, sed caloris exuperantiam aboleri necesse est: Hæc vere caussa est Masculini. *Christus qua humanitate præditus est, est creature, id est, qua homo est seu propter humanitatem.*

29. *Ætiologica reductio est, cum significatur ea aliiquid esse conditionem, sine qua non conuenit prædicatum subiecto, vt: Ignis qua prope est calefactit, id est, non potest calefacere, nisi sit propinquus, et si propinquitas non sit proprie causa. Hic hortus, quatenus ver veniet, dabit nobis rosas. Corpus, qua in loco suo est, conservatur. Hic qua declarat conditionē sine qua non, quæ improprie causa sine qua non vulgo dicitur.*

30. *Specificatio est, qua determinatur ratio formalis & significatio subiecti, secundum quam ei conuenit prædicatum, vel modus considerandi, qui rem consideratam, quæ per se communiserat, restringit. Vnde tales enuntiationes modificatae dici possunt, vt: Deus qua filius Dei incarnatus est & passus. Hic explicatur in qua significatione acci-*

accipiatur subiectum, ut illi attribui-
tur praedicatum, personaliter scilicet
hic & singulariter accipitur Deus, no
essentialiter & communiter. Corpus
qua ægrotum & sanabile subiicitur
medico. Hic *Qua* includit certū mo-
dum & excludit reliquos.

31 Subiectum adæquatum primæ
philosophiæ est ens qua ens. Hic *qua*
dicit rationem formalem termini cui
adiicitur. Si quis physico subiici dicer-
et corpus naturale qua mobile, is
termino specificante *qua mobile*, cer-
tum quid in corpore naturali scilicet
modum naturalem determinaret.
Huc pertinet hæc exempla: *Caro Chri-
sti, quatenus crucifixæ est, credentibus saluta-
ris est. Caro Christi qua Fili⁹ Dei propria, non
communis hominis caro est, viuifica est.*

32 Referri huc mihi posse videtur
ista quoque: *Animal qua mortuum est ca-
daver. Videtur enim ὁ θεός διατείνει τὸν, i.e.
limitatio dicere rationem formalem
termini animal cui opponitur. Animal
quidem simpliciter prolatum, habet
suam naturalem significationem, qua
significat rem viuētem & animatam.*

K

In præsenti autem enuntiatione, non retinet suam natuam significationem (hæc enim interimitur ab adiecto illo *mortuum*) sed positum est sub determinatione ipsius adiecti.

33. *Synecdochica*, vt vocant, est quæ fit restrictio ad partem. Est quasi *Synecdochica*: quia hic non est *Synecdoche Rhetorica*, vt: *Christus qua homo secundum humanam naturam est creatura. Homo secundum animam est immortalis.*

34. Sed hic notandum secundum quandoque denotare formam, vt: *iste mouetur secundum locum: est coloratus secundum albedinem: hic designatur forma motum & colorem specificans.*

35. Differunt igitur hælimitationes sic: *Anadiplosis seu limitatio καὶ οὐδὲ πλωτὸν nihil diuersum a subiecto significat, seu significat ipsum enuntiati subiectum, sed cum hac conditione, quod primum proprium & immediatum sit attributo, vt: Animal qua animal vigilat aut dormit. Hic proprio tribuitur animali vigilare aut dormire, quia ipsi, id est, immediate, primo, proprie, non quædā causa sit. Ita qua limitatio est reduplicativa subiecti animal, respectu proprietatis dormire.*

36. Vere vel quasi *Aetiologya* seu *κατηγορία* significat causam, quæ aliud quiddam sit quam subiectū, ppter quā prædicatū insit subiecto, ut: *homo qua rationalis est γέλασις*: Hic Quasi significat rationale, q̄ subiecto homini conuenit esse causam prædicati γέλασις. *Homo qua bipes est ambulat*. *Christus seu Filius Dei qua homopagus, est*: hic patet adscribitur Christo propter humanitatem.

37. Reduplicans etiam sine limitatione semper vera est: sed ætiologica, omissa limitatione, interdū falsa est, vt vera est hæc: *Homo qua, id est, quia vinit bibit est ebrius*. Falsa: *homo est ebrius*.

38. Specifica declarat rationem secundum quam conuenit attributum antecedenti: ut si dicas: *homo qua homo species est, id est, nō qua Cato aut Socrates, sed vniuersitate acceptus*. Picolominæ subiectum philosophiae moralis sunt humanæ actiones, ut in iis natum est resulgere honestū, & quoddècer.

39. Quasi synecdochica significat subiectum quo seu inherentiæ *κατηγορία* seu affectionis; ut *Filius Dei qua homo seu*

secundum carnem passus est. Estenim humana natura nō tantū caussa in Christo propter quam vere passio ei tribuitur, sed præterea etiam ipsa subiectū est huius affectionis: plagas enim & vulnera in se recipit *μιως*, impatibilimamente Deitate.

40 Nō nescio equidem in appellationibus & exemplorum applicacionibus esse nonnullam discrepaniam inter quosdam eruditos viros, sed & hoc scio, magnam illam, cum a me, cum ab aliis multis initurum gratiam, qui hæc dexterius tradiderit.

III. Disputatio.

DE REBUS ET HARVM
signis.

Res sunt *Materiales*, aut *Materiæ expertes*, (*vulgo Immateriales*) quāquam certa consideratione quædam etiam mediæ videntur: de quibus alia disputatione.

2 Immateriales sunt aut extra intellectiōnē, vt *Deus*: Aut in intellectu, vt *Notiones*, h. e. rerum species seu imagines. Nā notiones definiūt rērū species mente seu intellectu cōprehensæ.

3 Sicut

3. Sicut enim in speculo ea, quæ videntur, non sunt, sed eorum species: res autem ipsæ sunt extra speculum: (Sicut habet versiculus vetus nescio cuius: *Non est in speculo, quod nos spectulamur in illo.*)
4. Ita quæ intelligimus, ea sunt extra nos: eorū autem species in nobis.
5. *Species lapidis*, inquit Arist. *est in anima non lapis: & anima est locus specierum.*
6. Est igitur quasi speculum rerum intellectus noster.
7. Is agens speciē a re eductā in intellectū possibilē, *ut loquuntur*, imprimit.
8. Species autē seu notiones rerum aut a rebus primum, per sensus omnium, sine humano medio, perfectæ sunt, & ea cognitio dicitur *ωνδηλξις*: Aut per medium humanū extiterū, quia non a rebus, sed a notionibus, quæ essent in docentis intellectū prodire in duos sensus, in visum prescriputram, & in auditum per vocem & sermonem: vnde postea in intellectū ipsum insinuantur.
9. Vox est nota earū notionum, quæ sunt in anima: seu est signū cōceptus,

q̄ est in animo. Intellige hic articulatā, q̄ scripto excipi & exprimi potest.
10. Coniunctio vocum dicitur sermo, quem Scaliger definit, dispositiōnem vocum articulatarum ad interpretandum animū.

11. Scriptura est nota vocis vel vocū.
12. Res quidem, & carū notiones exdem sunt apud omnes populos : Si-
cū ratio & logica ipsa.
13. Sed voces & scriptura non sunt
cædem.

DISPUTATIO. V.

DE ENTE ABSOLVTO ET
non absoluto in primisq; Relatio.

CVm Metaphysica sit scientia spe-
culans ens qua ens: ideoq; cōmu-
nissimas entis distinctiones p̄fiteatur:
placet nobis, q̄ nunc in Metaphysicis
speculationib. toti sumus ad disputā-
dū p̄ponere distinctionē entis, ex de-
pendentia & eius negatione sumtam.

2. Ens igitur est Absolutum vel Non
absolutum.
3. Absolutum est, quod ab alio non
dependet.

4. Est-

4. Estq; absolutū Simpliciter(ἀπλῶς) vel Cum adiunctione aliqua(χειρίτην.)
5. *Absolutum simpliciter seu summe est absolutum ab omni caussa & compositione, ut Deus, quippe qui a nulla prorsus causa dependeat: nec ullam compositionem realem admittat.*
6. Itaq; *spiritus simplicissimus* dicitur. Hic solus ἀντρόπος, nullius indigenus: sibi ipse principium & finis.
7. *Absolutum οὐκέτη est vel absolutum a materia ut mentes creatae. Vel absolutum a subiecta substantia, ut substantia omnes: vel absolutum a relatione, ut quae ad aliud non referuntur.*
8. *Absolutū a relatione est, tum Substantia, tum Quantitas, & Qualitas.*
9. *Substantia est ens αὐθικός ατομ (per se subsistens.)*
10. *Estq; prior accidente seu ente per aliud subsistente, & φύσις Natura, & λόγος (ratione, cognitione, definitione) & χρόνος (tempore.)*
11. *Quantitas & qualitas sunt entia επερμένα, id est, in alio subsistentia, nempe in subiecta substantia: ideoq; dicuntur entia per aliud, alias Accidentia:*

quorum illud (*Quātitas*) est diuisibile, a materia substantiæ, hoc vero (*Qualitas*) indiuisibile, a forma substantiæ proficiscens.

12 Sic & nomina quædam dicuntur *absoluta*: & quidem ex his quædam substantiam: quædam quantitatem: quædam qualitatem significare.

13 Ens non absolutum est, quod ab alio pendet, ut, *a causa, a subiecta substantia, a relatione*.

14 Sic homo non est *absolutum Ens*, quatenus ab efficiente, aut materia pendet. *Scientia* non est *absolutum ens*, quatenus ab animo, *in quo est*, pendet. *Filius* non est *absolutum ens*, quia pendet a patre, ad quem referatur.

15 Non absolutum a relatione dicitur *relatiuum & Ens ad aliud*.

16 Relatiua sunt, quæ mutuo naturæ nexu constant, ut, *signum & res signata, nota & res notata, pater & filius*.

17 Dicuntur & quæ sunt ad aliquid, id est, duo, quæ mutuam habent inter se relationem, hoc est, respectum. *Relatio enim est respectus medius inter duo illa, ut paternitas*.

18 Hinc

18. Hinc & nomina quædam relativa dicuntur.
19. In relatione tria spectantur: *ut docet acutissimus Scaliger* 1. ratio referendi. 2. res subiectæ, quæ deferunt relationem. 3. terminus relationis.
20. Itaq; relatum connotat secum rem absolutam.
21. Sed age hæc explicemus. *Ratio qua Cyrus ad Cambysem ut filius, & Cambyses ad Cyrus ut pater, refertur, est' εἰργεία seu vis illa procreandi tum actiua, tum passiva. Res deferentes relationem sunt duæ substantiae individuae, hic homo & iste homo. Terminus relationis filii est Cyrus, patris est Cambyses.*
22. *Filius itaq; relatum est, sed connotat secum substantiam.*
23. Sed Zabarella in tabulis Logicis terminum alterum accipit, & quidē hic considerans respectum seu relationem ipsam, *Fundamentum & terminum duorum*, inquit, *relatiuorum alterum vocatur fundamentum, alterum v. terminus. Fundamentum vocatur illud, a quo denominatur relatio: terminus v. correlatum: ut si respectum, qui est inter dominum (& seruum*

154 RODOLPHI GOLENII
appellemus dominiū,(id est,domina-
tum,) dominus est fundamentum
huius relationis, seruus v. terminus.
Quod si eundem respectum nomine-
mus seruitutem,seruus erit fundamē-
tum,dominus autem terminus.

24. Summa relatorum genera sunt
hæc: Aut *Æqualia*,vt: *Socius*, *vicus*:
Hæc sunt vnius nominis:aut *Inæqua-*
lia:vt *Seruus*, *Dominus*.Hæc sunt dupli-
cis nominis.

25. Intellige autem hæc de relatis
proprietatibus.

26. Faciunt enim relatiua alia secun-
dum esse,alia secundum dici.

27. Relatiua secundum esse sunt,quæ
habent naturalem cōiunctionem seu
affectionem reciprocam inter se: vt
hoc ipsum quod est esse signum,habet
naturalem reciprocam cōexionem
cum hoc,quod est esse signatum.

28. Itaque simul, non tantum λόγω,
sed & φύσει sunt.

29. Relatiua secundum dici sunt,quæ
ex alio habet nexum reciprocum,seu
quorum respectus est contingens,Sca-
liger vocat, *ad aliquid dicta*, & *quasi ad a-*
liquid

liquid: quia per quandam formam accidentalem attributa ab intellectu sunt ad aliquid, seu re ipsa per se ipsa non possunt referri.

30. *Talia sunt, quae proprie habent essentiam absolutam, non in respectu positam.*

31. *Vt hoc quod est esse caput, non habet ex se ipso reciprocam coniunctionem cum corpore, sed ex eo, quod est, esse membrum ad totum. Sic manus dicitur esse alterius. Sic qualitas, vt, virtus dicitur esse alterius. Sic quantitas dicitur esse huius vel illius.*

32. *Hec inquam proprie& vere & secundum esse Entia absoluta sunt.*

33. *Itaque non sunt vere relativa.*

34. *Etsi non dicantur esse alicuius: non tamen totam suam essentiam in relatione habent positam, vt pater, qui nihil est, nisi respectu filii, & filius, qui nihil est, nisi respectu patris: sed habent naturam absolutam: seu sunt primario entia absoluta: secundario autem dicuntur esse alterius.*

DE SIMPLICI ET COM-
posito.*Thesis I.*

INtranscendētibus numeratur Sim-
plex & Compositum.

2. Omne enim Ens est *Simplex* aut
Compositum.

3. Simplex est, quod $\kappa\alpha\theta'$ $\alpha\upsilon\tau\omega$, id est,
per se vnum est.

4. Eiusmodi est *quod non est resoluble
in partes*.

5. *Quod totum perfectionis dicitur, quia
totum ipsum est, quod est.*

6. Estque summum, velimum, vel
inter hæc interiectum. (Per $\delta\gamma\sigma\tau\omega\mu\alpha\iota\alpha$
est extremū: vel inter hæc. Extremū
est summum velimum)

7. Summum simplex vnum est De-
us gloriosus, nullius indigens, $\alpha\upsilon\tau\omega\rho-$
 $\chi\iota\zeta\tau\omega\zeta$, per se sufficiens.

8. Simplex vnum est materia prima
omnium indigens. Hæc est potentia
pura ad formam, ut fiat Elementum.

9. Interiectum inter summum & i-
mum est mens creata.

Huc

10. Huc refert Auerroes genus generalissimum, ut substantiam in communis et latissime acceptam. Quia non constat ex materia & forma, sicut genera subalterna, ut *animal*.
11. Nec quicquam obstat, quod genus supremum potest dici compositum potestate, quia potest quamlibet formam suarum specierum recipere, & ita ad quamlibet contrahi. Agimus enim de simplici & composito secundum propriam naturam & actum.
12. Compositum est, quod est unum. *Ni àλλῳ, id est per alia.*
13. Eiusmodi est, quod constat e partibus. *ut e materia & forma.* Haec enim causae in scholis partium essentialium nomine celebrantur, & frequentantur.
14. Itaque in eas resolubile est ut in principia. Eiusmodi est homo & omnia, quae infra eum sunt ad materiam usque primam, ut *Cælum, Elementa, mista inanima, mista animata.*
15. Quanquam Scaliger hominem medium facit inter summum simplex & unum simplex, quatenus spectatur simplex intellectu, compositus corpore.

16. Porro potest aliquid simplex esse & compositum diuerso modo: ut Mens seu intelligentia est simplex, quatenus partes proprie non habet, est composita quatenus composita esse intelligitur e subiecto & accidentibus.

Obiectio.

17. Verum obiiciat quispiam: ex materiali (que est perfectibilis & receptiva, ut potentia,) & forma, (que est perfectiva & receptibilis, ut actus,) fieri unum per se, propterea quod sint causa internae coordinatae ad effectum.

Reponso.

18. Resp. Compositum ex materia & formam non est unum per se, ut opponitur τῷ δι, ἀλλὰ id est, ei quod est per alia, seu uni per alia? Est unum per se ut opponitur τῷ κατὰ τὸν οὐρανόν, id est, uni per accidens, cuiusmodi est substantia cum accidente.

19. Quo sensu Scaliger ait: ex substantia & accidente non fit per se unum, quia accidentis non est causa Entitatis simpliciter sed talis Entitatis.

20. Suauius etiam excipienda est Scaligeri & quorundam Scholastico-rum intentio: Omnia quaecunque sub DEO sunt esse composita, etiam materi-

am

am, primam, & hanc quidem ex suo esse & essentia compositam esse. Exerc. 359, scđt.
12. Angelos, licet corpora non sint, esse compositos ex duabus substantiis: altera simili potentia, altera simili actui. ibidem.

21. Puto enim hæc tantum dici posse & intelligenda esse comparatione facta eorum, quæ a Deo sunt cum Deo actu purissimo & simplicissimo uno, qui solus actus purus est, & verissime simplex, qui mera essentia est.

22. Auerroes quidem in comment. 79. primi Physic. ait materiam quasi compositam esse ex esse & non esse: Sed hoc ipso significat materiæ δύα μὲν ἀπόδοσεως, id est, potentiam materiæ, & que respici- entem ad opposita habere essentialē connexionem cum natura materiæ, quæ potentia naturam materiæ ut proprietas comitatur, non vero includitur in natura materiæ, proinde que ei per se inest, non primo, sed secundo modo Aristotelico. Nec dicit absolute compositam esse. Vel: i- deo dicit materiam quasi compo- sitam esse ex potentia ad esse & non

eſe: quia materia primæ eſſentia partim eſt in imperfectione, partim in imperfectione quadam. Materiæ primæ eſſentia eſt perfectio quidem eius, ut eſt aliquod Ens substantiale ab aliis separatum. Sed imperfectio eſt ad ulteriora Entia, ut per formarum receptionem perfici poſſit, id eſt, quia initium eſt tantum substantiæ, nec eſt definita certaque species Entis. Fit autem res singula, ſeu hoc aliquid per formarum receptionem.

23. Postremo tenendum eſt: *Si fiat comparatio generis cum speciebus, quodlibet genus specie ſua ſimplicius eſt, & species magis copofita eſt, quam genus. Species enim præter genus differentiam adiectam habet. Species habet genus, ut eſſentiale commune: Differentiam, ut eſſentiale peculiare.*

Disputatio. VII.

VBI SINT VNIIVERSALIA
contra H. Buscherum.

Thesis I.

VNiuersalia, ut animal, ſunt vel in Individuis, vel in animo, prout diuerſimode accipiuntur.

Vni-

2. Vniuersalia Enuntiata sunt in animo.
3. Non igitur tibi dicendum & inferendum, *vniuersalia extra intellectum etiam esse statuunt magni nominis Philosophi*. Ergo sunt in libris.
4. Sic enim loquendum & concludendum fuit: *Vniuersalia extra intellectum etiam esse statuuntur, sed non nisi in ipsis particularibus, seu singularibus, ut animal in hoc animali, Homo in Catone*. Ergo non sunt in libris.
5. Vniuersalia sunt in libris sicut *Socrates mortuus, qui in sepulcro est, est in libro comprehendente Logicam Aristotelis*.
6. Vniuersalia sunt in speciebus non in libris ut NATVRAE cōmunes. In libris sunt ut notiones.
7. Sed inquis: *Intelligo per vniuersalia, composita, id est, Enuntiata, artium precepta*.
8. Resp. Sed qui vniuersalia etiam extra intellectum esse statuunt, non composita intelligunt, sed simplicia, ut genera, ut sunt animal, homo, Nec ullus vñquam Philosophorum dixit: *Vniuersalia Enuntiata, eadem scilicet numero sunt*

L

*ETIAM extra intellectum. Sunt enim
TANTVM in intellectu, id est, non sunt
Entia realia, sed RATIONIS: sunt mentis
sententiae.*

9. Ergo non sunt eadem numero in charta.
Vna enim & eadem numero res
non est in duobus subiectis genere dis-
crepantibus.

10. At sunt eadem specie.

11. Ut figura, quae est in auro aurei
annuli ob signatorii, cum imprimitur
chartae vel cerae, est non eadem nu-
mero, sed eadem specie in cera vel
charta: Sic vniuersale præceptum in
mente, idem specie est in charta, scri-
ptura, voce.

12. Illud est ut lux in Sole: hoc ut lu-
men in aere.

Disputatio VIII.

*Quæstio. An Accidentia habeant materi-
un ex qua?*

CONCLVCIT VR DISTIN-
cte.

Propositio. Vbstantias naturales & res artifici-
olas sensiles, ut sunt Calceus & domus,
ha-

habere materiam ex qua & fiat & sint,
de quo minime ambigimus: Sed Acci-
dientium non esse materiam ex qua,
docent non ignobiles Philosophi. Vir-
tus exempli causa, inquiunt, vitium, al-
bedo, visio, non habet materiam ex qua. Sca-
lig. exerc. 298. 16. Sed materiam in qua, id est,
subiectum, in quo sunt, ut albedinis materia,
in qua est paries vel cygnus.

2. I. Quod enim materiam ex qua
habet, generatur. Accidentia (*abso- Rationes
lute accepta seu pura*) non generantur.
Sic Auerroes: Non albedo sed album ani-
mal generatur. Ergo.

3. II. Et si accidentia sunt formae simplices
non habent materiam ex qua. At primum.
Igitur & secundum.

4. Et Accidens si habet aliam in se ma-
teriam prater eam in qua est, erit substan-
tia in substantia tanquam in subiecto. Sca-
lig. exerc. 10.

5. Sed non desunt, qui dicant, ne- *avocatio-*
re esse ut accidentia materia ex qua habe- *ris*
ant.

6. Si enim, inquiunt, accidentium materia Ratio
ex quanilla est, erit nunc accidentium creatio

id est, accidentia fiunt ex nihilo. At non hoc. Ergo nec illud. Bodinus propositionem negat, quia sentit formas & accidentia de nihilo generari, id est, de nulla materia, non vero produci de finu materiae. Vtitur autem hoc argumento lib. i. Theatri Nat. Pag. 65. Omnes formae naturales interit subiecti praeter humanam intercunt. At quod interit & in nihilumabit, ex nihilo prodissse & extitisse oportet. Est enim corruptio nihil aliud quam interitus forma, qua in nihilum evanescit, ut generatio est, ortus formarum, qua ex nihilo fiunt, id est, qua non aliunde prodeunt, quam ab efficiente. Et paulo post: Formae interitus subiecti in nihilum abeunt. Ergo de nihilo, id est, de pura priuatione in actum prodeunt non aliter quam figura in ceram sigillo impressa de nihilo, id est, de nulla materia exsistit. Et paulo post: Quicquid corruptitur tandem in ea ipsa redit, exquisibus componitur: Et ex iisdem constituitur, in qua dissoluitur. Ergo si formae ad nihilum recidant, oportet eas ex nihilo extitisse.

Difinition. 7. Nos distinguimus: Accidentia non habent materiam ex qua continent.

Nam

8. At est eorum materia, ex qua una cum substantia fiant, oriantur, existant: habent materiam tanquam principium, ex quo educuntur: sicut est eorum subiectum, in quod educuntur: quod abusue etiam materia dicitur: & a Zabarella *materia extera*.

9. Nam ex nihilo nihil fit, sed ex aliquo aliquid. Accidentia sunt aliquid. Ergo non fiunt ex nihilo, sed ex aliquo, hoc est, non creantur.

10. Ex materia autem una cum forma educi proprie dicuntur accidentia fixa seu permanentia, ut *superficies, color: qualia non sunt tempus, motus.*

11. Accidentia tamen nonnulla, quae *Exceptio*, sunt opera rationis nostrae seu *inventiones*, habent materiam, ex qua constituantur, & constant: ut *oratio ex verbis & rebus. Artes & scientiae ex preceptis uniuersalibus: Syllogismus ex terminis, utremota, ex enuntiatis, ut propinquam materia.* Et rerum Geometricarum materia est intelligibilis, non sensibilis. Scalig. in exer.

12. Quæri hic potest de eo, quod Zabarella Nutritionis & Accretionis materiam ex qua facit alimentum. lib. de accret. & nutrit. cap. vlt.

13. Respondeo. *Nutritio*, hoc est, aggeneratio partium materiae in corpore viuente fit ex alimento extrinsecus admoto, sed non est ex eo. *Accretio*, hoc est, motus viuentis corporis, quo totum & omnes partes secundum omnes simul dimensiones extenduntur ad maiorem quantitatem, fit ex alimento in maiores consumitis partibus partes substantiae conuerso, sed cum iam facta est, non est ex eo.

14. Responderi etiam potest: *Nutritioni* & *accretioni* tribui materiam alimentum metaleptice, quia id quod nutritione & accretione fit, materiam ex qua habet alimentum, hoc est, quia alimentum est materia ex qua partium materia, que in nutritione aggeneratur, & maiorum substantiae partium, in quas conuersum est in accretione. Idem alimentum est facultatis nutritiæ & auctricis obiectum seu materia circa quam.

15. Res artificiosæ sensiles sicut substantiæ naturales habent materiæ ex qua

qua & sunt & sunt, ut *domus calcens vestis*

16. Ad extremum accidentia omnia
habent aliquid simile seu ἀνάλογον ma-
teriæ: Habent enim suam essentiam
conflatam ex potentia & actu, seu in se
habent aliquid internum tāquam po-
tentiam, & aliquid tanquam formam,
qua sunt hoc quod sunt. *Scalig. exerc.*
325. sect. 2. Et eatenus Entia compo-
sta sunt non simplicia. Nunc speciatim
respondeo ad rationes oppositas in
thesib. 2. 3 4.

17. I. Quod materiam ex qua habet,
vel generatur simpliciter, vel conge-
neratur, Physica accidentia cōgene-
rantur ut *substantiae naturales* generantur.
At Logica hæc *Syllogismus, Enuntiatio*
&c. generantur.

18. II. Accidētia sunt formæ simplices
sed non omnia. Quæ igitur compo-
sta sunt, in partes sunt diuidua.

19. Axioma: *Accidens si habet ali-
am in se materiam præter eam materiam,
in qua est, id est, præter subiectum, erit sub-
stantia in substantia: non est verum, nisi
restringatur ad materiam sensilem*

& corpoream, Ut: frigus aquæ si habeat aliam in se materiam sensibilem, Physicam, corpoream, præter materiam, in qua est, id est præter subiectam aquam, tum substâlia ut materia illa sensibilis & naturalis erit in alia substantia, scilicet completa, materiata, composita, nempe aqua.

Disputatio. IX.

Quæstio de Princípio Accidentium: An omnne Accidens proficiatur a substantia? Et an Accidens habeat aliquid in se esse entiale.

I. Distinguitur. II. affirmatur.

Thesis I.

ET si accidentia pendeant a substantia ut principio efficiente & subiecto (quia iis subiicitur & substat) tamē cum accidens sit per propriam atque internam rationem Eas, necesse est ut aliud etiam habeat principiū & causam.

2. Syneccтика hæc est & proxima, a qua pendet Propria Quidditas.

3. Exempli caussa, color habet subiectā substantiam cui inhæret, in se vero essentia quæ est

est color, quæ est a subiecto, hoc est, substantia, ut causa efficiete. Ex qua essentia proprium illud visibile producitur. Scaliger 325.

4. Non igitur negandum est ACCIDENTIS ab se quicquam esse.

5. Nec dicendum: *Accidentia nihil a liude esse quam substantiarum: aut cōmode hoc explicandum, cauteq; accipien-* Aristoteles
7 primaphi-
losophia,
Accidens est
ens quia
entis.

6. Accidentis in summo genere es-
sentia est in subiecto inhærentia, qua
distat, seu differt a substantia.

7. Sed & accidentis in specie habet
in se aliquid esse essentiale & internum,
quo differt etiā ab aliis accidentibus:
*vt Visionis essentia est perfectio animæ ex pro-
prio obiecto.* Scalig. 298.16.

8. Idem hanc essentiam formā esse
negat, quia intelligit formam physicā,
q̄ est altera pars cōpositi. At Accidens
fere simplex qddam est, nec habet ve-
rā materiā. Ergo nō habet formā physicā.
9. Habet a. formā analogicā & logicā.
Sic visionis essentia, hoc est, quiditas est
formallogica, qua visio est hoc, quod est.

10. Accidens est ens qua entis, qua-
tenus intelligitur fluere a substantia,

seu p̄duci in esse, ut loquuntur, a substātia & non habere p̄priam hypostasiū, seu non posse extra substantiam seorsum existere. Atq; hac cōsideratione ens per aliud dici potest: Alioq; Accidens est ens, nō vt inēst, sed vt ēst, p̄tē igitur ens, id ēst, per suam essentiam: Accidentia vt referuntur ad substantiam, vt ad subiectum, ita non dicūtur esse, sed inesse. At accidentia, vt simul cum substantia ~~adverser~~ (ad unum) nimīrum ad ens referuntur, per se esse dicuntur id, nempe quod sunt, (et si entis naturam & nomen diuersa ratione, seu gradu inæquali participant. Nam substātia primo *ens*, dicitur, *accidentia* secundario.) Ac ita habent propriam essentiam.

11. Sed an omne Accidens fiat a certa substantia, vt a causa efficiente, quod ait Scalig. exerc. 10. & 326. 2. nō immerito in dubiu vocatur. Alibi ait, quædam accidentia manare ab accidentibus, vt species. Exerc. 2.

12 Verissimum est, quædam accidentia proficiunt substantia, quædam ab accidente.

13 Vt igitur concilietur sibi ipse Scaliger

liger sic dico : Accidens oritur & exsiftit a substantia, vel remote ac mediate seu propter aliud: vel propinque & immediate , seu per se , modo per transmutationem , modo per emanationem, vt oratio manat a substantia humana , leuitas ignis manat a summo calore ignis proxime. Calor ille ignis est ab essentia ignis. Est igitur leuitas in igne a substantia ignis remote & mediate, seu vt a causa remota & mediata.

14. Sic relatio adminiculo accidentis absoluti substantiae inest ut subiecto. Duplum & dimidium sunt relata accidentia. Relatio autem hæc inest substantiæ propter numerum : Quatuor homines pares sunt respectu quinque. Hæc relatio inest hominibus seu substantiæ medio seu interuentu numeri , qui accidens est. Pater relatum accidentis est. Paternitas relatio non immediate inest substantia, sed interueniente accidente , alio nempe, vi & ἐνέργειᾳ generandi. Hinctale accidens intercedens dici solet *Fundamentum relationis* , qd hæc adminiculo illius substantiæ inhæreat seu insit.

15. Relatio enim est debile accidens,

Indiget igitur subiecto: qua accidens est. Fundamēto vero, cui innitatur, alio accidente: quia debile accidens est, & infirmaz, ut loquuntur Scholastici, Entitatis.

16. Sed redeo ad verba Scaligeri & ad ea annoto: verbum *fluendi* magis tribui a Philosophis accidētibus proficiscentibus ab internis principiis es- fentialibus, de quo accidētium nume- ro sunt potentiaz.

D I S P U T A T I O X.

D E CAVSSA M ALI ET VITIIS.

DE natura & caussa vitii rectius phi- losophabitur & ἀνθρώποις ac subtili, q̄ doctrinā SAPIENTIAE intelligit.

2. Nos ad sacram paginam, qua di- uina sapientia continetur, dextro, ad primam philosophiam, & logicam si- nistro oculo respicientes, sententiam veram de iis proponemus.

3. Αφομιλ, id est, occasio disputatio- nis nobis fuit, q̄ Dionysius Areopagi- ta in lib. de Diuinis nominibus, vitium, ait, carere efficiente, essentia & fine. Et Fr. Pi- colomineus in doctrina Ethica *Causā* vitii

vitiū esse nō per se, sed ex eventu (id est, per accidens) non vere efficientem, sed deficientem.

4. Nam si vitium caret essentia, an nō nihil est? Si efficiente, quomodo verū istud? Nihil est sine causa. Si efficiēte per se quomodo homo spōte vitiosus ab Aristotele in Ethicis dici potest. Si fine cur adeo appetitur?

5. Primum igitur de natura vitiī te-neamus hæc axiomata. Primum: *In vito considerantur Materiale & Formale: Materiale est ipse motus & Actio.*

6. *Formale defectus & discrepantia a norma & rectitudine. Secundum: Vitium ut malum nō est ens positivum, sed significat absentiam boni seu negationem boni priuatione.*

7. *Si enim malum esset simplex negatio boni, omnes creature essent male, cum de iis multa negentur bona, qua sunt Dei.*

8. Tertium. Bonum est subiectum mali, substratum est malo, & malum est in bono.

9. Et quidē Bonum nō materialiter tantū ut ens est, sed etiam formaliter ut bonum est, subiectum est mali.

10. Cum enim sit priuatio, necesse est ut sit in subiecto apto nato. Hoc autem subiectū, cum sit ens positivum

bonum sit oportet suapte natura. Est
igitur malum in bono.

11. Bonum hoc est NATVRA, quæ si
non esset, nec res aliqua mala esset.

12 Idem igitur subiectum quod est
suapte natura & συναρμός, seu in abstra-
cto bonum, simul est accidentaliter &
παραρμός seu in concreto malum.

13 Vt homo dum labitur, Bonum manens fit
malus, & post lapsum BONVM est malus nō
Malum. Ante lapsum homo Bonū est bonus.
Bonum quidē naturaliter & σωδῶς; Bonus
vero moraliter, mutabiliter & accidetaliter.

14 Adde quod boni subiectum est bonum,
Ergo & malis subiectum est bonum.

2. *Probatio.* 15 Ratio consecutionis Topic. quia
subiectum formæ seu habitus & priuationis
idem est, ut idem subiectum est recipiens te-
nebras & lucem scilicet aer.

16 Consentiant igitur bonū & malū,
vt subiectum & adiunctum, nec sunt
Consecutariū. contraria seu priuatione opposita.

17. Ideoq; recte dicit, Bonū est malū (qua
depravatū, qua vitiatū, qua corruptū.)

Consecutariū. 18. Non sunt priuationia, quorū alterū
inest, alterum non inest. Malum inest
Probatio. nempe in bono: Bonū vero non inest,

quia

quia re non differt ab ente (*Postiūo,*) Scal. 307.27
sed tantum conceptione. Et si in esset,
in esset in se ipsum, vel certe non esset
subiectum boni.

19 Contrarium non subiicitur con-
trario, non est in contrario.

At malum non est nisi in bono. Probatio 2.

Ergo malum non est bono contrarium.

20 Et tamen verum manet illud, *Ma-*
lum esse priuationem boni, ideoq; *malum non*
esse bonum, & *bonum non esse malum*. Sic
enim ut bonum & malum accidentia
sunt numero vnius subiecti, ita differen-
tiunt ut $\tau\acute{e}pnois$ & $\xi\acute{e}\zeta\acute{e}\zeta\acute{e}$. Et malum cōtra-
rium est ei tantum bono, q; sub eodē
cum eo genere cōprehenditur: malū
non continetur in prædicamēto sub-
stantiæ: At bonum quoddam in hoc
prædicamento continetur. Ergo *hiic*
tantum bono malum non est contrarium.

21. Quartum. *Malum omnino seu sum-*
mum non datur, et si summum bonum datur,
id est, ab omni omnino malo secretum, nullius
prositus malī particeps.

22 Summum enim malum simplici-
ter excludit & tollit omne bonum.

23 Excludit igitur & subiectum ut Probatio 2.
bonum essentiale.

24 Ita ergo nullum habet fundamē-
tum, in quo sit, & quo nitatur, & sta-
tuitur accidens sine subiecto, quod
naturæ & veritati repugnat.

25 Itaque nihil omnino est malum
summum, id est, quod & accidentale
& essentiale bonum excludit seu tota-
liter, ut loquuntur, tollit bonum.

*Declaratio
à simili.* 26 Sic non datur viuens adeo ægrū,
vt prorsus nihil includat, seu habeat
sanitatis.

27 Quod auctoritate etiam Auerrois
in 2. anal. poster. probatur. *Aegritudo non*
potest corpori competere sine aliqua sanitate,
qua tanquam fundamento nitatur.

28 Vnde dici potest: *sanitatem, que ad-*
huc reliqua est, in ægro, ut Bonum, esse cau-
sam efficientem, vel sine qua non sanitatis,
qua recuperatur.

29 Præterea si malum perfectum sit,
cū quo scilicet nihil maneat boni (id
est, *si omnino perfectum sit*) se ipsum de-
struct. *Aristoteles in Ethicis.*

30 Verum igitur est &c hoc, contra
Manichæos tenendum arcte: *Nullam*
naturam posse esse summe malam, ita ut ni-
hil prorsus includat boni. Essentiale enim bo-
num

num manet, ut dixi.

31 Et falsum istud eorumdem, *vitium esse Naturam seu substantiam.*

32 Verum iterum hoc Augustini:
Etiam corrupta natura, qua natura, bona est, qua corrupta, mala est.

33 Estne igitur vitium Ens, an non Ens.

34 *Malum ut malum est non Ens, vitium ut vitium est malum.* Ergo vitium ut vitium est non ens. Argumentatio Piccolominei est. Maior adeo vera est, ut etiam de turpi, opposito pulcro, scribat Scaliger. Ex. 300. scđ. 3. Turpe est quasi non Ens, quia abest ab eo, quod potest aut deber adesse, videlicet Bene.

35 At: *si vitium, ut vitium est, est Ens.*
Vitium, ut vitium est. Ergo est ens. Mea argumentatio est, cuius propositionem probat acutissimus Scaliger ex. 307. scđ. 27. Esse & esse Ens idem est, neq; differenti si loquendi ratione. Assumptio probatur. *Quia vitium est in subiecto.*

36 *Malum ut malum non est, inquit Piccolomineus.*

37 At *inest ut accidens, inquam ego.*

M

Ergo est: *vt ante.*

38 Accidentia enim sunt entia, non
ut insunt, sed ut sunt. Insunt, qua sunt
accidentia: sunt, qua entia. Et si pec-
catum prorsus non est, seu non est Ens,
quomodo odio dignum? cum non Ens
tis nulla sint attributa.

39 Conciliatorem tamen hic facile
audio. Vitium ut vitium, *id est*, ut recessus
a lege, a medio, a recto, est non Ens,
id est, non est Ens aliquod existens po-
situum. Est vero Ens priuatuum, non
plane nihil, praesertim cum priuatio
sub certo determinatoque sit genere.
Et si igitur vitium non sit natura &
substantia; tamen vitij est essentia, *hoc*
est, *λόγος* seu ratio quædam. Forma e-
nim & quod quid est dicitur essentia
rerum. Natura autem vitij est recti
eueratio & a lege auersio.

40 Malum non est talis differentia,
ut cum aliquo speciem constituere
possit.

41 Nam vni speciei contrariæ diffe-
rentiæ tribuine queunt. At iisdem An-
gelis bonum & malum attribuitur.
Malum igitur non est differentia specifica,

42 Atque

42. Atque hæc de natura vitij a nobis breuiter decursa sunt.

43. De Efficiente porro audire cupis, & tandem de fine. Vitij qua vitium efficientis causa per se nulla est, quibusdam Scholasticis, sed tantum per Accidens, eaque vel Propinqua vel Remota.

44. Primum Bonum inquiunt, ratio & voluntas, libertas & ~~προσόπου~~ est causa boni, actionis, qua actio, cum qua quia cōnexa est priuatio alicuius boni, nempe rectitudinis, etiam est causa per accidens mali propinqua, ut vitij. Et malum nō fit per se a malo. *Deinde* iis Deus est causa remota per accidens vitij, & non est.

45. Est, tum quia Deus est causa principij, a quo proxime pender peccatum: (quicquid enim est causa causæ est etiam causa consequentis effectus.) tum quia est aliqua causa materiæ peccati, nempe operis, ut est opus & bonum aliquod.

46. Nihil enim adeo malū, quin nitratur aliquo bono. Et secundæ causæ

non possunt operari sine prima conseruante.

47 Et non potest a summe bono aliquid non bonum vel fieri vel cōseruari. *Scalig. 307.27.*

48 Non est Deus causa remota per accidens peccati ut peccatum, *id est,* recessus eīta lege Dei.

49 Hęc docent Scholastici, quę partim dextre intellecta, partim sobrie considerata, et si fortasse non negaveris, ramen mihi paulo aliter & distinctius, minorique cum subtilitate differenda videntur.

50 Meam igitur sententiam, quam cum iudiciis omnium eruditorum congruere cupio, breui complectar.

51 Causa per se prima, summa, antiquissima vitii est potentia ad utrumque in voluntate creata, qua dñe vo-

luntas est mutabilis & vertibilis.

62 Primus noster parent natura erat aptus natus (ait *Scalig. ex 307. sect. 25.*) ad disceptandum de duobus contradictioniis, ut alterum eligeret.

63 Et Angelorum arbitrium erat liberum & indifferens ad bonum & malum.

54 Nunc

54 Nūc vero vitij caussa est Naturæ corruptio, peruersa ratio & deprauata voluntas, seu iudicij & appetitus depravatio.

55 Voluntas ab officio non discedit, quin intellectus ipse a recta via deflexerit. Non est peccatum in voluntate, quin sit defectus in ratione. *Thomas Aquinas.*

56 Nec Diabolus, nec Adamus natura malus est, id est, ortu aut naturali essentialique proprietate.

57 Nos sumus mala natura, id est, ortu, stirpe naturali, propagatione & corruptæ naturæ contagione. Hinc enim in nobis prauitas naturalis.

58 Angelus bonus seu ἀγαλοδάιμων, qui postea evasit malus, seu κακοδάιμων, unus idemque numero est, non duo specie aut subiecto. Idē iudicium esto de Adamo stante & integro, & de Adamo lapso, & depravato.

59 Hanc sententiam didici ex Iacobō Schegk. philosopho acutissimo. Is ^{Potentia et traditionis} de malis in communi differens, malū, inquit, *per se* caussa est δύρξις αὐτιφάσεως in materia & voluntate creata, quares sunt

mutabiles ex nō meliore statu in dete-
riorē, & rursus ex deteriori in meliorē.

60. Deus non est auctor vitij forma-
liter, *id est*, qua vitium est, seu qua ma-
lum est, i. defectus & deformitas cul-
pæ non est a Deo neq; per se, neq; per
accidēs. Nulli enim malitiam instillat,
nec hominem aut angelum creauit
ad malum propensum.

61. In peccato aliqd est, cuius est Deus
aliqua caussa per se cōcurrēs cū volū-
tate humana, nēpe actus positius, qui
subiacet malo, seu subest malitia pec-
cati, & pars huius materialis dici con-
sueuit, b. e. actiones ipsæ, quib. defor-
mitas, prauitas & āropua īest vitii, vt sūt
Entia positiva, sūt a Deo ut causa universalis.

62. Vitium non cadit in Dei volun-
tatem approbantem & simpliciter, vt
peccatum est. At cadit in voluntatem
Dei permittentem, *id est*, non inhibē-
tem & modo quodam, quatenus ordi-
nat illud ad bonos fines. Seu pecca-
tum sit voluntate Dei, non approban-
te, sed permittente, hoc est, inhibēte.
Quia, vt ait Sc., *permisio est signum remissæ
voluntatis ex 307, l. 25.* Et nihil sit neque
Deo onole spestante, neq; inuito.

63. Malum aliquo modo fit præter Dei prouidentiam.

64. Non enim assentitur, non approbat: aliquo modo nō fit præter illam: quia non invita illa. Eſſet enim neceſſitas cogens ad cōtrarium, quod ridi- culum eſt. idem Scalig.

65. Ex antecedentiū igitur confide- ratione intelligenda ſunt hæc eiusdē.
ex.307.ſ.25. A malis penitus abeſt diuina pro- uidētia. Malū enim eſt non Ens. Non Enticū vero Ente nulla cōiunctio. Intelligit enim Deū non eſſe cauſiam efficientā mali.

67. In vitii a&ctione, quæ partim exte- rna, partim interna eſt, quinq; gra- dus conſiderantur. Primo *Paris Helenā videt, & cognoscit.* 2. iudicat obiectum hoc bonum delectabile & amabile, ideoq; appetit.
3. consultat ac deliberat ſine rapienda, 4 ſen- tentiam enunciat: Rapiam, & huic ſen- tentiæ affiſſionem præbet. 5. Locomotrix vi ſen- tentiam exsequitur, mouet pede., admouet manus & ita perpetrat facinus Paris.

68. Bonum non eſt per ſe finis mali, cum per ſe malum non ordinetur ad bonum, ſed ſit defeſtio ab illo.

69. Accidit igitur peccato ordinari ad bonum.

AN RATIO N E C A P T V S
 nostræ intelligentiæ Deo con-
 ueniat genus, &c.

Affirm.

Q Vicquid primæ caussæ Deo sub-
 est, ut *creatura omnis*, quodammodo
 est compositum. Itaque proprie
 genus & differentiam habet.

2 At Deus adeo simplex est, ut non
 habeat principia compositionis, nec
 in *genus eius* illa sit diuersitas.

3 Itaq; proprie exquisiteque ei ge-
 nus & differentia tribui nequeunt.

4 Quod vel inde apparet, quod
 Deus, cum existeret solus, nempe ante
 mundi creationem, nihil commu-
 ne cum quoquam, nihil differens a
 quoquam habebat.

5 Nostrí tamen, qui omnia per ge-
 nera & differentias, siue substanciales,
 siue accidétales, cognoscimus, respe-
 ctu, genus & differentiam admittrit.

6 Eaténus igitur Deum in prædica-
 mento substantiæ colloco, quod Da-
 niel Hoffmannus tolerare nō potest.

7 Sed

7 Sed idem ante me fecerunt Aristotelici egregij, inter quos Frāciscus Tidicāus, qui quidem hoc argumento vtens, propterea, inquit, pono Deum in categoria substantia, quia Deus est ens, & tale ens de quo dialectice aliquid docere & discere possumus, formando de Deo propositiones.

8 Quia enim in praedicamentis subiectum logici proponitur, id est, cui logicus sua opera accommodare potest, Potest autem de Deo formare definitionem, propositiones & syllogismos. ideo recte existimo in substantia etiam divisione Deū inter entia incorporea, id est, spiritualia censeri.

9 Nicolaus Taurellus in eadē sententia est, & nititur eadem ratione, Nam in Triumpho Philosophiae inquit: *Mea sententia cum Deus sé cognoscendum etiam nostris mentibus obtulerit: & praedicamenta sint rerum intellectarum; non absurdum fuerit, si ipsum substantia praedicamento comprehendenderimus.*

10 Obiiciunt primo, in Deum non cadere accidentis. Ergo Deū etiam non debere dici substantia, nec ponи in categoria substantia.

11 Sed

*Causa non
men Deo
accidit.*

11. Sed recte responderetur, id praeconcludi, eo quod accidentia non faciunt substantiam. Negari etiam potest antecedens. Quia nostri respectu Deo quedam accidentia tribuuntur ut causa, externa actiones, &c. Nostri dico respectu: quia si ut ab aeterno, sic in aeternum solus existisset, accidentium nullo penitus modo rationem admitteret.

12. II. Deus a creaturis differt infinite. Ergo non est in eodem praedicamento cum creaturis.

13. Taurellus negat maiorem his verbis. Si nulla Deo ratione cum suis conueniret operibus & effectis, non posset uno genere cum iis comprehendendi. Sed quia substantiae quaevis ut & ipse Deus per se non in aliquo subsistunt, causaque & effectus ratio, non infinitum inter Deum & cetera discrimen esse docet, quacunque sunt quodammodo conuenire statuimus. Deus itaque & cetera in eo conueniunt, quod per se (qua substantiae definitio est) subsistant.

14. Simon etiam Simonius, etsi in suis scriptis magis Scholasticos, quam Peripateticos sequatur, meam tamen sententiam approbat, his verbis lib. I.

An-

Antiſchegk. *Deum in supremo gradu categoriæ ſubſtantia colloco. Neque enim repugnat perfectioni prima cauſa, id est, Dei, prout in genere Entis a nobis reſpectu nostri modi cognoscendi ponitur habere principium, a quo noſtra de Deo cognitione, ut ab effe-cto poſteriori & notiori, nobis incipit. Omni-no Ens & Entis notio prius ferit mentem noſtram, quam Dei notio, cum ipſe tamen alioquin primum ens sit, id est, omnis entis cauſa. &c.*

15. Dices : *deprimitur abſolutiſimum Dei ἀρχήν (id est, Deus non manet quid prius ente) ſi collocetur ſubente.*

16. Resp. Deus quamuis non sit o-mino prior ratione nostri modi in-telligendi, quo videlicet multa de eo demonſtrantur, re tamen ipſa & ra-tione ſui ſeu ſuapte natura abſolute prior eft in ordine & enumeratione entium-

17. Tribui autem aliquid rei re-ſpectu noſtræ cognitionis & captus noſtri, quod per ſe non habet, exem-ple eft aeternitas. Hæc abſolute & ſua natura partes non habet. Sed cum nos & versemur in tempore , &

infinitum simul comprehendere mēte nequeamus, fieri non potest, quin dū de æternitate loquimur, aut speculamur voce *Nunc ipsam* in duas partes **A** & **I N** præteritum & futurum distinguamus. Von nuhn ahn bis in Ewigkeit/von Ewigkeit zu Ewigkeit.

¹⁸ Audiamus quoque loachimum Perionium lib. i. Dialectices: *Deum in Categoris substantia collocemus*, praefertim cum de eo quæri multa possint, quæ adim: non debent Dialecticæ, quam de omnibus rebus differendis rationem Aristotelè scuti definitione explicauimus. Nam qui *Deum propterea in Categoris substantia esse negant*, quod in *Deum accidens nullum cedere possit*, ij non satis perspexisse videntur Aristotelis sententiam. Is enim & de Deo quæri a Dialecticis vult quædam, & ipsum expertem esse omnis mutationis docet. Cum igitur *Deum* in hoc genere reponit, non hoc vult, aut ad eum aliquid accedere, aut ab eo decedere, sed modo quodam, quem exprimere non possumus, ei conuenire, quæ aliarum Categoriarum sint propria ut virtutem, ut numerum, ut actionem.

actionem. Hunc sequitur interpres Celsius Secundus.

18 Sed disputationem hanc abrum-
po ut satis superque nugatus, commo-
dum enim mihi aurem vellens Tau-
rellus, simul, inquit, *Scholasticorum nugas
miror, qui de lana caprina tantum rixan-
tur, seque plurimum torquent, an Deum in
pradicamento comprehendere debeant.* Neu-
trum siquidem valde reprehendi posse seu
affirmaueris seu negaueris, ipse prout tibi
scopum proposueris vel rerum omnium vel
finitarum solummodo. De primis rerum
principiis pag. 175. in philosophiæ tri-
umpho.

20 Non possum tamen, quin δια-
φαγὴ τὸ φυσὲ λόγος τὸ δεῖνος, hanc dis-
putationem claudat: *Si Deoratione pra-
dicationis & propter nostrum modum intel-
ligendi licet tribuere quasi accidens, multo
magis licet ei tribuere quasi genus.* Ratio
cōnisci, quia genus ad essentiam per-
tinet, Deus autem simpliciter sim-
plex est essentia, & nihil est in Deo,
quod Deus non sit. Bernbar. in tractat.
de diligendo Deo. At ratione prædica- *Affumatio-*
tionis & modi nostri intelligendi tri-

buitur Deo Quasi accidens, vt Deus
sit quasi subiectum.

Conclusio. Ergo multo magis tribuitur ei qua-
si genus.

21 Assumptio probatur. Cyrill.lib.11.
Thef.cap.1. *Voce modoq; dicendi accidentia
in Deo esse dicimus. Quia modo accidentium
illa intelligimus: Et: Sapienter certe dicitur
Deo substantia nihil accidere, quia in se ipso
perfecta est. Sed tamē cogimur nonnunquam
Quasi accidentia, etiam si omnino non ac-
cidat Deo, hęc dicere, & mente accidentium
modo concipere.*

22 Manet nihilominus Deus in se
simplicissimus, sicut non est re ipsa
compositus, et si distinguo hoc eius
attributum (*vt misericordiam*) ab illo
attributo (*vt a iustitia*) & aliter consi-
dero definitioq; hoc quam illud, quod
*Athanasius dialogo de Trinitate, vel ipso
Hoffmanno citante & approbante
loco 2. de Deo lib.5. docet his verbis. Illa di-
uersitas est καὶ διαφόρες ἀτίνοιαι (secundum
differentes considerationes) & καὶ οὐρανοί (non
secundum compositionem realem.)*

D E P R I N C I P I O I N D I-
uiduationis, hoc est, constitu-
tionis individui.

Id est,

*Per quid res communes & dividuae seu commo-
nicabiles pluribus, ut homo, equus, & omnino
omnes, que pluribus insunt & attri-
buuntur, sicut singulares & in-
dividuae, ut. hic homo,
hic equus.*

S Vbstantia est Materiata vel Abiun-
cta a materia.

Substantia materiæ expers per se ipsa
seu suapte natura est Hæc. Quia est
simplex.

Substantia materiæ particeps, quia
est composita, de ea quæritur, vnde
seu cuius vi constituantur, & reddatur
hæc seu singularis.

Hæc est vexatissima & valde nobis
illæ illa quæstio de principio individua-
tionis. Acutissima sane ingenia fece-
runt eam implicatissimam. Differam
igitur de ea exactius, sed quanta pote-

to maxima cum perspicuitate & breuitate: non reformidans eorum iudicium, qui subtilitates hic mihi obiciunt. Non equidem inferior eas, sed simul dico, et si sint animis otiosis otiosæ & inutiles, tamen vegetis ingeniiis summā cognoscendi afferre voluptatem, eaque deducere ad summū fastigium eius sapientiæ, quæ rerum omnium principia contemplatur.

Propositio.

In magna igitur opinionum varietate reperio principium individuationis, alios accidētia, alios existentiā, alios ipsam substātiā, alios efficiētē caussam, alios materiam designatam, alios formā in materia vel simul vtramque facere.

I. Quod accidentia non sint.

*Tractatio
per Apollonij
Socratis.* Individuum non est hoc ab accidentibus: Quia nullum accidens potest esse principium substātiæ. Substantia prior est natura seu perfectione accidentibus. Substantia non pendet primario ab accidentibus. Accidentia singularitatē supponunt & consequuntur potius quam constituunt.

II.

II. *Quod non Exsistentia.*

Nec exsistentia, hoc est, ultimus
rei actus ac complementum est prin-
cipium Individuificū, id est, cōmunes
naturæ per exsistentiam non fiunt in-
dividua.

*Quia quod non necessario, sed contin-
genter de Individuis dicitur, id nequit esse
ratio interna singularitatis, alioqui singula-
ria effent contingenter singularia.*

At exsistentia contingenter conuenit re-
bus omnibus infra Deum, etiam individui-
bus, cum ea aliquando non fuerint. Ergo
exsistentia non potest esse principium seu in-
terna ratio singularitatis.

Quod supponit distinctionem in-
dividuorum sub eadem specie, id non
est principium distinctionis illorum
sub eadem.

At exsistentia, ut est determinata
ad hoc individuum & ad illud, suppo-
nit distinctionem vtriusq; inter se.

Tota enim series cuiusque catego-
riæ a summo genere ad individua
vsq; antecedit existentiam cuiusque
speciei; siquidē homo exēpli caußā prius

N

natura diuisus est in Socratem & Platonem,
quam per illos exsistat, eodemque modo res
habet in ceteris. Quod ex eo perspicue
intelliges: quia diuisiones prædica-
métales sunt perpetuæ ac necessariæ.
Existentia vero specierum per indi-
uidua est cōtingens. *Fonseca s. Metaph.*

III. *Quod Substantia non indiuidetur
per seipsum seu scipsum.*

Nec verum est, res omnes, etiam eas
quas dicimus communes esse, per
se indiuidas seu singulares, per acci-
dens vero operatione intellectus di-
stinguentis vniuersalia a singularibus
esse communes, ideoque nō esse quæ-
renda principia earum indiuidatio-
nis, si rō per se sumas ut significat pri-
mum aut secundum modum dicendi
per se. Nam si homo est per se & secū-
dum rem, singularis est: nulla ratione
petest fieri vniuersalis. At reuera sin-
gularia & vniuersalia, qua talia, oppo-
nuntur, cum in suis rationibus (*id est*,
definitionibus formalibus) includat,
contradictionem. Nam vniuersale est,
quod

quod aptum natū est esse in pluribus.
Singulare vero, quod incommunicabile est, id est, in pluribus esse non potest.

Si vero rōper se sumatur, pro quod est,
non per aliud nempe extraneum seu
accidentarium, quod non pertinet ad
essentiam & rationem rerum singula-
rium, vera quidem est illa sententia,
sed diserte, hoc est, explicate quæstio-
nem nō soluit. Non enim docet, quid
id sit, vnde naturę communes fiant in-
diuiduæ, sed tantum docet, per quid
non indiuiduentur, id est, quod non
fiant indiuiduæ per accidens aliquod,
seu quippiam aliud ab essentiis indiui-
duorum.

IV. *Quod rei efficiens non sit principium
indiuiduationis.* Sententia
Gandavisi.

Nec agens, a quo res producitur,
caussa est, constitutionis indiuidui, de
qua hic agitur. Quæritur enim hic
non de externo principio, quod qui-
dem minime sufficit ad indiuidua-
tionem, sed de interno, a quo intime
& proxime manet Indiuiduum,

id est, quæ sit, quæ interna ratio sit singularitatis aqua sit, ut Individuum sit individuum & dicatur Hoc seu ratione. Inter non negatur, formam euadere singulariter vi & productio agentis in materia singulari, quæ singulariter disponitur ad receptionem formæ.

V. Quod Constitutio Individui non sit assignanda materia determinata.

*Sententia
Thome Aquinatis.*

Nec materia certa definita quæ signatam vocant principium essentiale & internum Individuationis est, siue illa intelligatur cum Quantitate (seu quantitate affecta) siue cum potentia proxima ad hanc (et non aliam) determinata quantitatem, nempe cuius solius capax est materia. I. Nam materia cum quantitate est unum quipiam per accidens. At nullum principium potest unum esse paccidens eius, quod est unum per se cuiusmodi sunt individua. Ergo materia cum quantitate non est principium individui. II. Cum omnis determinatio a forma proueniat: materia a forma coarctatur seu restringitur, & primum habet potentiam ad formam

*Sententia
Caetani.*

mam, deinde ad quantitatem determinatam performam, quia hæc quātus & alia accidentia continentur in sequuntur formam.

Ergo potius materia cum potentia ad hanc formam, quam materia cum potentia ad hanc, & non aliam quantitatem principium singularitatis fuerit. Multo minus igitur sola materia potest constitutere Hoc aliquid, & ipsum ab aliis primo separare: Quia materia in puritate sive naturæ summa quasi vagum, indifferens & commune quid est.

*Quod forma sit precipua singularitatis ratio.
& quod forma existens in materia sit principium singularitatis seu faciat unum numerum.*

Reliquum est, ut dicamus principium singularitatis esse a forma.

Nam a quo tribuitur essentia, ab eo existentia. A forma materiali tribuitur Essentia. Ergo a forma Existentia.

A quo tribuitur existentia, ab eodem singularitas. Existentiatribuitur a forma. Ergo a forma singularitas.

A quo est singularitas ab eodem di-

N 3

stinctio individuorum inter se. A forma est singularitas. Ergo *a forma distinctio individuorum inter se.*

Ita tamen forma est *αρχή* singularitatis, ut Materia sit causa sine qua non seu famulatrix, seu secundaria, vel conditio sine qua non singularitatis, quia forma non dat singularitatem, nisi ut existens. Existere autem non potest sine materia.

Exempli causa, hic homo est hoc per formam non tamen sine materia, id est, forma si habeat materiam in qua sit, facit rem actu existentem, & unum numero ab

Forma est rei essentia, & existentia id est, forma si habeat materiam in qua sit, facit rem actu existentem, & unum numero ab aliis distinctam. Sicut forma ut est forma seu essentia rei, est differentia specifica: Sic forma ut existens extra animam refectionem seu intellectum hominis, quae non potest existere sine materia tali, in qua recipiatur, & nisi ut haec forma est differentia individuans.

Forma igitur diversis modis accepta constituit & unum specie & unum numero. *Forma exempli causa humana quatenus essentia hominis est, specie una facit, & est ratio convenientia ac concessionis seu*

uni

*unitatis omnium individuorum hominum
inter se, nec nullum in iis discrimen parit aut
relinquit, Eadem ut dans homini extra
animam actu existere, quod est distinc-
tum quiddam ab essentia, & ei
additum, constituit unum numero, &
est ratio distinctionis individuorum
inter se, ut ex sententia Averrois tradit
Zabarella.*

Et si autem singularitas haec est v-
nitas numeralis singulorum individu-
orum, & distinctio horum inter
se a forma in materia taliproficiuntur,
tamen multitudo numeralis seu individuorum sub eadem specie prouenit
a materia diuisione.

Huic sententiaz germana est senten-
tia Scotti si commode explicetur, ne-
pe principium individuationis esse facit.
Foncet apan
lo diversam
Scotti opinio-
nem ab illa
differentiam quandam positivam, per
quam natura specifica (ut *natura hominis*) non aliter per se con-
trahitur ad individuum (ut *ad hunc hominem*) quam natura generica (ut *natura animalis*), contrahitur ad speciem,
ut ad hominem per differentiam spe-
cificam (ut *per animam rationalem*).-

Differentia illa diciuntur individuans,
quia individuorum constitutionem ab-
soluit. Valde barbare Scotus vocavit
Hæcceitatem, eo quod huius differen-
tiæ additione natura communis eu-
dat HÆC id est, hoc aliquid.

Et hæc hactenus de quæstione vn-
de sit proprie vnitas & distinctio indi-
viduorum substant:

A qua tamen antequam abeam du-
as soluā obiectiones: quarum una est,
quod Aristoteles unum numero esse dicit id,
cuius materia est una. Proprie igitur vnitas
& distinctio numeralis seu secundum nu-
merum, quæ individuorum est, materia, non
firme assignatur.

Altera vero, quod Porphyrius princi-
pium Individuationis facit certam aliquam
multorum accidentium coaccruationem. Nā
in Isagoge cap. de Specie ait, Iccirco dici in-
dividuum, quod ex iis proprietatibus constet,
quarum collectio in alio esse non posset. Et
hanc sententiam sequitur commen-
tator Boetius, sicut & Auicenna. Metaphys. cap. 2. &c. 4.

Ad primā obiectionē respondet Za-
barella.

barella, per materiam ibi Aristotelem intelligere materiam sensibilem, quæ extra animā existit per formam, quia formata est talis materia: & sensum verborum Aristotelis esse hunc, *vnum numero est, cuius materia facta est una per firmam:* Itaque præcipuam rationem unitatis numeralis esse formam, & formam, quæ cum materia existit, separare hunc hominem ab illo homine. Eodem fere redit interpretatio aliorum, qui per materiam intelligunt totum compositum existens, ut sententia sit: *Numero vnum est nihil aliud quam ipsum compositum extra animam actu existens.* Deinde dici potest: *Materiam præsertim quantam esse principium individuationis substantiae materialis, non quidem essendi, sed cognoscendi eam a posteriore seu signo.* Huc facit istud Aquinatis: *Ideo dicitur, quod materia sub certis dimensionibus sit causa individuationis, non quod dimensiones caussent individuum, cum accidentis non causet suum subiectum, sed quia per dimensiones certas DEMONSTRATVR INDIVIDVVM Hic & NUNC, sicut per signum proprium individui & inse-*

parabile. Hactenus Aquinas, qui quid aliud hic dicit, quam materiam certam quantitate affectam esse causam, seu principium quoddam sensibilis cognitionis individui? Quod alij dicunt eodem plane sensu, esse principium quoad esse significatum & demonstrabile ipsius singularis.

De secunda obiectione respondet Zabarella, Individua eiusdem speciei, ut sunt *Cato* & *Cicero*, per formas primario distinguuntur, quia distinctas singula formas non unam numero habent. Has autem quia cum materia mixta concretaque sunt inseparabiles pluriū accidentium collectio coniunctioque in singulo individuo, quæ illius individui propria est: per talem collectionem hoc individuum ab illo distinguatur secundario. Fonseca vero in eum sensum accipienda esse verba allata ex Porphyrio, ut loquatur de accidentibus adhibitis loco differentiarum nos latentium, quibus individua speciei eiusdem intrinsecus, & ex naturis suis inter se distinguuntur.

DISPV-

DE ENTE SIMPLICI
& composito.

INter alias Entium distinctiones hec quoq; occurrit, qua Ens dicitur esse incomplexum (*vt loquuntur*) vel complexum, Græce σύμπεπλεύον.

2. Incomplexum est simplex, hoc est, unus generis: Ens *monos*.

3. Simplex quidem voce: vt *homos* vel *fons*, vt *animal rationale*.

4. Complexum est coniunctum seu compositum.

5. Hoc est, vel aggregatum ex rebus diuersorum generum, vt *e subiecto & proprie propria affectione: homo selenites: e subiecto & accidente non ita proprio, aut communi: paries albus*. Ac dicitur Ens per accidens.

6. Vei est integra sententia, enunciata verum: Ens *ἀγροτικόν*, cui opponitur falsum.

7. Huic opponitur falsum, quod non Ens vocat Aristoteles *i. post. analyt.* Non Ens non est *τίποτε*: id est, *falsum*

204 RODOLPHI GOCLENII
sciri nequit, cuius species est impossibile.

8. Ens per accidens, quod est aggregatum ex rebus diuerisorū, generum opponitur etiam Enti per se, *id est*, Entivnius Essentiae seu naturæ.

9. Non Ens a quibusdam, non quidem ratione rerum, sed ratione modi prædicandi, diuiditur in Ens per se, (quod est substantia, vel accidens) & Ens per accidens.

10. Aliter etiam accipitur Ens per accidens pro vno per accidens, seu eo, quod non est vnum vnione essentiali, cuiusmodi sunt *natis, exercitus, mundus, res publica, fascis, cumulus*.

11. Ei opponitur vnum per se, vt est homo, quia corpus & anima ita vniuntur, vt utraque manentibus distinctis proprietatibus, efficiant vnum hypostamenon, quod hominem dicimus.

12. Accipitur & Ens per accidens pro eo, quod contingenter & raro evenit, lib. 6. *Metaphys.*

13. Sic quoq; compositū sepe aliter accipitur, nempe pro concreto & eo, q; con-

constat ex principiis, ut hominem dicimus esse compositum, quod utrumque sit & anima & corpus, non vero quod sit tertia aliqua essentia, seu natura *κατὰ οὐρανόφασιν*, id est, quae neque corpus, neque anima sit, sicut mūlum nec mel est, nec aqua, Electrum nec aurum nec argentum, sed mixtum quiddam ex his, quod Grati Crama dicunt. Hac enim ratione non esset anima & corporis unio propriæ sic dicta & inconfusa, sed confusio.

14. Hominē dicimus non esse compositum ex corpore, ut materia, & anima, ut forma tali, quales sunt Physicæ seu naturales rerum formæ.

15. Forma enim Physica non subsistit per se, sed in alio (*ut auri forma per se nullam habet subsistentiam*) & est a materia inseparabilis.

16. At anima hominis est substantia completa, *id est*, ita est altera substantia hominis pars, ut actus, seu re ipsa etiam per se subsistat, & a corpore sit separabilis.

17. Itaque ut corpus hominis suam, sic anima quoque suam formam habet.

18. Ettamen anima seu mens homini-
nis forma dicitur, quatenus hominem
perficit.

DISPUTATIO XLLL.

Analysis & Explicativ Exerc. I. Scalig.

DE SVB TILITATE.

CVm primæ Philosophiæ, quæ ma-
xime sublimis est, disputationes
sint subtilissimæ, de subtilitate diffe-
remus, vt possimus subtiliter.

Ex lib. 2.
post. analyt.
cap. 12.
2. Docent autem Peripatetici, cum
aliquid definire volumus, summope-
re esse animaduertendum, an sit vox
æquiuoca, nec ne? Quod si simpliciter
seu pure ὁμώνυμος, non ὀτινόνυμος sit,
frustra laboretur de vna eius defini-
tione. Hoc præceptum non obseruat-
se Cardanum definiendo subtilita-
tem initio exercitationum suarum
Subtilitas
νηρίας ν
niuersale de
finitione ex
plicari non
potest. videtur ostendere Scaliger: Quod
Subtilitatis, vt vocis homonymæ, non
veri generis, vna definitio dari non
possit. Distinctas itaque naturas sub-
tilitatis, quæ in aliqua communi na-
tura non conueniunt, videamus.

3. Sub-

3. Subtile, græcis λεπτοι a filio tenuioribus originē traxisse videtur, vt primo & ειδικως sit, quod in tela bene texta oculorum aciem pene fallit: tam tenuium est partium. Deinde generalius: quicquid est tenuium partium (λεπτομηρης) ideoque replet.

4. Huius significationis proportio ad alia quoque traducta fuit. Dicimus enim: In artibus deprehenditur subtilitas: Ab ingenio soleris producuntur opera subtilia Damasc. λεπτολογια & λεπτολογια est subtiliter, id est, argute differo. Denique subtile palatum Horatio, & subtilis gula Columellæ dicitur, quia sapores acute diudicant.

5. Itaque translate accepta, Subtilitas est in Auctore rei: aut Re ipsa ut obiecto.

6. Hæc ab illa differt non solum subiecto, sed etiam ut effectus a causa: Id est, Subtilitas auctoris est principium efficiens Subtilitatis rei.

7. Itaq; subtilitas in auctore facile cognoscit. In re difficile cognoscitur.
8. Subtilitas in auctore est vel in *Natura*, seu Naturæ potestate, vel in *Artifice* seu intellectu artificis.
9. Natura est ipsa Dei vis ordinaria.
10. Subtilitas, quæ in intellectu est, est vis intellectus, qua difficultia cognitu facile comprehenduntur, vel non vulgaria effecta producuntur. Talis est egregiorum, Mathematicorum, Astrologorum, Mechanicorum.
11. Subtilitas in artifice seu intellectu eius est Ingenii vel Orationis.
12. Ingenii facultatem etiam *acutam* appellamus. Penetrat inter causam & effectum.
13. Ad subtilitatem ingenii pertinent Subtilitas consilii & iudicii. *Subtile consilium* est implicatus nō cuius obuium, a subili ingenio profectū. *Subtile iudicium* est, cum quis acute iudicat de aliquo.
14. In oratione subtilitas duplex est: *Vna* limatio, aut est ea tenuitas dicensi quædam, quæ careat succo, exilis, strigosa, sicca, exfusa.

15. Alter-

15. Altera argutia, quævis existit disputationis, quoties ea dicimus, quæ non omnes capiunt, quæ multorum animos præteruolant.
16. Hæc subtilitas ab ea, quæ in ingenio sita est, proficiscitur.
17. *Subtilitas in re* est aliquid difficultius a nobis comprehensibile (*δύσκητά λόγοι*.) Talis est scrupulositas multarum rerum Mathematicarum & Astronomicarum.
18. Subtilitas & Difficultas in re est: vel ob ignorationem eorum, vnde res cognosci potest: vel ob *απομετρίας*, id ^{a Barbaris} est, *in aqualem proportionem*, inter cogniti- ^{est impro-}
^{portionali-}
^{um.}
19. Ignoratio est vel causarum, vel causæ & cohæsionis cum effectu.
20. Huc refero vim occultam, vnde multa admiratione dignissima existunt, ut: *quod cadaver per vim iniustam a latrone*, vel ab alio hostie iniuste interemti ad presentiam per se sibi ercentur. *Quod telo tantum curato sanatur vulnus*, id est, *quod etiam absenit vulneri per unguentum armarium*. *quod vorant, medicina fit, non applicato remedio ipsi vulneri*, sed armis

v

quibus est inflatum, aut saltem ligneo rameno vel panno, & cui inflata sit sanguinis ex vulnera gutta, idque per spatium indefinitum, siquidem unū, duo, plura, millaria absens ita sanitati restituitur.

21. Potest & dici sic: Subtilitas & difficultas cognoscendæ rei nascitur vel ex nostri sensus vel intellectus imperfectione, *id est*, ex eo, quod intellectus aut sensus non est parum aptus ad res percipiendas, vel ex rerum cognoscendarum imperfectione: vel ex virtu troque.

22. Si res sunt admodum excellentes naturæ, ut substantiae expertes materiæ, & harum qualitates, res validissime radians, difficultas, quæ accidit in comprehensione, ex sola sensus vel intellectus imbecillitate oritur.

23. Ut enim vespertilionis oculus non potest ferre lucem diei, ita intellectus non potest ferre lumen & excellentiam rerum sempiternarum. Hic sumus puerorum in cunis balbientium persimiles.

24. Sin res sint minimæ admodum-
ve tenuis entitatis, vt materia prima,
relationes quædam, puluisculus, dif-
ficultas illa existit partim ex earum,
partim ex nostri intellectus aut sen-
sus imperfectione: *vt quod senes difficil-
le possunt cernere res, quæ sunt parum visi-
biles*, partim oritur ex sensus infirmi-
tate, partim ex defectu lucis & sensus
infirmitate.

25. Hic quæro in transcursu: *Cur non
ut visus rei visibilis, sic intellectus rei
intelligibilis excellentia læditur, sed potius
perficitur.*

26. Resp. quia facultas optica est
organica, *id est*, exercetur in organo
corporeo, vt oculis. Intellectus ve-
ro est inorganicus, non est in organo
corporeo. Illic itaque excellentia
rei visibilis læditur. Hic vero excellen-
tia rei intelligibilis non læditur.
Imo, quo *more* est illustrius, eo in-
tellectus in ea percipienda magis
recreatur, & ad alia comprehenden-
da habilior redditur.

Spongia ex aqua genita est: aquam igitur ut constant, vt cum queritur, cur spongia gnatum oleo imbuta aquam e vino mixto extrahat: quorem autem trahit, vini aut in iis, quæ ab arte conficiuntur, ut alium &c. responuit.

Secunda se- 38. Iam queritur: An unius artificis sit cognoscere de subtilitate? Negat Scaliger. His. Argumentum negationis est diuersitas subiectorum. Syllogis. Quod diuersis inest subiectis, non potest ab uno artifice cognosci. Artes enim subiectis distinguuntur, seu subiecta artium sunt distincta. Subtilitas diuersis inest subiectis. Alia enim inest in Geometria, alia in Physica, alia in Medica, &c. Ergo subtilitas ab uno artifice cognosci non potest.

DISPUTATIO XV.

ASSERTIONES DE LOGICA
Maiestate & seruitute: & Philosophia vnu etiam in sacris.

IN sapientiæ & humanæ & cœlestis studiis Dialecticæ, cum ministerium tum magisterium, iudicium & imperium aliquod agnosco: hoc est, Dialecticam docendi & intelligendi res tam sacras

sacras quam profanas, & ministram, &
magistram, & iudicem & reginam seu
temperatricē quodammodo statuo.

2. Ministerium seu famulitū Dia-
lecticæ certum est, quia vtitur ea cum
philosophus tum Theologus in do-
cendo. Nam spiritus Dei non seruat
aliam rationem & formam res ex-
plicandi, ratiocinandi, probandi, re-
futandi, nisi quam Logica monstrat.
Ac intelligenti rationisque compoti
creaturæ intellectum & rationem id-
eo dedit, vt vox diuina accipi, intelli-
gi & percipi possit.

3. Magisterium & imperium Logi-
cæ hinc claret, quod præcipit & im-
perat Philosopho & Theologo, vt re-
cte definiat, distinguat, concludat,
disponat, deerrantem a metis suis tā-
quam in viam & intra septa reuocat:
repagula sua effringentē reprehendit
& castigat dicens: *Non licet tibi esse soluto
legibus logicis.*

4. Iudicium eius hinc patet, *quia iudi-
cat de omnib. tractationibus, definitionibus,
Syllogismis theologicis, an sint legitimi, &c.*

5. Iudicio etiam Logico & Philoso-

phico Contradictionis ut ipsam Dia-
lecticam totam & Philosophiam o-
mnem, sic quoque Theologiam sub-
iicio. Hanc enim legem non in æs,
sed in animos nostros quasi incisam,
*Quodlibet est aut non est. & impossibile
est, duas contradictiones simul veras aut si-
mul falsas esse,* sanxit Deus, qui est ab-
solute verax, & quæ sunt affirmat es-
se, nec miscet ea, quæ sunt, & ea quæ
non sunt. Ac est regula diuini & hu-
mani iudicij æterna & immota, &
pugnare cum hac diuina lege & pa-
riter amplecti contradictionia, est or-
dinem mentis diuinæ turbare, de-
lere omnes certas notitias, & totam
rerum vniuersitatem confundere &
euertere : vt si quis pariter affirma-
ret, *Deum esse, & Deum non esse, ignem
calidum esse, & ignem non calidum esse.*
furiosius arma cœlo inferret (θεομα-
χην hoc est Græcis) quam Titane, de-
quibus poemata loquuntur : vt gra-
uissime iuxta ac sapientissime & valde
pie scripsit Melanchthon.

6. Dialectica Theologiæ ita magi-
stra est & imperatrix, vt in mysteriis
diui-

diuinis fasces submittat, & discipulam se esse testetur atq; ad pedes summi & verissimi Magistri sese abiiciat, qui patris sapientia est, illiusque sermonem & decreta absque omni etiam illorum perspecta ratione reue-renter, religiose, sancteque amplectatur.

7. Ita igitur est præceptrix, ne sit de-ceptrix, ita dux & doctrix, ne sit sedu-ctrix.

8. Idem de tota Philosophia iudica. Docent nostrates relationum funda-mentum esse accidens. Id in imper-scrutabili adorandæ Trinitatis myste-rio non est dicendum de paternitate: quia diuinæ relationis illius funda-mentum est substantia.

9. Res ipsæ Theologicæ petendæ sunt ex fontibus sacris, non philoso-phicis ac profanis: (quo sensu accipi-endum est quod dixit Ambrosius, Fa-cessant Dialetici, vbi credendum est pescatoribus Apostolis:)

10. Etsi modus & norma tractatio-nis earum petatur ex Logica.

11. Non tamen negandum est, quin

276 RODOLPHI GOCLENII
philosophia & iudicium rectæ rationis voci Propheticæ & Apostolicæ interdum suo testimonio suffragetur.

12. Itaque Theologo non sunt infirmando principia rationis & naturæ, nisi eo adigatur certis scripturæ sanctæ testimoniis.

13. Et si quid in scriptura Deus tradit, quod etiam naturali luce hominibus notum fecit, id non propterea sic dicendum est Logicum aut Philosophicum, quin simul sit Theologicum.

14. Tale est hoc, Marci 16. *Iesum Nazarenum queritis, qui crucifixus est. surrexit, non est hic, ecce locus ubi positus erat.* Et Luc. 24. istud: *Videte manus meas & pedes meos, nam ego sum, contrectate & vide-te, nam Spiritus carnem & ossa non habet, prout conficitis me habere.* Hic vtitur Christus argumentis Physicis, quæ Theologicæ veritati διαλογία ξύμφωνa sunt.

15. Transsubstantiatio in Domini mensa refutatur etiā philosophicis rationibus, quæ nō sunt contra Theologiā, quæ

quæ vrget, a Paulo Apostolo panem, non speciem panis nominari, a Seruatore nostro vinum, non speciem vini. Inter illas autem hæc vna est. Sicut subiectum non potest exui omnibus accidentibus, sic accidentia non possunt auctu subsistere sine subiecto : Remanent autem panis & vini accidentia in sensus incurritia, vt sapor, odor, & visibilis quantitas : Necesse igitur est, vt maneat etiam substantia panis & vini.

Idem appareat hinc, quod vinum assertum diutius accessit, & panis computrescit, ac in vermiculos conuertitur: Quæ nec solis accidentibus, nec corpori & sanguini domini in corruptibili adscribi possunt. Hoc non est φαῦλως φιλοσοφεῖν.

16. Iustitiam & peccatum originis esse de hominis essentia quidam scripsierunt.

Hi ex nostris literis sic refutantur: *Quod de essentia rei est, aut est materia, aut ratio formalis rei, constitutus rem. Sed iustitia, & peccatum originis neutrum sunt in homine, neque materia, neq; forma hominis sunt.*

Ergo non sunt de hominis ut loquuntur eff
sentia.

17. Quid: quod diuus Paulus Rom.
1,2. Actorum 14. & 17. aduersus genti-
les ac Philosophos disputans, erroris
ac impietatis eos conuincit, rationi-
bus ex philosophia petitis.

18. Licet igitur etiam argumentis
rationis vti in Theologia, sed con sen-
tientibus cum p̄eente voce diuina,
& talibus, quibus suffragatur vocis di-
uinæ testimonium.

19. Nihilominus verum manet,
quod scriptura sit mensura nostræ fi-
dei, ideoq; μέτρον etiam nostræ vel af-
firmationis vel negationis

20. I nunc & deinceps laborayt
persuadeas hominibus non esse, quæ
sentiuntur, hoc est, vt hominibus o-
culos effodias.

I nunc & Dialecticæ atque Philo-
sophiæ dicam scribe, dum causam
falsorum in Ecclesia dogmatum in eā
reiicis. cum tamen nihil sit expeditius
quam Theologum Philosophum &

Lo-

Logicum contra omnium hæreticorum errores disputare, quippe qui videat non modo quid contra fâlum dici possit, ut cädidissime dicit Schegkius, nobilis ille φιλόσοφος & doctrinæ sacræ minime omnium rudis.

I nunc & sine discrimine clama perpetuo de excludenda Ratione Humana a Tractatione rerum Sacra rum, qua quidem vociferatione id videris postulare (quod λίαν μέγα δύτημα est) vt homines sint animalia bruta, quibus ipse tanquam vulpes anseribus impune quiduis cōcionari possit.

Sed mane paulisper, & ante quā hinc abeamus, audi mecum non tam ἐπεισόδια quædam quam ἀκροάματα huc pertinentia necare quo quis suaviora. Iacob Scégk: i. Topicorum pag: 76. *Logoddedalis perfauissimum est Philosophiaæ æreæbeæ contaminari Theologiam: cum nulla re magis deprauetur Veritas quam inscita vera & solidæ Philosophiaæ, cuius ipsi nullum habent gustum.*

Eiusdem pag. 64. *Vecordia & inertia illorū reprehendēda est, qui nullis rationibus nullag. Dialectica & Philosophia, id est, à- upiæ tractandas expliandag. theologicas quæstiones arbitrantur, oblii scilicet paulina orthotomia, qua probanda sunt omnia & que bona ac vera sunt retinenda. Aperitur illo Philosophia cōtemtu feneſtra omnibus here- tici, qui spiritualia spiritualibes comparare nequeunt, & nec diuidere, nec componere ve- ra analyſiſeu ḥr̄otomia quæquam possunt*

Eiusdem 6. Top. pag. 1049 *Qui- sapienti nō dam Theologi Osores Philosophia, ut noctua eſcura, quidam Theologi non posunt ferre lucem, & tamen veritatis Eua noctua & Philosophia profectio & confitio non est miſera cum nox pro die, deſcrenda, quamvis ipſi multa tendantur infidie.*

Eiusdem. *Quod non capis, quod non vides, inquiunt male feriati quidam Theo- logi, animosa firmat fides. Quasi vero nobis credendum sit, quod vertiginosò alicui Theo- logo in mentem utcunq; venerit.*

Eiusdem 5. Topic. pag. 95. *Vtinam nostri temporis quidam Theologi non tantum linguarum, sed etiam vere & exquisita Phi- losophia periti effent, & non subinde à pugna sua novis heresis Ecclesiam Christi turba- rent.*
Pe-

*Tb. B. Petantur & cōstantissime retineātur
Theologie principia ex Dei Verbo. Iis vero posse
tis, si quasvis collectiones amplectendas opini-
naris, & inutilē esse facultatem illam tum
a Deo quibusvis hominibus attributam tum
sapientum praeceptis excultam, qua quid ex
quo consequatur animaduertimus, temeti-
psum redarguis, cum hac ipsa ratione & arte
me cum disceptes. Hoc enim habet eximum
LOCICE, quod eam adstruat oportet, quis
quis ipsam destruere conatur.*

*Phil. Mel. in præfat. in Dial. Ne de-
terreamur a Dialecticæ studio, propterea,
quod scripserunt aliqui, Dialectica armis ve-
ritatem a prauorum dogmatum auctoribus
labefactatam esse. Hec enim non est artis, sed
malorum ingeniorum & pravae institutionis
reprehensio. Sit ut in aliis studiis natura re-
cta & veritatis amans & artem sobrie discat
eamque modeste & grauter ad inquisitionem
veritatis adhibeat, non exerceatur Sophisti-
ca, non amentur captiones & praestigia, ut
multi & prave natura similes Autolyci, Sysiphi
Eurybati & aliorum impostorum delectatur
ludis captionum & calumniis. Et horum si-
miles fuissent & esse multos malorum dogmatū
mangones, ut ita dicam, satis apparet, qui ne-*

quaquam Dialectici sunt aut fuerunt, sed potius Sophistæ seu impostores, & non solum aliarum doctrinarum sed etiam Dialecticæ depravatores.

Et THEODOR ETI apud quem orthodoxus sic. *Nos inquir, sensu] meorum, quæ dicuntur scrutantes, intelligimus, quæ animæ propria sunt, quæ corporis. Eranistes responderet: Atq. hoc fit recte & ordine: Mente enim prædictos nos fecit Deus. Subiungit Orthodoxus. Ut amur ergo ratione, etiam cum verba facimus de creatore & seruatore nostro, discamusq. quæ Deitatis ip[s]us, quæ humanitati conueniunt.*

Et Guilielmi Hildenii: *Amanda est Philosophia, quæ & metas rationis nostra ostendat, & rationem ac ordinem perspicue tradendi res monstrat, ad cuius Philosophiae normam conuenire omnia, quæcunque inscripsis traduntur, & tamen aeternorum aeterna esse principia statuamus in Topicorum 8.*

pag. 128.
Et ibidem, Deus hominem ratione vivere voluit, & huic vita artes utilissimas inuenire, ut & sacra recte ordine perspicue docere, & his, qui contradicunt, resistere posset.

Et

Et pag. 2. Dialectica licet nullius rei perfectam essentiam & naturam declarandam suscipiat: tamen nihil est, sine sit ethicum, siue Physicum, siue theologicum, quod non ambitu artis huius concludatur, quod non veritatis inquirenda rationem hinc petat.

Quotum itaque ingenia moderationes sunt, hos & adhortor, & propter gloriam Dei ac propter Ecclesias salutem obtestor, ne Dialecticam negligant, nec applaudant insulsis sermonibus eorum, qui vituperant eam, & Ecclesias inutilem (imo perniciosa) esse clamitant, ut iterum utar Melanthonis verbis, virti illius, qui quantus usus, quantaque necessitas sit Logicæ, in congressibus ac conflictibus cum aduerariis experiundo didicit.

Domini I E S V spiritus nobis adsit,
seq; ipsum verum Solem nobis
aperiat.

F I N I S.

